

XO

# OBSERVATIONES

Excerptæ ex prælectionibus publicis,  
privatisque collegiis  
Viri Clarissimi

THEODORI CRAANEN,

*Olim in Leidenſi Acad. Med. Proff.  
Nunc Conſil. & Archiatr. aug. ac potentiffimi electoris  
BRANDEBURGICI,  
Nec non Curat. Acad. Duisburg.*

Quibus emendatur & illustratur V. Inſtitutionem Liber

DANIELIS SENNERTI.

De auxiliorum Materiâ.

Auctore P. V. D. Med. Doct.

Editio ſecunda.

*Exempli M. Legij ad Vari' Exem' Curato. me.*



LUGD. BATAV.  
Apud FREDERICUM HAARING,  
MDCXCIII.

ORSERVATIONES

Executio et publicatio  
ca. privatorum collegii  
Vniuersitatis

THEODORI CRAANEN

Orator in publico  
et gratia  
Nomen eius  
D. D. D. D.

A. V. 7

*Handwritten signature and notes*



THEODORUS CRAANEN  
M. D. C. C. C. C.

# PRÆFATIO

Ad LECTOREM.

**Q**uantæ necessitatis sit  
ars Medica, & ejus  
praxis, ostendit signis  
evidentibus quotidiana expe-  
rientia. artis tam nobilis, tam-  
que necessariæ cognitionem,  
ut assequatur, studiis medicis  
deditus, ante omnia sciat, oportet,  
in quo consistat remedio-  
rum vis, ex quo particula-  
rum genere singula simplicia  
sint conflata, & quò pacto  
operentur in corpore humano.  
Hâc re bene perspectâ non so-  
lum videbit confestim, omnia  
simplicia remedia non consta-  
re ex unô eodemque genere  
particularum (antiquos divisio-  
nem medicamentorum non sa-  
nò judicio fecisse, illis ipsis non

\* 2

bene

P R Æ F A T I O.

bene cognitum fuisse, in quo  
 consisteret temperies vel in-  
 temperies, calor, frigus, sic-  
 citas & humiditas medicamen-  
 torum, ut neque quâ ratione  
 medicamenta partes corporis  
 nostri emollirent, indurarent,  
 aperirent, quâ ratione pus pro-  
 ducerent, carnem procrearent,  
 & cuticulæ illam contegerent,  
 & quæ sint alia ejus modi) sed  
 etiam, quænam medicamen-  
 ta in curam hujus vel illius  
 morbi deb eant conjungi.

Ut adolescentibus φιλέτης via  
 pateret ad hæc sacra, multum  
 operæ infumfit vir magni nomi-  
 nis *Theodorus Craanen*, cum  
 Leidæ medicam profiteretur,  
 præcipue vero cum in hunc fi-  
 nem tum in publicis prælectio-  
 nibus, tum in privatis collegiis,  
 aggre-



AD LECTOREM.

tio, c. 4. §. 12, esse stomachicum  
§. 14. esse hepaticum, §. 16. esse  
nephriticum, c. 6. §. 7. esse ape-  
riens, §. 10. esse extergens, &  
obstructiones aperiens, c. 8. §. 2.  
esse repellens, c. 16. §. 1. esse  
menses movens, & c. 21. esse  
alexipharmacum & sic porro.  
Quod non opus erat ita facere,  
si divisiones suas instituissent  
pro figurâ particularum. Ob-  
servare quoque est in Indice  
secundo literam c. signare Ca-  
put, & signum §. hoc, sectio-  
nem. Lector itaque scire vo-  
lens, quibus effectibus veteres  
Media destinaverint, inspiciat  
in Indice primo caput atque  
sectionem, & hoc pacto inve-  
niet omnia, prout jam de ab-  
sinthio diximus. at si forte sig-  
num, quod sectionem demon-  
strat,

PRÆF. AD LECTOR.

strat, ubique non sit expref-  
fum, notulæ arithmeticæ, quæ  
capita fignat, post fe habebunt  
(:) duo puncta, & nota ifta  
numeri, quæ præcedentem no-  
tam excipit, fectionem exhi-  
bebit.

Tertius Index indicat auxi-  
lia, quæ rationibus fuis *Craa-  
nius* illustravit.

Accipe itaque Lector, be-  
nevolâ manu libellum hunc, é  
quo multa & certa ad te mana-  
bit utilitas.

V A L E.

E X A.

AD LECTOREM.

aggrederetur expositionem libri quinti institutionum *Danielis Sennerti*, de materia auxiliorum.

Sed cum vir ille iverit illuc, quò evocatus est ab ipsâ fortunâ, nihil quidem *Batavis* expectandum ab ore ejus. Quapropter ut in tanto damno nanciscamur aliquod solatium, exhibemus omne id, quod ex viri prælectionibus & collegiis petitum, & maximâ diligentîâ chartæ mandatum est, ad illustrationem & emendationem *Sennerti*. in Calce libelli addimus, quò pacto remedia, non, secundum antiquorum placita, juxta operationes eorum in nostro corpore, sed verò juxta particularum magnitudinem, figuram, poros, ramositatem, flexi-

P R Æ F A T I O

flexilitatem, rigiditatem & co-  
hæſionem debebant dividi, quæ  
omnia ab ipſo profefſore jam  
dicto, dictata & in chartam  
conjecta ſunt.

Habet porro libellus hic tres  
indices, quorum prior indicat  
generalia capitum argumenta,  
& omnes ſectiones ipſorum.

Alter omnia auxilia, quæ ci-  
tantur in hoc libello: at vero  
cum antiqui diviſerent medi-  
camenta ſecundum effectus,  
quos ex iis in noſtro corpore  
viderent, neceſſariò debuerunt u-  
no eodemque remedio uti in  
ſcopos varios, & ita diverſis in  
locis, capitibusque illa citare,  
ut exempli gr. locuta ſunt de  
abſinthio, de quo dixere c. 3. §. 6.  
eſſe calidum in gradu ſecundo,  
& §. 17. eſſe ſiccum gradu ter-  
tio,

E X A M E N  
 Medicamento-  
 rum.

C A P. I.

*Quid sit Medicamentum.*

§. I.

**V**ltima super est Medicinæ  
 pars *ἡγεμονικὴ*, quæ homi-  
 nem in morbos prolapsum  
 pristinæ sanitati restituit,  
 morbosque hominem infestantes è  
 corpore expellit. Ut autem hunc  
 suum finem assequatur Medicus,  
 duobus omnino instructus sit, necesse  
 est, primo *Methodo*, qua per In-  
 dicationes iuvantia inveniat; de-  
 inde *instrumentis* seu materia auxi-  
 liorum, qua id, quod per indica-  
 tiones inventum est, exsequatur.

A

§. 2.

§. 2. Auxiliorum autem materia ad tria capita commode redigitur, *διαίτην; χειρουργίαν, & φαρμακευτικὰ.*

§. 3. Principio autem monendum, discernendum esse inter *βοηθήματα*, seu auxilia, & inter *ὄλκι βοηθημάτων*, seu materiam auxiliorum. Auxilium enim est id, quod ab Indicante ad agendum præcipitur, semperque unum est; ut calefaciendum esse: Materia autem auxilii est id, per quod à Medico id, quod indicans jubet, peragitur, quod multiplex esse potest, ut dum calefaciendum est, potest id fieri pipere, zingibere, absinthio, &c.

§. 4. Cum autem de Materia dietetica satis *libro præcedente* dictum sit, superest ut de Medicamentis & Chirurgia dicamus. Et primo Medicamenta quod attinet, per *Medicamentum* intelligimus omne id, quod *ἀποιωτικόν* est *τῆ φύσεως*, quod corpus nostrum alterare potest, & à statu præternaturali ad naturalem reducere.

Qua

*Quid sit Medicamentum.* 3

Qua ratione ab alimento & veneno differt. Alimentum enim, quatenus tale, solum est *αὐξητικὸν ἢ ἐσιαι*, seu corpus nostrum instaurat & auget, Medicamentum alterat, non instaurat. Si quid vero simul corpus alere & alterare potest, est <sup>a</sup> alimentum medicamentosum. <sup>b</sup> Venena verò neque corpus nostrum alunt, neque alterant; sed *φθαρτικὰ* sunt *Ἰσχυματῶν*, corpusque nostrum corrumpendi vim habent.

(a) *Alimentum medicamentosum.*] Videtur compositum quid; ut multa dantur talia. nempe quod constat ex alimento & medicamento: particulae enim alimentosae & medicamentosae in illo sunt. alimentosae particulae transmittunt materiam aetheram, convenientem nostro sanguini: Medicamentosae vero transmittunt per poros aetherem inconsuetum, nempe non convenientem aetheri nostri sanguinis, qui tunc lactam aliquam seu fermentationem excitat: & si fermentatio nostri sanguinis (nempe consueta) major sit, quam peregrinam, tunc ejiçuntur particulae, peregrinum aetherem transmittentes, ut faeces eji-

ciuntur ex recenti cerevisia, quæ particulae sunt, quæ motum fermentationis obsequi non possunt, ita fit in purgatione, de qua Postea latius.

Hinc oritur quaestio, quare natura dicatur medicamento assuescere, assuescere nempe non alterare, nam idem est, ac si diceremus medicamentum non alterat: ratio est, quia tamdiu idem medicamentum usurpamus, particulae æthereæ per illum medicamentum fluentes, ibi ita multiplicantur, ut prædominantur, sicque constituunt naturam sanguinis, ut ab eodem medicamento non alteretur magis, sed fiat quid indifferens, quod nec sit medicamentum, nec alimentum.

Hinc sequitur, quod in omnibus morbis chronicis utile sit, medicamentum, quamvis optimum, mutare, quia nullus datur amplius conflictus inter medicamentum & sanguinem: æther enim tunc valde similis fit ætheri, in nostro sanguine esistenti, ideo satius est medicamentum aliud earundem virium adhibere, ut possit, ex diversitate materiae æthereæ, major pugna excitari.

In affectibus non inveteratis, nocet quotidie mutare medicamenta, quamvis singula sunt bona, quia pori hoc medicamento vix confirmati, altero iterum destruantur, quod pessimum est.



*Quid sit Medicamentum.* §

(b) *Venena vero neque corpus nostrum alunt neque alterant.* ] Negativa sunt, hæc nihil docent.

Venena sunt duplicia, aut habent vim vehementer pungendi, & scindendi, adeoque vehementer sunt corrosiva, & horum qualitas non est occulta, sed apertissima.

Alterum genus magis est occultum, quia ibi nulla possit adveri vis scindens, aut pungens, sed pori hic sunt considerandi, qui transmittunt materiam ætheream admodum peregrinam, qualis non est in toto nostro composito, & si ille æthe. in nostro sanguine prævalet, moritur homo, si vero æther nostri sanguinis prævalet, homo restituitur.

C A P U T, II.

*De Facultatibus medicamentorum in genere.*

§. I.

Sicut autem medicamenta duplicia, alia simplicia, alia composita. *Simplex* est, quod à sola natura tale est, nihilque ex arte permixtum habet; *Composita* vero sunt, quando ab arte plures naturales res in unius

medicamenti formam commiscen-  
tur.

§. 2. Simplicia petuntur è *plantis*,  
*animalibus*, & *mineralibus*. *Plantæque*  
sumuntur vel integræ, vel earum par-  
tes, radices, ligna, medulla, cortex,  
folia & furculi, flores, semina,  
fructus, succi, gummi, resinæ, olea,  
liquores, ut vinum.

§. 3, *Animalia* quoque vel inte-  
gra adhibentur, vel eorum partes,  
ut cornu cervi, medullæ, caro; vel  
quæ in iis generantur, ut lac, ova;  
vel eorum opera sunt, ut mel, cera;  
vel excrementa, ut fel, urina.

§. 4. <sup>a</sup> Sub *mineralibus* compre-  
henduntur non solum proprie dicta  
mineralia, vitriolum, antimonium,  
sulphur & metalla, ac eorum recre-  
mentæ; verum etiam varia terrarum  
genera, ut terra Lemnia, sigillata,  
bolus Armenus: ut & Iapides &  
gemmae omnes; item salium varia  
genera, & succi in terra concreti,  
eujusmodi est naphtha: item aquæ  
ther-

*De Facultatibus medic. in genere. 7*

thermales. In quam classẽm & bman-  
na referenda, si non alia ei consti-  
tuenda sedes.

(a) *Sub mineralibus.* ] Per mineralia  
hic intelligit omnia, quæ è terra effodiun-  
tur.

(b) *Et manna.* ] Est species roris ex aère,  
nocturno tempore, descendentis.

§. 5. Rerum tam variarum facul-  
tates sunt variæ, atque hinc variæ  
medicamentorum divisiones. Primo  
enim medicamenta alia dicuntur actu  
talia, alia potentia talia. <sup>a</sup> *Actu ta-*  
lia dicuntur, quæ id, quod dicuntur  
esse, actu quasi absoluto & præsentem  
obtinent, atque adeo expromta <sup>vege-</sup>  
tata, & primo quoque contactu cor-  
pus nostrum ea, qua prædita sunt,  
qualitate afficere possunt. Ita aqua  
& glacies actu frigida sunt, quia  
quocunque modo corpori applicata  
illud mox refrigerare possunt. <sup>b</sup> *Po-*  
*testate* vero talia sunt, quorum vis  
primo contactu non percipitur, sed

quasi sopita delitescit, nec actu sese exferit, donec à calore nostro aliquo modo immutetur, exuscitetur, atque in actum deducatur. ° Ita piper & vinum, etsi ad tactum sint frigida, nihilominus calefaciunt.

(a) *Medicamenta actualia.* ] Sunt ferra ignita, quibus aduruntur partes affectæ, veluti ossa carie affecta. Medicamenta actualia sunt, quorum particulæ sunt in actuali motu, ut ferra, &c.

(b) *Potentialia sunt.* ] Quæ habent particulas, juxta se quiescentes, aut saltem minus motas, sic spiritus vini possit dici actu frigidus, quamvis sit potentiâ calidus, cum in actum in corpore nostro educitur.

Sic nihil possit concipi calidum à nobis, nisi quod habet majorem motum, quam particulæ, in nostro corpore contentæ: Estque calor relativum quid ad nostrum corpus.

(c) *Ita piper.* ] Tunc calidum dicitur, cum ejus particulæ sunt disjunctæ, & in statu motus positæ.

§ 6. Etsi vero medicamentorum vires variæ sint: commodissimè tamen

*De Facultatibus medic. in genere.* 9

men dividi possunt in manifestas & occultas. *Manifesta* appellantur eæ, quæ sensus nostros afficiunt, seu quæ qualitates, quæ sensu deprehenduntur, in patiente excitant, & quarum causa manifesta reddi potest.

(a) *In occultas.*] Est in ignoratas.

§. 7. *Occulta* vero sunt, quæ non qualitates sensui obvias producant in patiente, sed abdita proprietate aliquid agunt; humorem nimirum certum expurgant, membrum aliquod roborant, venenum expugnant, aut quæ extra corpori appensa & gestata in id agunt, quarum causæ manifeste explicari non possunt, nullaque alia ratio reddi, quam quod talis vis ex peculiari naturæ proprietate ipsis competat. Etsi vero sunt, qui occultas qualitates rejiciunt: tamen ad manifestas omnia deducere qualitates, summam impudentiam esse, recte censet J.C. Scaliger, *exerc* 218. *sect.* 8. & qui hoc tentant, rationes

vel ineptas & ridiculas afferunt ; vel ea etiam negant , quæ experientia confirmata sunt. Suntque toto genere hæ facultates atque actiones ab illis diversæ , ut tum ex aliis , quæ supra *lib. 2. part. 2. c. 12.* dicta sunt , tum ex eo inprimis , quod vires harum qualitatum longe sunt majores , quam primarum qualitatum , & in minimo corpore maxima sæpe earum efficacia est.

§. 8. Sunt autem utræque & manifestæ & occultæ medicamentorum facultates atque actiones variæ.

§. 9. Manifestæ qualitates <sup>a</sup> aliæ sunt primæ , aliæ secundæ , aliæ tertiæ. *Primæ* habent vim calefaciendi , refrigerandi , humectandi , siccandi. *Secundæ* emollire , indurare , condensare , rarefacere , resolvere , attenuare , incrassare , attrahere , repellere. *Tertiæ* urinam movere , menses ciere & sistere , vomitum movere , carnem generare , calculos frangere possunt ; etsi proprietati totius sub-

*De Facultatibus medic. in genere. II*

substantiæ vis calculos frangendi commodius tribui possit, ut infra. cap. 17. dicetur.

(a) *Alia sunt prima, alia secunda, alia tertia.* ] Divisionem in tres qualitates, quam authores faciunt, omnino improbamus.

Authores enim retulerunt medicamenta in ordinem quendam, ita ut, quæ illis videbantur manifestiora, dicebantur primæ qualitatis; quæ minus manifesta, secundæ qualitatis; & quæ minime, tertiæ: quamvis manifestiores non intellixerunt, multo minus sequentes. Nam in illis medicamentis, neque calor est, neque frigus, neque siccitas, neque humiditas. Illi nunquam noverunt, quid sit in objecto, quid in mente nostra, quid excitat calorem, frigus, siccitatem & humiditatem.

Idea caloris confusa est, nam in idea caloris nihil est, quod commune est cum idea agitationis particularum. Non autem ideæ confusæ dicuntur, quia inter se confunduntur, sed quia nobis non detegunt essentias rerum, ideo *Cartesius* eas vocavit confusas.

Calefactionem veteres consideraverint in re ipsa, sed est in mente nostra. Idea enim caloris est toto cælo diversa à calore

in re ipsa, si veram caloris ideam velimus habere, debemus considerare illud, quod in re ipsa est

Medicamenta calida nobis erunt, quæ in nobis excitant ideam caloris: Frigida, quæ frigoris ideam excitant, &c.

Videamus nunc, quæ sint *calida*, & quæ *frigida calida* sunt quæ habent majorem motum quam nostrum corpus: *Frigida*, quæ minorem habent motum, ita ut tantum sint respectiva ad nostrum corpus.

Frigida sunt etiam quidem calida, sed paululum frigidiora nostro corpore, sunt quidem in motu, sed non tanto, ac nostri corporis humores ex. gr. si aqua est tepida, quæ necessario aliquem calorem habet, tamen nobis erit frigida, si nostri humores sint in maiori motu.

Sic etiam videmus, corpus ab uno homine dici calidum, quod ab alio rursus dicitur frigidum, & hoc sensu, corpus potest esse calidum, & frigidum. Exinde videmus calorem & frigus meras esse relationes. Gradus quietis non dantur, sed illi inter se sunt æquales.

*Queritur* nunc, quâ ratione unum corpus solidum potest esse frigidius alio corpore solido?

*Respondetur.* Quod hic considerandi sint diversi pori, & per illos fluere diversam materiam ætheream; sic per unum corpus fluit



*De Facultatibus medic in genere. 13*

fluit plus materiae primi elementi quam per aliud, & ex majori transfluxu illius materiae primi elementi major fit calor: vel etiam, quia in uno corpore, plures sunt pori, quam in alio.

*Objicitur*, Si corpus, quod sit porosius, eò majorem quantitatem materiae aetherae transmittat, glacies debet calidior esse marmore; atqui falsum est posterius, ergo prius.

*Respondetur*, Verum quidem esse glaciem esse porosiorē, quod ex levitate ejus patet, sed praeterea ejus poros esse tantos, ut transmittant materiam, sive globulos secundi elementi, & ut calor adsit corpori, opus est, ut multum materiae primi elementi transmittatur, & ut globuli secundi elementi excludantur.

Si pori sint tanti, ut non solum materiam aetheraam transmittant, sed etiam globuli secundi elementi, tunc nobis tale corpus non potest dici calidum: & si pori sint accurate figurati, ad recipiendam materiam secundi elementi, tunc minime erit corpus calidum, & vix aderit primi elementi materia.

Si vero contingit, ut pori sint tam parvi, ut excludantur secundi elementi materia, vel ut in ipsis poris sint obstacula, quod minus transire possint, tunc manebunt interstitia, per quae non fluit, nisi materia aethera

therea primi elementi, & quò corpora plura habent interstitia, eò dicuntur calidiora.

Ex præcedentibus audivimus, & intelleximus, naturam caloris & frigoris, quæ non nisi relativa erant ad nostrum corpus.

Naturam temperaturum jam ex dictis facile intelligimus, nam etiam illa, ut relata sint consideranda.

§. 10. Occultæ sunt trium generum. Vel enim humorem certum peculiari facultate evacuant; vel cum membro aliquo peculiarem cognitionem habent, unde dicuntur cephalica, *κεφαλαία*; vel venenis resistunt.

§. 11. Omnium autem medicamentorum facultates secundum mutationes, quas in corpore nostro efficiunt, ad *sex classes* referri possunt. *Primo* alia ad *ἀλλοίωσιν* novæque qualitatis inductionem spectant; qualia sunt, quæ qualitatibus primis efficacia dicuntur, calefacientia nimirum, frigefacientia, humectantia, siccantia. Verum quia non quodlibet alterans

*De Facultatibus medic. in genere.* 15

rans cuilibet parti tuto adhiberi potest: merito alterantibus subjunguntur appropriata cuilibet nembro. Deinde huc referuntur, quæ è secundarum numero sunt, μαλακτικὰ ἢ σοληρωτικὰ, emollientia & indurantia: χαλαστικὰ, laxantia, ἀρρωτικὰ καὶ πυκνωτικὰ, rarefacientia & condensantia: στεγνωτικὰ ἢ συνακτικὰ, stiptantia & obstruentia. συπτικὰ, adstringentia, καὶ ἀνασφρωτικὰ, aperientia: λεπτινόντα καὶ παχυντικὰ, attenuantia & incrassantia, ἐμπλαστικὰς, impleantia, & ἐμφρεστικὰ detergentia. Tandem huc pertinent ἀνάδυνα, ναρκωτικὰ, ὑπνωτικὰ, somnum conciliantia.

§. 12. In secunda classe sunt, quæ in motu conciliando valent: ἐλκτικὰ καὶ ἐπισπαστικὰ, attrahentia, δόπηρεστικὰ, repellentia.

§. 13. Ad tertiam classem referuntur, quæ in generatione alicujus consistunt: πεπτικὰ, maturantia, ἐμπυητικὰ, pus generantia, σαρκοωτικὰ, carnem generantia, κολητικὰ, glutinantia,

nantia, ἐπελωτικὰ, cicatricem inducentia, γάλακτος & σπέρματος γνητικὰ, quæ lac & semen generant.

§. 14. Ad quartam classem referuntur, quæ corrumpunt, καθαρευτικὰ, corrodentia, σηπτικὰ, putrefacientia; ἐχρωστικὰ crustam inducentia, καυστικὰ, adurentia; γάλακτος & σπέρματος σόσπικὰ, lac & semen corrumpentia.

§. 15. Quinta classis complectitur ea, quæ in ablatione alicujus rei consistunt: ὑποχωρὰ lenientia καθαυρικὰ, purgantia, ἐμεσικὰ vomitoria, ἔνηκὰ, urinam cientia, ἰδρωπικὰ, sudorifera, & ἀσφουρητικὰ ἐμμηνίαν ἀγωγὰ; menses cientia, secundinam expellentia, & ἐκπόδια, quæ fœtum mortuum extrahunt, λίθων τρεπτικὰ, calculum frangentia & expellentia, errhina, πωρμικὰ, sternutatoria, διποφλεματίζοντα, pituitam purgantia, βηχικὰ, thoracem expurgantia, ac quæ vermes necant & expellunt.

§. 16. In ultimam classem referri possunt

*De Primis medicam. facultatib.* 17  
possunt venenis resistentia & alexi-  
pharmaca.

C A P U T III.

*De Primis medicamentorum  
facultatibus.*

**P**rimam classem quod attinet, &  
primo <sup>a</sup> Alterantia medica-  
ta, ad hominen ea collata quæ dicun-  
tur. <sup>b</sup> Temperata, quædam nullam  
in caliditate, frigiditate, humidi-  
tate, siccitate in homine pariunt mu-  
tationem; eaque vel simpliciter, &  
in omnibus qualitatibus talia, vel in  
duabus tantum. Intemperata autem  
sunt, quæ calorem aut humiditatem  
corporis nostri mutandi vim habent.

(a) *Alterantia.* ] Hæc non solum spe-  
ctant ad facultatem primam.

(b) *Temperata.* ] Igitur sunt, quæ gra-  
dum tremoris in fibroso nostri corporis  
contactu, nec augent, nec imminuunt:  
quando augent dicuntur calida; quando  
imminuunt frigida dicuntur.

Vel

Vel *temperata* sunt, quæ neque majorem, neque minorem gradum caloris habent, quam nostri humores : ita ut relationes maxime considerandæ sint, & in quibus etiam consistit alimentum nostri corporis, & medicamentum. Ordinem medicamentorum differemus ad finem usque quia tunc melius intelligemus, quid in illo ordine sit.

§.2. Dividuntur porro à Medicis hæ qualitates <sup>a</sup> in gradus quosdam, qui commodissime ab effectibus æstimantur. *Primus* gradus est, ubi obscure & vix sensibilibiter medicamentum corpus nostrum alterat. *Secundus* gradus est, quando manifeste, citra tamen læsionem, noxam, molestiam, corpus alteratur. *Tertius* gradus est, quando non solum manifeste, sed & vehementer, neque citra molestiam & noxam, sine corruptione tamen, corpus alteratur. *Quartus* gradus est, qui vehementissime, & non sine gravissima læsione corpus nostrum alterat.

(a) *In gradus quosdam.* ] Ordo, & divisio medicamentorum in certos gradus ab authore, est admodum confusa.

§. 3. In his gradibus singulis quædam adhuc constituuntur latitudines, quas mansiones vulgo nominant, prout intense, vel remisse, vel medio modo alterant; quod appellant in principio, medio, fine.

§. 4. Temperata sunt: *Adiantum, asparagus, glycyrrhiza, oleum dulce, pini nuclei, jujuba ficus, sebesten, uva passæ, dactyli, gummi elemi, tragacanthum, serum vitulinum, caprinum, pinguedo suilla.*

§. 5. Calida in primo: *Folia & Herbæ; althea, borrago, buglossum, beta, brassica, chamamelum, cuscuta, eupatorium seu agrimonia, fumaria, linaria, melilotus, malabattrum, a nardi spica, scolopendrium verum, symphytum, tussilago.*

Flores: *borraginis, buglossi, betonica, bupthalmi, meliloti, chamameli, populi nigra, stœchados Arabica, senecionis.*

Fructus; *amygdala dulces, castanea, jujuba, nuces cupressi, nuces juglandes*

*des virides, uvæ, mora matura, poma dulcia suaveolentia.*

Semina; <sup>b</sup> coriandri, fœnigraci, lini, lithospermi, lupini, sesami, oryze.

Radices; *althæa, branca ursina, beta, buglossi,* <sup>c</sup> glyzyrrhiz. & satyrii.

Cortices, <sup>d</sup> guajaci, tamarisci.

Liquores; succi & gummi; saccharum, bdellium, ladanum, al. 2. gummi bedera.

Sevum; capreoli, damæ, cervi, butyrum recens.

(a) *Nardi spica* ] Insigniter est calida.

(b) *Semen coriandri.* ] meretur numerari inter gradum secundum.

(c) *Radix glyzyrrize.* ] Etiam inter gradum secundum.

(d) *Cortex ligni guajaci.* ] Sunt calidiores ipso ligno & merentur numerari in confinio secundi, & tertii gradus.

Omnia quæ author dicit sunt præter propter vera.

§ 6. Calida in secundo: *Absinthium, anagallis, anethum viride, angelica, apium, artemisia, betonica,*  
ca,



De Primis medicam. facultatib. 21

ca, calamus odoratus, chamapitys, fœnumgracum, hypericum, hedera, lupulus, melissa, marrubium, matricaria, myrrhis, ocymum, al. 3. pimpinella, peucedanum, polium, rosmarinus, satuireia, salvia, scabiosa, scordium, al. 3. stœchas, paribonium.

Flores; amomi, croci, al. 1. caryophyllorum, schœnanthum, lavendulæ, lupuli, melissæ, rosmarini.

Fructus; cappar, nux moschata, pistacia, ficus sicca, nuces sicca.

Semina; anethi, apii, erobi seu erivi, cruce, ocymi, urtica.

Radices; apii, capparum, peucedani, pimpinella, napi, zedoaria, ybodia.

Cortices; cassia lignea, cinamomum, al. in 3. thuris, cappar. radie.

Liquores, gummi, resinæ; vinum non antiq. ladanum, aloë, galban. myrrhe, mast. thus, pix arida, resina, styrax.

Adeps; leonina, pardi, ursina, vulpina.

Calida

Calida in tertio: Metallica; *flos aris, as estum, squama aris, arugo, diphyrges, alumen, sal, nitrum, sulphur, chalcitis.*

Herbæ seu folia; *abrotanum, al 2. asarum, agnus castus, arum, amomum, ammi, anethum siccum, baccharis, dictamnium, caryophyllam, chamedrys, cnicus, id est, cartamus, centarium majus, minus, chelidonium, calamintha, conyza, mentastrum, fœniculum, epithymum, juniperus, beleonium, hyssopus, laurus, majorana, marum, mentha, nigella, œnanthe, origanum, perichlymenum, petroselinum, ptarmica, pulegium, resta bovis, ruta, sabina, serpellum, sisym, brium, al. 2, thymum, trifolium, verbenaca, urtica.*

Flores; *agni casti, epithymi, leucoidi, œnanthe, perichlymeni.*

Fuctus; *bacca juniperi, caryophylli, carpobalsamum, anacardia, piper, al. 4.*

Semina; *ammi, anisi, amoni, carvi, cardamomi, cartami, Galeno: Fern.*

De Primis medicam. facultatib. 23

Fern. 2. fœniculi, cumini, dauci, nigelle, napi petroselini, seselios, stapbidis agris, viticis.

Radices; iacori, al. in 2. asari, ari, scille, dictamni, doronici, fœniculi, galangæ, bellibopi utriusque, helennii, iridis, petroselini, raphani.

Cortices; macis.

Liquores, lacrymæ, gummi; vinum vetustius, asa dulcis, fœtida, ammoniacum, cedria pix, opoponax, moschus.

§. 8. Calida in quarto: Metallica; vitriolum, auripigmentum, sandaracha, chrysocolla, misy, sory, melantheria.

Herbæ seu folia; lepidium, nasturtium utrumque. al. 3. porrum capitatum, struthium, thapsia, rhyzomallus.

Fructus; piper.

Semina; nasturtii, sinapi.

Radices; allium, cepa, costus, porrum capitatum, pyrethrum,

Gummi; euphorbium

§. 9. Frigida in primo: Herbæ seu  
Her-

folia; *atriplex*, *oxylapathum*, *malva*, *myrtus*, *parietaria*.

Flores; *malva*, *rosa*, *violarum*.

Fructus; *curi caro*, *cydonia mala*, *pyra*, *pruna*.

Semina; *hordeum*, *milium*.

Radices; *malva*.

Succi concreti; *acacia*, al. in 2. *sanguis draconis*.

Lapides; *hyacinthus*, *sapphirus*; *smaragdus*.

§. 10. Frigida in secundo; Folia & Herbæ; *blitum*, *chondrilla*, *lactuca*, *lens palustris*, *intybus*, *hyacinthus*, *oxalis sive acetosa*, *plantago*, *polygonum*, *psyllium*, *solanum*.

Flores; *anemone lutea*, *cichorii*, *nymphaea lutea*.

Fructus; *cucurbita*, *cucumis*, *galla*, *aurantia mala*, *panica*, *pruna Damascena*, *pepones*, *persica*.

Semina; *acetosæ*, *cichorii*, *alkekengi*.

Lignum; *santali*.

§. 11. Frigida in tertio: Herbæ  
feu

De Primis medicam. facultatib. 25

feu folia; portulaca, mandragora, sempervivum, hyoscyamus, al. in 4.

Flores; balauſtia.

Fructus; mala aurea, mala insana.

Semina; cicuta, hyoscyami, papaveris.

Radices; mandragora.

Succus; hypocistidis.

§. 12. Frigida in quarto: Herbae feu folia; cicuta, papaver.

Fructus; stramonium.

Liquores concreti; meconium, opium, secundum vulgarem sententiam, sed minus recte: calidum enim est.

§. 13. Humida in primo: Herbae; buglossum, helxine, malva.

Flores; buglossi, <sup>a</sup> malva, inybi.

Fructus; curri caro, jujuba <sup>b</sup> amygdala dulces.

Semina; malva, sesami.

Radices; <sup>c</sup> satyrii, <sup>d</sup> buglossi, <sup>e</sup> glycyrrhiza, malva, frapi.

(a) Flores & radices malva. ] Potius inter

B

ter

ter emollientia sunt numerandæ, quam inter humida.

(b) *Amygdala dulces*. ] Quamvis sint oleosæ, non tamen dici possunt aquosæ.

(c) *Radix satyrii*. ] Est mediocre calidum.

(d) *Buglossi radix*. ] Non humida.

(e) *Radix glycyrrhizæ*. ] Est sicca. Siccum voca quod sali abundat.

(f) *Rapa*. ] Non sunt humidæ, sed coctæ multum humidi imbibunt, quodammodo sunt quidem oleosæ.

Frigiditas & viscositas possunt peccare humido adjunctæ.

§. 14. <sup>a</sup>Humida in secundo: Herbæ; *violaria*, *nymphaea*, *artiplex*, *blitum*, *lactuca*, *lens palustris*, *portulaca*.

Flores; *nymphæe*, *violarum*.

Fructus; *cucurbita*, *melones*, *pepones*, quorum succum aliqui in 3. ponunt, *persica*, *pruna Damascena*, *uva matura*, <sup>b</sup>*saccharum*.

(a) *Humiditas*. ] Tertium & quartum gradum humiditatis author omisit, quia tertius gradus erat, in quo corpus non citra molestiam, & noxam alteratur. Et quar-

*De Primis medicam. facultatib. 27*

quartus gradus erat, qui corpus nostrum cum gravissima læsione & destructione alterat.

Humidum minime potest destruere & cum læsione corpus nostrum alterare.

Intemperies humida nunquam potest peccare, imo est amica nostro corpori.

Corpora viva non possunt esse sine humiditate, sed necessario debent esse humida, & non possunt esse nimis humida, si modo humiditas sit sola.

In hydrope non peccat humiditas, sed obstructions, quæ impediunt, quo minus humida possunt excerni, alias natura posuit sufficientia emunctoria, ut per transpirationem insensibilem, per nares, per vasa salivalia in ore, per renes, & cum facibus per alvum: ita ut humiditas in nostro corpore nunquam peccet, nisi adsit frigus vel viscositas, inde obstructions, & ex illis ruptiones fiunt vasorum lymphaticorum.

In abdomine potest aqua colligi, primo, quando pori non sunt satis patuli, quo transpiratio impeditur, secundo, quando pori vesicæ non pateant ad humidum imbibendum; & tertio quoque, cum pori intestinorum sunt angustati, ita ut humidum superfluum intra fistulam recipere non possit.

Quid humidius aquæ, & tamen author  
B 2 illius

illius non facit mentionem, neque per se peccare potest, quoniam particulæ humidæ, propter suam flexibilitatem, possint sese accommodare ad omnium pororum figuras.

In thorace etiam aqua potest colligi, cum pori pulmonum sint obstructi, ita ut vapores, in thorace existentes, non possint transire; sed potissima causa aquæ in thorace, abdomine aliisque partibus nostri corporis, est obstructio vasorum lymphaticorum, unde illorum ruptio.

Autor bene fecit, quod tertium & quartum gradum omiserit humiditatis, sed quam ob causam hoc fecerit, nobis latet.

Humiditas, quæ est in herbis, fluit per illarum fibras, & eo sensu humida dicuntur, sed cum sint exsiccatæ, quis tunc dicet, illas esse humidas.

(b) *Saccharum*.] Absurdè ponitur inter humida, est inter oleosa & calida, quia scatet oleo & sali.

§. 15.<sup>a</sup> Sicca in primo: Herbæ & folia; *beta*, *brassica*, *chamamelum*, *feniculum*, *hyacinthus*, *malabathrum*, *myrtus*, *verbascum*.

Flores; *bupthalmi*, *croci*, *hyacinthi*, *meliloti*, *rosarum*, al. 2.

Fructus;



*De Primis medicam. facultatib. 29*

Fructus ; *baccæ, juniperi, castaneæ.* Semina ; *fabæ, fœnix, hordei.*

Radices ; *bryonia, ænanthe, rubiæ, tamarisci, albæ, ari.*

Gummi ; *thus. al. 2.*

(a) *Sicca sunt.* ] Quæ habent aquam non admixtam.

Considerabimus sicca dupliciter. Aut quatenus habent plus, aut minus aquæ admixtum : Aut quatenus calore suo magis, vel minus humida excutiunt.

Prioris generis faciunt sanguinem siccum sola admixtione particularum terrestrium, nam tunc accipiunt majorem proportionem in sanguine.

Quomodo vinum dicitur siccum ? nimirum, quia humidum è corpore nostro excutit, nam una particula sicca (sic dicta) quæ est in ipso vino discutit quidem decem humidas particulas & ideo dicitur vinum siccum, quatenus reliquum humidum in sanguine discutit.

Particula illa sicca non per se hoc facit, sed materia primi elementi, per illam particulam fluens, expellit omnes illas humidas particulas, & sic tandem illa particula sicca evanescit.

Illa autem, quæ diu in corpore manent, magnum in corpore habent effectum, propter pororum constantiam, ut sunt corallia, lapides, &c.

§. 16. Sicca in secundo: Herbæ; *Anagallis*, *artemisia*, al. primo, *anethum viride*, *betonica*, *cuscuta*, *calamus odoratus*, *intybum*, *marina brassica*, *bursa pastoris*, *equisetum*, *gingidium*, *mentha*, *mentastrum*, *plantago*, *rosmarinus*, *spica nardi*, *symphytum*, *sumaria*, *pimpinella*, *oxalis*, *verbenaca*, *virga pastoris*.

Flores; *paoniæ*, *anemon*, *chamæpityos*, *periclimeni*, *stachadis*.

Fructus; *balunus myrepica*, *cappares*, *cydonia mala*, *nux cupressi*, *nux moschata*, *pyra*, *pestacia*.

Semina; *feniculi*, *carthami*, *lentes*, *eruum seu orobus*, *milium*, *oryze*, *papaveris*, *solani*.

Radices; *capparum*, *cichorii*, *raphani*.

Lignum; *Santal*, *Lacrymæ*, *gummi*, *resinæ*; *galbannum*, *opopanax*,  
pix

*pix arida, myrrha, styrax, mastiche & mel.*

§. 17. Sicca in tertio : Metallica;  
*flos aris, es ustum, squamma aris, arugo  
diphryges, alumen, <sup>a</sup> sal, nitrum, sul-  
phur, chalcitis.*

*Herbæ & folia; filix, millefolium,  
quinque folium, polium, trifolium, absin-  
thium, abrotanum ustum, anethum u-  
stum, apium, asarum, ammi, calamin-  
tha, chamædrys, chamæpitys, epithymum,  
hyssopus, juniperus, majorana, marru-  
bium, origanum, pencedanum, petrose-  
linum, ptarmica, ruta, sabina, salix,  
sisymbrium, thymus, serpillum.*

*Flores; balaustia, epithymi, chama-  
pitios, periclymeni.*

*Fructus; caryophylli, carpobalsa-  
mum, galla, piper, juniperi bacca.*

*Semina; grana tinctorum, anethi,  
apii, ammi, amoni, anisi, carvi, cumi-  
ni, coriandri, nigella, petroselini, milii,  
viticis.*

*Radices & cortices; achori, radix  
cava, galange, scilla, pentaphylli, trifo-*

*lii, asari, apii, doronici seu carnabadi, hellebori, cinamomi.*

*Succi & gummi; aloe, acetum, acacia, camphora, moschus.*

(a) *Sal & nitrum.* ] Non sunt adeo sicca.

§. 18. Sicca in quarto: *Metallica; chalcantum, auripigmentum, sandaracha, chrysocolla, misy, sory, milantheria.*

<sup>a</sup> *Herbæ & folia; bruta sylvestris, allium, nasturtium, <sup>c</sup> sinapi.*

(a) *Herbæ vero illæ in quarto gradu.* ] Impetuose agunt in nostro corpore, sed non diu.

(b) *Ruta.* ] Non meretur poni in quarto gradu.

(c) *Sinapi.* ] Etiam vix intra tertium gradum numerari potest. Particulæ, quæ se insinuant in poros nostri corporis & ibi manent, destruuntque illos, non tam dici possunt sicca, quam corrosiva, quia poros corrodunt.

## CAPUT IV.

De Medicamentis cuiuslibet  
membro propriis, seu  
corroborantibus.

## §. I.

Cum vero qualitatibus primis  
sæpe occulta conjuncta sit, non  
eadem alterantiæ æque omnibus par-  
tibus sunt accommodata, sed ea ele-  
genda, <sup>a</sup> quæ totius substantiæ ra-  
tione cuiuslibet parti sunt cognata, &  
<sup>b</sup> ob occultas quasdam proprietatis  
cum ea singularem habent *sympatiam*,  
quæ medicamenta ob id vulgo ap-  
propriata & <sup>c</sup> roborantia nominan-  
tur. Ita enim cum manifestis quali-  
tatibus occultæ concurrunt, & in a-  
gendo conspirant.

(a) *Qua totius &c.* ] Veteres suis di-  
stinctionibus nihil explicuerunt, nam quid  
hoc est dicere, totius substantiæ ratione  
esse cognatum.

(b) *Et ob occultas proprietates. & per  
sympatiam roborare.* ] Variis terminis qui-  
dem

dem voluerunt suas res explicare, sed nihil fecerunt.

In primâ qualitate illæ distinctiones sunt inutiles, nam omniâ totâ suâ substantiâ calefaciunt, & frigefaciunt. illi has distinctiones fecerunt, quando res erant compositæ ex diversis generis particulis, vel quando aliquid est in illis, quod non potest explicari per illorum quatuor elementa. Nam potest esse in illis aliquid falsum vel acidum.

Videamus nunc, quid sentiendum sit de medicamentis singulis partibus dicatis, pro fundamento sciendum est, quod pori nostri corporis sint respiciendi, & quod non sint adamantini illi pori sed obsequiosi, adeoque se facile accommodant variis particularum figuris. Pori in cartilagine, ut etiam in ossibus, quamquam multo stabiliores sunt, minusque sequaces, tamen quodammodo obsequuntur in magnitudine & figura. Mutatio illa pororum potest etiam ex cicatrice, quæ nimis exsiccantibus medicamentis indurata est, etiam malo curata, ita ut particule aeræ, in tempestate admodum impetuosa, non facile penetrant poros cicatricis, unde calendarium in hominibus:

c *Roborantia.* Est vox admodum obscura & ambigua, quia, quod uni corroborat, alteri nocet. *Roborantia*, sunt illa  
sive

*De Medicam cuilib. memb. prcp. 35*

(sive alimentum sive medicamentum fit)  
quæ poros partium linguunt in naturali  
situ, figura & magnitudine.

*Rogatur?* An dentur medicamenta robo-  
rantia, vel caput, vel lienem, vel hepar,  
vel alias partes.

*Respondetur*, cum grano salis accipien-  
dum esse, quatenus sc. dentur medica-  
menta, quorum particulæ facilius trans-  
eunt poros hujus, quam illius visceris, sed  
quatenus eadem particulæ æque facile  
transeunt poros v. gr. lienis, hepatis, cere-  
bri, &c. Eatenus non magis huic quam  
illi parti specifica dici possunt, suntque per  
consequens indifferentia.

Et ut partes nostri corporis facile mutant  
poros suos sic particulæ alimentosæ facile  
transmittantur & applicantur omnibus  
partibus.

Præterea non possunt dici parti alicui  
specifica, quia æque transeunt poros unius  
partis, quam alterius, & quamvis non  
tam bene transireat alias partes, tamen  
vim faciendo illis partibus, & poros par-  
tium mutant, & ipsæ mutantur particulæ,  
ita ut æque dicata huic parti quam illi.

§. 2. \* Cephalica calefacientia &  
siccantia: *Beronica, majorana, sal-  
via, hyssopus, melissa, rosmarinus, folia  
B 6 lauri*

lauri, bacca lauri, satureia, ruta, calamintha, serpillum, spica, lavendula, organum, herba paralysis, lilium convallium, stœchas Arabica, chamamelum, ocymum caryophyllatum, melilotus, poœnia. Semen sileris montani, fanculi: Radix ireos, garyophyllata. Flores tilia, bacca juniperi, coriandrum, anacardi, nux moschata, ambra, moschus, xyloaloe, caryophylli, cubebe, cardamomum, calamus aromaticus, acorus, macis, galanga, castoreum, viscus quercinus, succinum: ut & quæ extra fere applicantur; benzoe, gummi juniperi, hederæ, tacamahaca, nigella semen, ladanum mastiche, styrax calamita, thapsia, adeps arsi.

(a) Cephalica calefacientia sunt. ] Quæ subtilia satis sunt, ut possint transire cerebri poros, & subtilia vascula capitis.

Cephalicum & calidum idem est, five sunt sicca. five alterius generis, idem hoc est.

§. 3. <sup>a</sup> Cephalica frigefacientia & humectantia. <sup>b</sup> Rosa <sup>c</sup> viola <sup>d</sup> flores nym-



*nymphaea*, <sup>c</sup> *actuca*: *folia* & *semen*, <sup>f</sup> *portulaca*, & *semen papaveris*, & alia frigida <sup>h</sup> *acetosa*, <sup>i</sup> *cucurbita*; quibus ob humectationem addere licet, praecipue in melancholicis, *borraginem*, *buglossum*, *poma odorata*, *amygdalas dulces*: ut & quae extra fere capiti applicantur, <sup>k</sup> *folia vitis*, *salicis*, *psyllium*, *capita papaveris*, *lac muliebre recenter multum*, *succus cucumeris*, *cucurbita*, & humectationis gratia, *semen lini*, *fanigraci*, *amygdala dulces*, *flores sambisci*.

(a) *Cephalica frigescentia.*] sunt, quae inepta sunt, ut ad caput ascendant, sed quae potius deorsum detruduntur, atque ideo male dicuntur cephalica.

(b) *Rosa.*] Non possunt numerare inter frigida.

(c) *Viola.*] Sunt temperate calidae.

(d) *Flores nymphae.*] Non sunt frigidae, nam eod ipso, quod sunt flores sunt volatiles, quoniam flores sunt subtiliores partes herbarum.

(e) *Lactuca.*] Esse cephalicam nunquam audivit C. vir.

(f) *Portulaca.*] Non est calida.

B. 7

(g) *Se-*

(g) *Semen papaveris.*] Etiam non est ca-  
lidum.

(h) *Acetosa.*] Est frigida.

(i) *Cucurbita.*] Est frigidissima.

(k) *Folia vitis Folia salicis* ] quatenus  
habent salem, possent quodammodo ce-  
phalica nominari.

§ 4. <sup>a</sup> Capiti nocentia; *veticis se-  
men, absinthii succus, lac in potu, glandes quercinae in cibo, olive nigrae, arbuti fructus, eruum, quod & articulos exsolvit. Amplius offendunt, thuris, hederæ cacumina, lentisci fructus, corcus, peucedanum, cyclaminis sicca cum vino epota, mandragora, cicuta, semen lolii. Styrax copiose sumtus.*

(a) *Capiti nocentia.* ] omnia sunt quæ  
sunt crassa, viscosa, sive simul fuerunt  
salsa, sive acida, sive non.

§. 5. <sup>a</sup> Ophthalmica: *Fœniculum, euphrasia, ruta verberna, cheiridonium, majorana, betonica, helenium, rad. valerianæ sem. hœrmini.* <sup>b</sup> Oculis nocent: *semen cannabis, c* *caules lactucæ, lentes*

*De Medic. cuilib. memb. propr. 39*  
*lentes faba, raphanus, sinapi, d. cepe,*  
*porrum.*

(a) *Ophthalmica.* ] Sunt spiritus valde subtiles, tenues & mobiles, & non debent, nec crassare humores oculorum, nec obstruere poros menbrtanorum, alias radii luminis aliquam invenient resistantiam.

(b) *Oculis nocentia.* ] Sunt crassa, frigida, & adstringentia, aut etiam quæ habent falem corrolivum, ut *sinapi, raphanus, cepe.*

(c) *Caules lactuca.* ] Multum salis nitrosi habent.

(d) *Cepe.* ] Spiritus cæpæ dicitur aurum solvere.

§ 6. <sup>a</sup> *Aures calefaciunt: Cephalica, ut ruta, laurus, costus, nigella, castoreum, item b amygdala amara, cepe, belliborus albus cum melle, moschus cum lana bombycina impositus.*

(a) *Aures calefacientia.* ] Quæ poros aurium facile transeunt, & etiam volatilia sunt.

(b) *Amygdala amara.* ] Quatenus multum salis in oleo habent, sed non magis dicatæ auri, quam aliis partibus.

§. 7. Au-

§. 7. <sup>a</sup> Aures refrigerant: *lac meliebre tepidum*, *rosa*, *malva*, *viola*, *althæa salicis folia*, *lactuca*, *nymphaea*.

(a) *Aures refrigerantia.* ] Quæ etiam alias partes refrigerant.

§. 8. <sup>a</sup> Thoracica & pneumonica calefacientia, <sup>b</sup> & ficcantia: *hyssopus*, *scabiosa*, *capillus veneris*, *tussilago*, *marrubium*, *calamintha*, *betonica*, *veronica*, *botrys*, *carduus benedictus*, *glycyrrhiza*, *helenii & ireos radices*, *scilla*, *aristolochia rotunda*, *semen urticæ*, *feniculi*, *ficus*, *uvæ passæ*, *amygdala*, *pinæ*, <sup>c</sup> *pulmo vulpis*, *radix dracuntii*, *ari*, *pimpinella*, *lini semen*, <sup>d</sup> *flores sulphuris*.

(a) *Thoracica & pneumonica.* ] Hæc iterum autor revocat ad calida, & sicca, frigida & humida, quæ calefacientia vocat & ficcantia scaten multo sali volatili, uti ex ejus catalogo videri potest.

Quæ hic enumerantur, partim sunt simpliciter volatilia, partim inulto sali scatentia, & non magis dicata pulmonibus, quam aliis nostri corporis partibus.

(b) Sic

(b) *Siccantia.*] Nunquam possunt prodesse corpori vivo, sed in illo semper humida esse debent.

Error authorum de medicamentis siccantibus provenit ex eo, quod irrationales chyrurgi cum curarent tumorem quendam quod hoc volebant facere exsiccantibus medicamentis, & non considerabant obstructions, quæ erant tollendæ; ablatis enim obstructionibus, tumor est curatus: cum vero humores, obstructionem facientes, exsiccantur, duriores fiunt, ut patet in mucosarium, ex quibus clare patet exsiccantia fere unquam posse prodesse in nostro corpore.

Thoracica igitur potius erunt ( si cum illis distinctio est faciendæ ) calefacientia & humectantia

Obstructiones tollentia sunt volatilia calida, & falsa, aliquando etiam acida. Volatilia obstructiones tollunt sua volatilitate: Sales vero sua vi pungente: Acida vi reserandi, præsertim si obstructiones à sale ortæ sunt.

(c) *pulmo pulvis.*] Qua ratione hic aliquid efficiet, nobis latet.

(d) *Flores sulphuris.*] Cum pars curanda inclinât ad siccitatem, tunc illi sunt omnittendi, quia siccî nimis & calidî sunt.

§. 9. <sup>a</sup>Thoracica frigida & humida: *viola, malva, semen papaveris albi,*  
<sup>b</sup>*psyllii, jujuba, sebesten, trigacanthum,*  
*bordeum.* <sup>c</sup>Pectori nocent: *nimis frigida,*  
<sup>d</sup>*acria,* <sup>e</sup>*raucida, acida,* <sup>f</sup>*adstringentia, ut, fructus immaturi, vitriolum,*  
*lepus marinus, oleum nucum.*

(a) *Frigida.* ] Non sunt frigida, quæ author enumerat, sed sunt temperata & bene, nam omnia frigida nocerant, quia facile obstructions faciunt, nec hæc magis ad pulmones pertinent, quam ad alias partes.

Si opus est coagulatio per totum corpus, exhibemus papaverina & mucilaginosæ.

(b) *Ut psyllii.* ] Et alia quæ author habet. Et etiam jusculum vervecivum paratur.

(c) *Pectori nocent.* ] Nimis frigida non solum pectori, sed omnibus nostri corporis partibus.

(d) *Acria & acida.* ] Sc. corrosiva.

(e) *Raucida* ] Quando raucida fiunt tunc multum salem volatilem in se habent, ut lardum cum sit raucidum, plus salis in se habet, quam alias.

Pectus non facile fert acredinem corrosivam, quia admodum tenerum est, & illius

lius tunicæ sunt tenerrimæ præsertim pulmonum, unde statim tussis.

(f) *Adstringentia.* ] Debemus nobis cavere ab adstringentibus, cum causa fluxus non dum sit ablata, ablatâ vero causâ, sponte sæpe cessat: ideo pessimum est adstringentia dare in vigore diarhææ, aut dysentericæ, sed sæpe possimus illas curare sudorifero aliquo ex theriaca & f.

§. 10. <sup>a</sup> Cardiacæ calida: *melissa, rosmarinus, ocymum, carduus benedictus, scordium, veronica, cortices & semen citri, grana tinctorum seu chermes, caryophylli hortenses, radices angelicæ, helenii, flores calendulæ, lignum aloës, aurum, crocus, ambra, moschus, zedoaria, macis, nux moschata, caryophylli, cinamomum.*

a *Cardiacæ* ] Sunt duorum generum, aut sunt volatilia, & eo nomine subito sanguinis fermentationes excitantia, & augmentia, & sunt illa, quæ §. 10. ab autore numerantur, & recensentur, excepto auro, quod ad durum genus est referendum, quæ omnia valde spirituosa sunt & calida, ad hoc jam genus etiam referunt magnæ compositiones ut *theriaca, mithridatum, dia-schordium,*

*schordium*, *orvietanum* & similia, quæ subito fermentationem excitant, & augent.

Secundum genus non, quod *sensim* excitant, & augent sanguinis fermentationes, sed magis constanter ratione sc. ætheris trahicentis suos poros constantiores, & ab autore §. II. recensentur.

§. I. Cardiacæ frigida: a *rose*, *viola*, *acetosa*, b *borago*, *buglossum*, *nymphaea*, *plantago*, *succus citri*, *limonium*, *granatorum*, c *cerasa*, *poma odorata*, *fructus rubi Idæi*, *santalum*, C. C. *os de C. C. unicornis*, *terra sigillata*, *bolus Armenus*, *margarita*, *corallium*, *bezoar*, *hyacinthus*, *sapphirus*, *smaragdus*, *lapis lazuli*.

a *Rosa* & *viola* &c.] Ad §. superiorem sunt referendæ.

b *Borago* & *buglossum*.] Sunt nullius momenti.

c *Cerasa* quoque non sunt cardiacæ.

Cum iudicio cardiacæ sunt semper præscribendæ, ex. gr. si æger iam est in languore, quia spiritus per poros corporis avolant, quam per pertusum dolium, ibi necessario cardiacæ sunt exhibendæ, sed nullo



nullo modo prioris generis, quia tunc patiens multo fieret languidior propter spirituum exhalationem, sed posterioris generis sunt exhibenda, quæ lente agunt, & diu in sanguine manent.

§. 12. Ventriculorum, <sup>a</sup> calefacientia & <sup>b</sup> siccantia: *mentha, absinthium, fœniculum, rosmarinus, salvia, lauri folia, baccæ lauri, juniperi, semen carvi, anisi, cumini, lignum aloës, galanga, calamus aromaticus, acerus, zingiber, nux moschata, macis, caryophylli, piper, cinamomum, Zedoaria, cardamomum, cyperus, ambra, mastiche.*

<sup>a</sup> Calefacientia.] Rursus sunt volatilia & sunt omnia multo sale volatili donata.

<sup>b</sup> Siccantia.] Hic quoque rejicienda sunt.

Acida autor non addidit, quia quodammodo sunt frigida. Ventriculo dicata sunt, si ita velint, solia volatilia; & etiam acida volatilia cum iudicio exhibita.

§. 13. <sup>a</sup> Ventriculorum refrigerantia: *acetosa, acetosella, b portulaca, c plantago, d endivia, sonchus, e cichorium, f rose, viola, g persica, cydonia,*  
me.

*h* melones, cucurbita, cucumeres, citrulli, pyra, ribes, berberis, poma granata, succus citri, limonum, acacia, messila, *i* fraga, mora, *k* santalum.

*a* Ventriculum refrigerantia. ] Sunt etiam temperata, ut acetosa, acetosella & seq.

*b* Porulaca. ] Nullius est momenti.

*c* Plantago. ] Potius nocebit.

*d* Endivia. ] Est temperata.

*e* Cichoreum. ] Non refrigerat, sed calefacit.

*f* Rosa, viola. ] Sunt calida.

*g* Persica. ] Nocebit.

*h* Melones, cucurbita, cucumeres, citrulli. ] Hæc nunquam possunt dici stomachica, quia nimis sunt frigida, omnis enim subita mutatio mala est, nam illa præscribi debebant, cum calor in ventriculo prædominatur, potius hoc tentandum lenibus medicamentis refrigerantibus.

*i* Fraga ] Potius dicenda est inter delicias tolerabiles.

*k* Santalum critrinum. ] Lenem habet adstrictionem, & ideo adhiberi potest, cum ventriculus scatet pituita, ut ejus fibræ non possunt constringi, ut alias solent.

§. 14. <sup>a</sup> Epar calefacientia: agrimonia, absinthium, capillus veneris, salvia,

De Medic. cuilib. memb. propr. 47

via, cuscuta, asarum, hepatica, scænanthum, spica, ageratum, fœniculum, petroselinum, apium, asparagus, amygdale amara, beleninm, flos tunicis, uva passe, pistacia, sem. calida, calamus aromaticus, cassia lignea, cinamomum & reliqua aromata.

a Epar calefacientia. ] Etiam tantum sunt spirituosa.

§. 15. a Epar refrigerantia: endivia, cichorium, scariola, dens leonis, & quæ ad hæc pertinent: portulaca, b lactuca, rosa, viola, nymphaea, acetosa, fragraria, c sem. frigida majora, melonum icilicet, cucurbita, cucumeris & civrulli; & minora, lactuca puta, endivia, scariola, portulaca, d hordenum, santala, e camphora, poma granata, ribes, berberis, fraga, melon. cerasa, acetum, serum caprinum.

a Epar frigefacientia. ] Sunt rejicienda, quia maxime nocent, sed quæ authores pro refrigerantibus habent, potius sunt temperata, ut patet ex catalogo.

b Lactu-

**b** *Lactuca.* ] Rejicienda est, quia refrigerat.

**c** *Sem. frigida majora, & lactuca.* ] Sunt etiam rejicienda.

**d** *Hordeum.* ] Quoque est temperatum.

**e** *Camphora.* ] Est calidissima.

§. 16. <sup>a</sup> *Lienem calefacientia:* *cerach, scolopendrium absinthium, epithymum, sumaria, lupulus, ruta, calamintha, petroselinum, veronica, chamædrys chamæpitys melissa* <sup>b</sup> *nasturtium, cochlearia, prassium, genista, sambucus, asarum, radic. polypodii, belenii, gentiana, filicis, sceniculum, apium, vuex, tamariscus, cappares, aristolochia, rubia tinctorum, amygdala amara, scilla, calamus aromaticus, ammoniacum, bdellium.*

<sup>a</sup> *Lienem calefacientia.* ] Quomodo autem possunt medicamenta esse alicui parti dicata, & etiam lieni, quæ totum corpus peragunt ope circulationis sanguinis, & sanguini communicantur, qui sanguis in liene non agit sed patitur, ut cum sit viscosior & terestrior, ibi fit fluidior & trajicitur per lienem, tali fere modo ac sanguis grumosus trajicitur per cribrum.

Ita

Ira ut lieni dicata, potius dicenda sunt sanguini dicata, si catalogum inspiciamus, videbimus omnia tantum esse spirituosam.

b *Nasturtium* ] Est acre & multo sale volatili donatum.

§. 17. <sup>a</sup> Lienem refrigerantia: *salix, endivia, cichorium, portulaca, & fere reliqua hepatica.*

a *Lienem refrigerantia* ] Sunt iterum pessima, ut omnia sunt refrigerantia præter nitrosa.

Si vero catalogum inspiciamus, potius sunt temperata.

b *Cichoreum*.] Est calidum.

§. 18. <sup>a</sup> Renes & vesicam calefacientia: *capillus veneris, ruta, saxifraga, betonica, ligusticum, fœniculum, eruca, artemisia, calamintha, cryngium, asperagus ruscus, pimpinella, glycyrrhiza, petroselinum, apium, urtica daucus, filipendula, rubia tinctorum, ciceres rubri, milium Solis, bacca juniper. flores chamameli, cardamomum, terebinthina, chærefolium, amygdala, pistacia, nuclei*

C

per-

*persicorum, cerasorum, radices capparum.*

*a Renes & vesicam calefacientia.*] Partes solidæ nunquam calefaciunt; sed id intelligendum est de materiis transfuentibus illas partes, nempe de sanguine, & de humoribus ex sanguine delatis.

Ita ut totum opus sit, nominare omnia illa medicamenta sanguinem calefacientia, & refrigerantia, & sic uno catalogo possumus absolvere, quod nunc fit pluribus.

*§. 19. a Renes refrigerantia: malva, b lactuca, portulaca, parietaria, endivia, hordeum, semina quatuor frigida majora, c papaveris, lactuca, portulaca, psylli, cydoniorum, peponis, fraga, viola, nymphaeae flores, camphora, samalum, d acetum, succus limonum, melonum, e ribes.*

*a Renes refrigerantia.*] Et hæc iterum rejicimus: verum si authoris catalogum inspicimus, repugnabit, nam plurima sunt temperata.

*b Lactuca, portulaca, semina quatuor frigida majora.*] Hæc omnia sunt delenda, tan-

*De Medic. cuiuslib. memb. propr.* 51  
tanquam obstructions facientia.  
c *Papaver.*] Considerandum est tanquam  
coagulans.

NB. Pro generali regula sit, quando  
volemus refrigerare, fiat hoc nitrosus.

d *Acetum.*] Non debet adhiberi ad re-  
frigerandam ullam partem, multo minus  
ad renes.

e *Succus ribesorum.*] Est adstringens, &  
non admittendus, nisi in sanis.

Omnis calor præternaturalis oritur ab  
obstructione, ut etiam erysipelas & inflam-  
matio, quæ etiam gradu tantum differunt.  
Quando inflammatio est in externa parte,  
tunc dicitur erysipelas (belg. de roos) cum  
vero est in interna parte, tunc dicitur in-  
flammatiō (belg. een ontsteking) & quidem  
cum est obstructio in poris membranarum.

Omnia calida non faciunt inflammatio-  
nem, sed tunc, cum adest obstructio poro-  
rum, & quidem talis, ut nihil transmittet  
præter materiam subtilem, & si obstructio  
sit in vasis ipsis, tunc non fiet inflammatio,  
quia ibi non est tam arcta, quin adhuc ad-  
mittit globulos secundi elementi, sed cum  
est in membranis & tunicis vasorum & vis-  
cerum.

Pessimum est refrigerantia applicare tali  
in casu, quia obstructions sunt pertina-  
ciores, & sic facile generetur gangrena, id-  
eo tutius est hoc facere calidis.

Si pars interna aliqua erysipelate laboret, sæpe tolli solet sudorifero minerali & salino, quod poros appropriat ad suas figuras, & ita sæpe tollitur cum febre interna, quæ ipsi aliquando adest.

§. 20. <sup>a</sup> Uterum calefacientia; *artemisia, matricaria, betonica, dictamnium, origanum, pulegium, calamintha, majorana, salvia, thymus, melissa, satureja, ruta, rosmarinus, folia lauri, flores chamameli, semen cumini, anisi, fœniculi, dauci, apii, petroselini, radices aristolochia, rubie tinctorum, eryngii, fœniculi, petroselini, asparagi, pimpinelle, angelica, valeriana imperatoria, medulla nucis Indica, bacca lauri, juniperi, caryophilli, nux moschata, macis, calamus aromaticus, cinnomum, Zedoaria, crocus, galanga, myrrha, castoreum.*

<sup>a</sup> Uterum calefacientia. ] Qualia sunt spirituosæ, & per consequens non magis utero, quam aliis partibus commune.

§. 21. <sup>a</sup> Uterum refrigerantia: *nym-*



*nymphaea*, *viola*, *rosa*, *cydonia mala*,  
& *syrupus eorum*, *portulaca*, *lactuca*,  
*scariola*.

a *Uterum refrigerantia.*] Iterum rejici-  
mus.

§. 22. a *Arthritica & Neuritica*  
*calida*: *majorana*, *herba paralyfis*,  
*betonica*, *chamæpitys*, *rosmarinus*, *sal-*  
*via*, *folia lauri*, *lavendula*, *stœchas*,  
*artemisia*, & *pleraque cephalica*, *ca-*  
*storeum*, *lumbrici terrestres*.

a *Arthritica.*] Omnes nervi & etiam  
aliæ partes, quæ poros habent constantio-  
res indigent iis, quæ subtilissima sunt, &  
ideo non facile hærent in poros.

NB. Generatim concludendum est, quod  
refrigerantia vix unquam sint adhibenda,  
præsertim si attendimus ad poros obstru-  
ctos partium solidarum, in quibus facerent  
majores obstructions, sed illa potius san-  
guini esse adhibenda, quæ ejus motui præ-  
ternaturali nimio non obsequuntur, quæ-  
que adeo obstructionem aliquam in parte  
solidâ non progignent, uti sunt nitrata, &  
pleraque cardiaca secundi generis.

## De Digerentibus &amp; Præparantibus humores.

## §. I.

**E**X hac classe petuntur & <sup>a</sup> digerentia, digestiva seu præparantia dicta, quæ omnia, quæ <sup>b</sup> naturam in agendo impediunt, tollunt, qualitatesque, quæ <sup>c</sup> caloris nativi actioni resistunt, mutant, calida scilicet nimis refrigerant, frigida calefaciunt, sicca humectant, humida siccant, crassa attenuant, tenuia incrassant.

<sup>a</sup> *Digerentia.*] Digerere, idem est, ac rem crassam leni calore sensim & pedetentim subtile reddere, vel dissolvere.

<sup>b</sup> *Naturam in agendo impediunt.*] Quid hoc est, omnes plebei sic possunt loqui.

<sup>c</sup> *Quæ caloris nativi actioni resistunt.*] Quamvis semper sit calor in nostro corpore, an ideo dicendus est nativus, certe puerile hoc esset, nam est contra naturam caloris, quæ in continuo motu & transfluxu materiae consistit.

§. 2. <sup>a</sup> *Bilis* nimirum flava refrigerantibus & <sup>b</sup> humectantibus atque incrassantibus corrigenda. <sup>c</sup> *Pituita* calefacientibus, siccantibus & attenuantibus præparanda. *Humor melancholicus* moderate calefacientibus & humectantibus ac attenuantibus emendandus. <sup>d</sup> *Atra bilis* multum humectantibus & attenuantibus corrigenda.

<sup>a</sup> *Bilis flava.*] Constat ex terrâ & oleo & sale & acido & multis aliis particulis.

NB. Pro generali hic tenendum est, quod quoties authores loquuntur de bile, intelligendum est, illos de sale loqui & sæpius de corrosivo.

<sup>b</sup> *Humectantibus.*] Hoc bene, quia si Zi. salis infundatur in multa aquâ, sal vim amittit & multum per urinam cum aqua emittet: hanc ob causam sæpius aquæ spadanæ juvant, nam magna copia sumuntur, ita sal diluitur & cum aqua ejicitur, ut etiam pituita.

<sup>c</sup> *Pituita calefacientibus.*] Si pituita multum calefit, tum nimirum exsiccatur, & indurescit.

<sup>d</sup> *Atra bilis.*] Est tantum sal corrosivum.

§ 3. Et quidem <sup>a</sup> cuique parti accommodata, prout humor in hac vel illa parte consistit, usurpanda. *Bilem in Capite præparant & digerunt, Cephalica Frigida: in Pectore* <sup>b</sup> *Thoracica Frigida: in Corde, Cardiacæ Frigida: in Ventriculo, Ventriculum refrigerantia: in Epate, Epatica frigida.*

<sup>a</sup> *Cui parti accommodata.*] Per poros corporis nostri possunt transire particulæ omnis figuræ, si modo sint subtiles, sed illæ particulæ possunt etiam esse magis convenientes huic parti quam alteri, ut ex. gr. cantharides vesicæ admodum sunt inimicæ, ita ut non possimus totaliter negare, unum medicamentum magis esse accommodatum huic parti, quam alteri, quamvis sit admodum rarum.

<sup>b</sup> *Thoracica frigida.*] Nempe obstructions tollentia & temperantia, nam frigida sunt pessima.

Quæ sequuntur sunt quasi appendix §. i. & secundi.

Si præparatio applicanda sit bili, duplici modo hoc fieri potest. Aut quatenus ejus sal (activitas enim tota bilis consistit in ejus sali, & quoties authores bilem culpant, non

non tam totum bilis compositum est respiciendum, quam una ejus pars salina) per acida infringi potest: aut per emollientia & narcotica impediri, quo minus possit molestias illâ suâ acredine nobis creare.

Interdum etiâ magna adest bili (ita vulgo dictæ) viscositas, quæ digestionem (nempe particularum suarum discriptionem) potest admittere, sed hoc non tam bili tribuendum, quam ejus adjuncto humori viscoso.

Observandum interea bene est contra communem errorem, quod non statim bilis vocanda sit humor ille flavus, qualis non raro exspuitur aut evomitur in ignem, quique protenus inflammatur, sed humor ille, pars duntaxat esse bilis, tanquam compositi, constantis non solum ex terra, aqua sale & quidem amaricante, & forsan adhuc multis aliis ex particularum generibus, de quibus sensus noster gustus non ita Judicare potest.

§. 4. <sup>a</sup> *Pixitam preparant in Capite Cephalica calida, in Pectore, Thoracica calida: in Ventriculo, Ventriculum calefacientia: in Epate, Epatica calida: in Renibus, Renes calefacientia; in Utero, Uterina calida.*

a *Pituita preparantia.*] Consistit in particularum crassarum attenuatione, & viscosarum discriptione.

Sed quæ hoc paragrapho & præcedenti ponuntur, sunt tantum nugatoria, nam quæ ad sanguinem perveniunt, cum sanguine feruntur ad omnes partes ope circulationis.

§. 5. a *Melancholiam* & b *atrabilem preparant*: fumaria c buglossum, borrago, scolopendrium, melissa, cuscuta, capill. veneris, chamædrys, chomæpitus, lupulus, cortices citri; fæniculum, rosmarinus, succus pomorum, d ceterach, cappares, epithymum, violæ, genistæ flores & semen, tamariscus, sem. oczmi, fraxini.

a *Melancholiam.*] Diximus consistere in terrestri, & crassa materia.

b *Atra bilis.*] Cum materia est magis corrosiva.

Melancholia curatur optime venæsectione, bonâ diætâ, & decoctis, si modo patientes velint continuare in iis utendis.

Melancholici curantur aquâ spadanâ natu-

naturali, quia tunc bonam observant diætã, exercitationem modicam, & magna illa copia aquæ diluit terrestritatem, & vim corrosivam, præterea vi sua minerali obstructions tollit.

Non debent esse nimis subtilia, nam illa parum possunt, quia facile a particulis crassis, & duris reflectuntur, ut audivimus parte secunda principiorum philosophiæ cartesii, non etiam debent esse crassa, sed temperata subtilia,

c Buglossum, borago. ] Nihil possunt.  
d Ceterach. ] Est optimum contra melancholiam.

C A P U T VI.

De Emollientibus, laxantibus, rarefacientibus &c.

§. I.

**M**ΑΛΕΚΤΗΡΙΑ seu <sup>a</sup> Emollientia sunt, quæ id quod concretum est, fundunt. Talia sunt, quæ nec valde calida sunt, nec valde sicca. <sup>b</sup> Calida scilicet in secundo gradu, & non nihil humida, ac præterea vim emplastice habentia, ut sunt, *malva*

& althææ folia & radices liliorum alba-  
 rum, airi-plex, mercurialis, semen  
 malvæ, sesami, lini, sæpigraei, al-  
 thææ, caricæ pingues, oleum simplex,  
 pinguedines gallinæ, suilla, vitulina,  
 hædina, sebum vervecinum & similes,  
 medulla fere omnes, butyrum recens,  
 cera, pix, resina, bdellium, ammonia-  
 cum, styrax liquidus, ladanum, gal-  
 banum.

a Emollientia, talia sunt, qua nec valde  
 calida sunt, nec valde sicca. ] Est explicatio  
 negativa & nihil docet; idem est ac si dece-  
 remus duo & tria non sunt quatuor, nec  
 sex, neque septem & sic porro, inde tamen  
 non possum scire, quid sit.

b Calida ac præterea vim emplastice  
 habentia. ] Hic author explicat obscurum  
 aliquid per obscurius, nam nunquam ex-  
 plicavit adhuc, quænam illa vis empla-  
 stica sit, & cum postea explicationem dat,  
 illa æque obscura est.

Emollientia dicuntur, quia flexiles ha-  
 bent particulas, & involvunt salinas, & aci-  
 das particulas.

§. 2. Hisce opponuntur σκληρατικά  
 ἢ σκλη-



De Emollient. laxant. raref. &c. 61

ἢ σκληρώσασκε. <sup>a</sup> Indurantia <sup>b</sup> quæ sunt frigida & humida, ut *semper vivum, portulaca, psyllium, lenticula palustris, solanum.*

<sup>a</sup> Indurantia sunt. ] Quæ conservant & promovent quietem particularum, Juxta se invicem positarum, ex physica didicimus, in quo mollities & durtities consistit.

<sup>b</sup> Quæ sunt frigida & humida. ] Veritas aliqua est in iis, sed admodum obscura, nam frigus, quoniam in minori motu consistit, particulas quietas tenet.

§ 3. Χαλαστικὸν. <sup>a</sup> Laxantia tensis, iisque quæ συντίσκει præter naturam dura evaserunt, <sup>b</sup> conferunt, suntque præcipue ea, quæ, cum materia quædam vel vapor, vel flatus partium spatia replet, extenditque, <sup>c</sup> rarefaciunt, <sup>d</sup> flatuosumque spiritum & materiam attenuant ac discutunt. Talia sunt modice calida, largius humectantia & substantiæ tenuioris, ut facile penetrent, & crassitie non obstruant, ut: *lilium, e oleum chamamelum, f semen lini, fœnigraci,*

*graci, adipēs, butyrum & œsypus & similia.*

a *Laxantia.*] Illa idea non est omnibus clara & obvia.

Humores non possunt dici laxati, sed fibræ partium & musculorum dicuntur laxatæ, non quod fibræ longiores tunc sunt, sed quod finis magis a principio recedit, quod fit, cum fibræ musculorum, quæ antea inflabantur (quo tempore necessario principia & fines sibi proprios esse debent) nunc flaccidæ jacent.

b *Conferint.*] Est certum genus medicamentum, quod duritiem illam tollet.

c *Rarefaciunt.*] Est res, quæ non competit partibus solidis, sed humoribus & spiritibus.

d *Flatuosumque spiritum.*] Nullus spiritus est flatuosus, nec ullus ventus vel flatus est in nostro corpore: Verum quidem est, quod placida sit distentia in nostro corpore à vaporibus, per omnes partes euntibus, quæ, si non adest, æconomia nostra est turbata, ideo semper adesse debet.

Si jam obstructio facta est, ita ut vapores non possint transire, mutantur in flatus & ventos, ex quibus clarè patet, quod ventis non possimus mederi, sed essentia

tia illorum est tollenda, quæ est obstructio.

Quod in nostro corpore semper vapor sit, docet etiam quantitas vaporis statim ascendentis, cum urinam emittimus.

e *Oleum chamemelinum.* ] Sunt olea viscosa nimis, ideo non debemus fidere illis.

f *Semen lini, fenugraci, adipis, butyrum.* ] Sunt omnia tali in casu palliativa.

g *Æsopus.* ] Ejus factor potest aliquid tribuere ad apertionem pororum.

§. 4. Πονρωσινὰ seu a condensantia sunt magis & aqueæ naturæ, atque debilius contrahunt, & propterea tenues atque flexiles<sup>b</sup> poros quidem constringunt, contrahunt & condensant; totam vero partem undique & valentius constringere non possunt. Talia sunt; <sup>c</sup>aqua frigida, portulaca, sempervivum, psyllium, myosotis, lenticula palustris, tribulus viridis, sedum majus & minus.

a *Condensantia sunt magis nature aqueæ.* ] Quis unquam audivit ex aqua aliquid fieri durius.

b Po-

**b** *Poros condensant* ] Poros constringere, & contrahere quidem dicimus: nunquam dicimus condensare poros, sed obstruere poros partium solidarum: humores quidem condensantur, cum particulae magis ad se invicem accedunt, & se mutuo plurimis in punctis tangunt.

**c** *Aqua frigida.* ] Aqua nunquam partibus tam firme adhaeret, ut rem possit reddere duram, sed aliae particulae crassae, & durae hoc faciunt.

§ 5. *Στυγνολιχά* vero <sup>a</sup> sunt crassae substantiae, frigida & <sup>b</sup> abstringentia. Foris enim crassitie sua poris incumbunt, & frigiditate sua ac siccitate partem contrahunt & <sup>c</sup> in se cogunt. Ex hoc genere sunt ea, quae pleraque alias *στυγνολιχά* adstringentia appellantur; <sup>d</sup> cortices granatorum, <sup>e</sup> thuris, myrobalanorum, radices tormentilla, <sup>f</sup> rabarbarum tostum, <sup>g</sup> plantago, <sup>h</sup> equisetum, bellis minor, sanguinaria, <sup>i</sup> balaustia, flores rosarum, sem. acetosa, plantaginis, rosarum, portulacae, nuces cupressi, myrtilli, cydonia, pyra, mespila, mora immatura

De Emollient, laxant, raref. &c. 65

ra, sorba, corna, <sup>k</sup> galle, acini uva-  
rum passerum, cupula glandium,  
succus hypocistidis, agreste, <sup>l</sup> acacia,  
mastiche, <sup>m</sup> sanguis draconis, spodium,  
<sup>n</sup> margaritæ, corallium, bolus Arme-  
nus, terra sigillata, alumen, lapis he-  
matites, <sup>o</sup> ferrum.

a Stagnatica sunt crassa substantia.] Po-  
tius sunt condensantia.

b Adstringentia.] Adstringentium na-  
tura satis difficilis est & obscura, & illam  
explicabimus cap. octavo f. secunda.

c In se cogunt.] Tunc dicebantur in se  
cogi, cum non amplius videbant effluere  
illa, quæ antea effluebant-

d Cort. granatorum.] Sunt austeri, &  
ita adstringunt.

e Thus & mastix.] Habent partes vis-  
cosas, & ita possunt Juvare, & augere  
obstructiones.

f Rhabarbarum tostum.] adstringit, quia  
ejus vis purgans consistit in volatili, vis  
ejus vero adstringens in partibus terre-  
stribus.

g Plantago.] Habetur refrigerante.

h Equisitum.] Dubium est.

i Balauftia.] Sunt in sommo gradu ad-  
stringentia.

k Gal-

k *Galla.* ] Sunt ex summo austeris.  
 l *Acacia.* ] Valde adstringit.  
 m *Sanguis draconis.* ] Etiam.  
 n *Margarite.* ] Quis unquam audit  
 margaritæ adstringere.  
 o *Ferrum.* ] In prima saltem ignitione  
 adstringit magis, quam quidem in altera.

§.6. Πυκνωτικῶς ὀπποῦνται ἀραιω-  
 τικά, & τὰ σπυγνῶτικῶ τὸ ἀραιωτικῶς.  
 Ἀραιωτικὰ, <sup>a</sup> rarefacientia sunt, quæ  
 meatus cutis aperiunt, porosque am-  
 pliores reddunt, ut vapores per eos  
 melius diffilari possint. Talia medi-  
 camenta sunt calida, verum mode-  
 rate, partium tenuium, <sup>b</sup> & non sic-  
 cantia: ut *althæa*, *mercurialis*, *ane-  
 thum*, *flores chamæmeli*, *meliloti*, *sambuci*,  
*semen sanigræci*, *lini*, *ficus arida*  
<sup>c</sup> *oleum vetustius*, *butyrum*.

a *Rarefacientia*, porosque ampliores red-  
 dunt. ] Ut ita aliæ partes possunt inter-  
 medio loco esse, & manere.

*Rarefacientia* sunt duplici modo, aut  
 quo nomine se simpliciter subtilia, aut eo  
 ipso, quod sint salina volatilia.

Aliquando etiam acida volatilia, qua-  
 tenus

tenus cum sale nostri sanguinis & humorum fermentationem ciendo, aliquando excitant ipsos sudores corporis tumores, & ruborem.

<sup>b</sup> *Non siccantia.* ] Verum hoc est si tantum sint moderata, sed egregie siccantia rarefaciunt, ut ex. gr. spiritus vini, similiaque alia.

<sup>c</sup> *Oleum vetustum & butyrum.* ] Si velis raucedina, quia tunc salem habent copiosum.

§. 7. *Α'νασσομαλικά* sunt, quæ vasorum orificia aperiunt; unde in genere <sup>a</sup> *Aperientia* appellari possunt, præcipue tamen *Aperientia* dicuntur, quæ ad profundiora penetrant, crassosque humores attenuant, & calida sunt in secundo gradu, nonnihil crassiore substantia prædita, ne facile dissipentur, donec operationem suam absolverint. In hunc usum maxime utilia sunt <sup>b</sup> amara, <sup>c</sup> His cognata sunt *λεπτοβληκά* & *τριβληκά*, <sup>d</sup> attenuantia & incidentia, quæ dividunt, dissolvunt & comminuunt, illa crassos, hæc viscidos & glutinosos humores,

mores, suntque propterea tenuis  
 substantiæ, <sup>e</sup> & calida fere in tertio  
 gradu: item acida, quæque olfactui  
 aut gustui vel utrique; mordicantia  
 & calida apparent, nitrosum & sal-  
 sum saporum habent, aut amara &  
 acida sunt. Talia sunt: <sup>f</sup> Radices quin-  
 que aperientes dictæ, apii scilicet, <sup>g</sup> fœ-  
 niculi, asparagi, petroselinii, & rusci, gra-  
 minis, cichorii, eryngii, gentiana, filicis,  
 rubie, rhapontici vulgaris seu centaurii  
 magni, <sup>h</sup> asari, capparum, tamarisci,  
 fraxini, fumariæ, absinthium, eupato-  
 rium, capilli veneris, hepatica, cere-  
 rach, chamæpitys, chamædrys, cuscu-  
 ta, marrubium, calamintha, pule-  
 gium, cochlearia, becabunga, nastur-  
 tium aquaticum, semen anisi, fœniculi,  
 ammeos, agnicasti, ciceres rubri, lupini,  
 amygdala amara, cappares, nuclei per-  
 sicorum, malorum Armeniacorum, cina-  
 momum, cubeba, ammoniacum: Ace-  
 tum, succus limonum.

<sup>r</sup> a Aperientia & calefacientia. ] Alia  
 constant subtilioribus, alia crassioribus,  
 alia



alia agunt subito & potentius, hæc vero crassius, & sæpe insensibiliter, sæpe & non tam efficaciter omnes sales, quæ habent amaritiam quandam, vocant ponticos sive marinos.

b *Amara*. ] Per se sunt pigra, sed si dant effectum contrarium, hoc faciunt, quia insueta sunt nostro sanguine, nam omnia insueta alterant fermentum nostri corporis, ut hoc verno tempore possumus observare, quum herbis tam primum provenientibus vescimur, alvus tunc sæpe laxior evadet, quia nobis sunt inconsueta (toto enim tempore hyberno non potuimus illis visci) mediâ vero æstate cum illa jam sæpius mandicavimus, nullam inde sentiemus alterationem, quia tunc consuevimus illis uti, & conveniunt nostro sanguini.

c *His cognata*. ] Quare non eadem.

d *Attenuantia, incidentia, &c.* ] Diversitas horum graduum oritur à duobus, aut quod alia aliis particulas habent subtiliores, adeoque impetuosiores: aut quamvis particulae sunt crassiusculæ, quod materiam ætheream transmittant per suos poros copiosorem, aut ad minimum talem, quæ cum æthere consueto nostri sanguinis faciat majorem fermentationem, sed hæc philosophica sunt.

Si vis ( ut sint modica ) sufficiet dicere quod sint varii gradus inter attenuantia.

e *Calida.* ] Omnia calida sunt volatilia.

f *Rad. quinque aperientes. apii.* ] Non sunt adeo subtiles.

g *Rad. faniculi, asperagi, petrosolini, rusci, graminis, cichorii, eryngii.* ] Sunt ex genere eorum, quæ sunt minus subtilia.

h *Rad. asari.* ] Multum habet salis volatilis.

§. 8. His opponuntur *maximè in-*  
*crassantia*, quæ succos tenuiores &  
liquidiores crassiores reddunt. Ta-  
lia sunt <sup>a</sup> frigida aut temperata <sup>b</sup> ci-  
tra acrimoniam, crassæ & terrenæ  
substantiæ, quæ, dum se humoribus  
permiscent, iis consistentiam crassio-  
rum tribuunt: ut *bolus*, <sup>c</sup> *papaver*,  
<sup>d</sup> *acetosa*, *oryza*, *lentes*, *mala cydonia*,  
*pyra agrestia*, *amylum*, <sup>e</sup> *lac chalybea-*  
*tum*, *succus granatorum*.

<sup>a</sup> *Frigida & temperata.* ] ex tenuioribus &  
subtilioribus etiam fieri potest incrassatio,  
ut ex spiritu vini defecatissimo, opio, cam-  
phora & similibus.

Magna etiam est differentia inter illos  
sub-

subtiles spiritus, quod patet ex sequenti exemplo.

Spiritus vini rectificatissimus confusus cum spiritu urinæ, faciet coagulationem, si vero spiritus urinæ confundatur cum aliis subtilissimis spiritibus, non fiet inde coagulatio.

Ex his clarum est, coagulationem (nempe incrassationem) non solum fieri à crassis & frigidis,

b *Citra acrimoniam.* ] Quia acria sæpe numero sunt volatilia & penetrantia: possunt crassa quoque esse acria.

c *Papaver.* ] Neutiquam consistentiam crassiorem reddit.

d *Acetosa, mala cidonia & succus granatorum.* ] Sunt vix incrassantia.

Acida quamvis volatilia, & rectificatissima levem tamen introducunt coagulationem: dico levem, non quod eorum vis sit levis (est fortissima) sed quia coctione ventriculi infringitur.

e *Lac chalybeatum.* ] Particulæ metallicæ tantum modicum habent motum in nostro corpore, sed operantur ratione ætheris transluentis, aut ratione particularum suarum crassarum, impetum facientium in obstructiones.

§. 9. Εμπλαστικά, quæ ἐμφροτικά dicuntur,

cuntur, sunt, quæ corporis meatibus & potus illita, iis tenaciter adhærent, eos opplent atque obstruunt, <sup>a</sup> Suntque quædam sicca & terrea, <sup>b</sup> citra mordicationem tamen atque acrimoniam, & si corporis meatibus illinuntur, difficulter avelli possunt. Quædam vero etiam aqueo & aëreo humore sunt perfusa, tenacia tamen, ut <sup>c</sup> oleum dulce. Talia sunt: <sup>d</sup> amyllum, pompholyx, cerussa, <sup>e</sup> calx, bolus, terra sigillata, gypsum, lithargyrum, plumbum ustum, radices althææ, liliorum, <sup>f</sup> semen fanigraci, mucilagines omnes, farina triticea, pineorum nuclei aqua macerati, gummi Arabicum, sarcocolla, tragacantha, adipēs recentiores & medulla, butyrum recens & caseus recens, ovi albumen, cera.

<sup>a</sup> Suntque quadam sicca.] Sicca nihil ad rhombum faciunt.

<sup>b</sup> Citra mordacitatem & acrimoniam.] Non facit ad rhombum, neque aquositas, neque humiditas.

<sup>c</sup> Oleum

c *Oleum dulce.*] Quia oleum rancidum, multum falis volatilis habet.

d *Amylum.*] Facit ad crassitiem sanguinis.

e *Calx.*] Adhæret demum cum arena & aqua, ipsi est addita, & rursus est exsiccata.

f *Semen fanugreci.*] Tenaciusculum est.

g *Casæus resens.*] Præsertim si torretur.

§. 10. His opponuntur *εμφρακτικὰ* & *ρυστικὰ*, quorum hæc in superficie corporis, seu cute sordes abstergunt; <sup>a</sup> illa vero subtilioris sunt substantiæ, atque etiam in poros penetrant, & obstructions aperiunt, & proinde vim siccandi cum tenuitate substantiæ habent, sive sint calida, sive sint frigida. Dantur enim & calida & frigida abstergentia, suntque talia omnia salsa, amara, nitrosa: ut *marrubium*, *centaurium minus*, *apium*, *absinthium*, *abrothanium*, *hyssopus*, *nasturtium*, *farina lupinorum* & *orobi*, *agrimonia*, *beta*, *chamadrys*, *tenacetum*, *amygdala amara*, *radix aristolochia*, *iridis*, *gentiana*, *sigilli*  
D Sala-

*Salamonis*, <sup>b</sup> *hordeum*, *furfures*, *succus limonum*, *semen urticae*, *radix tamarisci*, *capparum cortex*, *scolopendrium*, *scilla*, *nitrum*, *mel*, *saccharum*, *myrrha*, *lixivia omnia*, *serum lactis*, *fel animalium*, *arugo*.

a *Illu subtilioris sunt substantia.* ] Abstergentia si essent, pertinerent ad paragra-  
phum, ubi agitur de attenuantibus.

Abstergentia sunt illa, quæ viscosa & crassa superficiei adhaerentia dissolvunt, & ab invicem separant, quæ aliquando sunt salina, vel & modice acida, aut facile intra corpus in acidum declinantia.

b *Hordeum.* ] Ab omnibus dicitur emolliens.

Cur hordium dicitur nonnihil temperatum, quia in corpore nostro facile declinat in acidum, & acida opponuntur salibus, totus sanguis potest inde acidiusculus reddi, ex pane & cerevisia semper aliquid acidi in corpore conservatur: hordeum quamvis in aquâ coctum, abit in acidum potum; ut videre est in cerevisia.

## CAPUT VII.

## De medicamentis dolorem sedantibus &amp; somnum conciliantibus.

**T**Andem in hac classe sunt <sup>a</sup> ἀνάδυνα ναρκατωτὰ & ὑπνωτικά Ἀνάδυνα & παρηγεμικά proprie dicuntur, <sup>b</sup> non quæ causam doloris tollunt, aut sensum hebetant, sed quæ, manente etiam causa, dolorem leniunt. Suntque temperata ac blando calore prædita ac mollia, & jucundam ac suavem sensationem in tactu efficiunt. Idque præstant, quæ <sup>c</sup> calore tepido ac blando sunt prædita, corporique nostro temperie simillima, ac plerumque etiam <sup>d</sup> mollia & pingua, partemque, ut minus dolori apta sit, laxant, & molliunt. Talia sunt <sup>e</sup> *chamelum, melilotus, anethum, sambucus, malva, althæa, radices liliorum, semen fœnigræci, lini, tritici, hordei; oleum dulce mediæ ætatis, amygdalarum*

*dulcium, crocus, atque alia è superiori-  
bus parata, § butyrum recens insulsum,  
pinguedo gallinæ, anseris, vitelli ovorum,  
Emedulla panis albi, lac tepidum, axun-  
gia porcina.*

a *Anodyna.*] Sunt duo casus, aut quod  
sensus hebetetur, & causa doloris non tol-  
latur; aut vice versa, quod causa doloris  
tollatur, & sensus non hebetetur.

b *Non qua causam doloris tollunt, aut  
sensum hebetant, &c.*] Est confusus con-  
ceptus, est contradictio in adjecto, ut ex  
sequentibus clarius parebit.

c *Calore tepido & blando, &c.*] Calor  
& frigus huc nihil faciunt, gravius odor in  
camphora & opio satis docet illa esse ca-  
lida.

d *Mollia & pingua.*] Dolorem miti-  
gant, quia particulas scindentes & pun-  
gentes involvunt, & illa sunt anodyna pri-  
mi generis: Anodynum secundi generis  
sensum hebetant, & causam doloris non  
tollunt, pro tempore sc. impediunt, quo  
minus possint illæ particulæ pungentes, &  
scindentes movere nervos, unde ille exci-  
tatur sensus doloris in mente.

e *Chamamelum, melilotus, sambucus,  
anathum.*] Dolorem non sedant.

§ *Buty-*



f Butyrum recens & insulsum. ] Quia  
fal pungit.

g Medulla panis, &c. ] Hæc omnia  
sunt inollia & referri possunt ad primum  
gradum.

§. 2. Ναρκοτικά, quæ & ἰανωτικά,  
quod soporem quoque inducant, <sup>a</sup> ne-  
que causam doloris tollunt, <sup>b</sup> neque  
dolorum leniunt, sed stuporem parti  
inducunt, <sup>c</sup> sensumque, ne id, quod  
dolorificum est, percipiat, hebetant.  
Pendet autem hæc vis ab occulta  
qualitate. Suntque talia: <sup>d</sup> lactuca,  
<sup>e</sup> nymphaea, <sup>f</sup> papaver, solanum, hyoscy-  
amus, mandragora, opium.

a Narcotica & causam doloris in corpore  
tollunt, & sensum hebetant. ] Alia id fa-  
ciunt pro tempore: alia radicaliter tollunt  
& pro toto decursu.

Quæ pro tempore faciunt, sunt illa, quæ  
tamdiu tollunt dolores, quamdiu sunt in  
sanguine, sed illa postea exhalantur, dixi-  
mus quod mollia & pingua sedant dolo-  
rem, involvendo particulas acres & scin-  
dentes.

Narcotica vero hoc faciunt incrassando

sanguinem, & ita impediunt, quo minus particulæ acres possint vellicando nervos afficere, & hoc modo pro tempore morbus tollitur.

b *Neque dolorem leniunt.* ] Quæ stuporem inducunt, leniunt etiam dolorem, ut in dolore dentium videmus, cum acris adhibemus solvuntur nervi, & ita dolor minuitur, & stupor oritur.

c *Sensumque hebetant* ] Anima non potest unquam hebitari, & anima sentit, non vero corpus.

d *Lactuca & nymphaea.* ] Stuporem non possunt inducere, nisi ratione obstructionum, quas faciunt in nervis, & ultra obstructiones spiritus fluere non possit, ideoque ultra eas flaccidi sunt nervi, & per consequens omnis sensus expertes vel saltem stuporem præditi.

e *Papaver, solanum, hyosciamus, mandragora, opium.* ] Sunt sanguinem coagulantia, inter quæ numerari potest *Camphora.*

## CAPUT VIII.

*De Attrahentibus & Repellentibus.*

## §. I.

**I**N secunda classe sunt <sup>a</sup> *attrahentia*, quæ humores & spiritus è corpore in superficiem attrahunt. Fit autem attractio ista à calore, concurrente tenuitate substantiæ. Suntque alia calida & sicca in secundo gradu, quæ moderata attrahunt: alia vero in tertio, quæ magis; alia etiam in quarto, quæ maxime attrahunt, & ardore cutem in tumorem attollunt ac rubore suffundunt, tandemque vesicas excitant, è quibus dropaces, sinapismi & phænigmi parantur. Talia sunt; *radices aristolochiæ utriusque, anemones, cyclamini, dracunculi, gentianæ, pyrethri, ranunculi, narcissi, arundinis, ari, thapsiæ, flammula* <sup>b</sup> *urtica, lepidium, ranunculus, semen sinapis, nasturtii, allium,*

*cape, fermentum, anacardia, & gummi ammoniacum, galbanum, sagapenum, opopanax, pix sicca, propolis, & simus anserinus, columbinus, gallinaceus, & cantbarides.*

*a Attrahentia.*] Auctor nihil explicat de natura attrahentium, revera nihil in nostro corpore est, quod attrahat: attrahentia repugnat sanguinis circulationi, ideo in nostro corpore neque fingi, neque dari possunt. Appelluntur quidem particulae aliae potius ad hanc partem, quam ad illam.

*Quaritur nunc, quare hoc fit?* Cartesius hoc bene explicat in parte quarta principiorum, ubi de magnete agit. Similitudo pororum hoc multum facit, & etiam materia aetherea poros transfluens.

Pori ferri vel chalybis & magnetis sunt sibi similes admodum & dissimiles poris aliorum corporum. Ex anatomia magnetis patet, magnetem constare multis particulis ferreis.

Quod quaedam particulae in nostro corpore potius feruntur ad hanc, quam ad illam partem, docent multa.

Primo, bilis ad hepar & folliculum fellis. Secundo, urina ad renes. Tertio, succus pancrea-

creaticus ad pancreatem, & multa alia, quæ omnia fiunt propter similitudinem pororum, & figuram humorum, qui ex arteriis vicinis exeunt, non quod alliciantur, sed quod lege motus pellantur eò, fitque hoc propter ætherem certum horum poris speciatim convenientem: si minus abludit, parum aut nihil alterabit, si magis abludit varia producit symptomata

Si talis materia ætherea fluat per poros medicamenti, qualis solet fluere per poros hujus vel illius partis nostri corporis, nihil alterabit: sed si materia alia fluat per illa medicamenta, tunc impetum facientia in poros, tremorem fibrarum sensibiliter augent, sensumque doloris majorem, minoremve inducunt, pro majori vel minori varietate materiæ æthereæ.

b *Urtica.*] Humorem habet corrosivum, qui humor immixtus in poris cutis, ibi fermentationem excitat, sicque obstructions facit, unde vesiculæ, quæ fiunt, quando circulatio impedita est.

c *Gummi.*] Ab authore enumerata non sunt magnæ efficacix.

d *Stercora.*] Agunt ratione salis corrosivi.

e *Cantharides.*] Eò ratione etiam.

Quidam putant vim attrahentium tantam esse, ut aciculas, aliave similia at-

trahere possint, ut magnes ferrum; sed eji-  
ciunt simul cum pure, pus enim tunc cau-  
sa est istius ejectionis.

§. 2. <sup>a</sup> Repellentia attrahentibus  
opponuntur, <sup>b</sup> humorisque influxum  
prohibent, vel quoque cum, qui re-  
cens influxit, atque in eo fluctuat,  
nondumque impactus est, reprimunt  
& rejiciunt. Præstant autem hoc, vel  
quia frigida, vel quia adstringentia,  
vel quia utramque vim habent. Ad-  
stringentia rursus duplicia sunt, alia  
frigida, alia calida, <sup>c</sup> & quidem ef-  
ficacissime id præstant, qua simul  
sunt frigida & adstringentia. <sup>d</sup> Quæ  
saltem frigiditate repellunt, & aquea  
sunt, seu <sup>e</sup> humida, sunt: <sup>f</sup> aqua  
frigida, sempervivum, portulaca, lenti-  
cula palustris, endivia, lactuca, sola-  
num, tribulus aquaticus, umbilicus Ve-  
neris, psyllium, albumen ovi. Frigida  
adstringentia sunt; plantago, poly-  
gonum, auricula muris, bellis, equisetum,  
folia sorbi, quercus, myrti, mespili, flo-  
res rosarum, balauſtia, baccæ myrti, ga-  
la,

De Attrahentib. & Repellentib. 83

la, sorba, fr. berberis, myrtilli, cortices granatorum, radices pruni sylvestris, cortices berberis, radices pentaphylli, bistorta, tormentilla, succus granatorum, a-cacia, hypocistidis, mororum immaturorum, acetum, terra sigillata, bolus Armenus, sanguis draconis, tutia. <sup>h</sup> Calida adstringentia sunt: spica, aloë, thus, myrrha, cyperus, absinthium, nuce cupressi, cortices thuris, juncus odoratus, alumen.

a Repellentia. ] Illa dicimus esse malum inventum ab illis, quibus circulatio fuit ignota, tamen illos non possumus ita accusare, ac quidem recensiores, qui norunt circulationem sanguinis & humorum: impossibile est, ut humores, qui ad aliquem locum feruntur, repellantur. Idem est ac si diceremus fluvium repelli versus suam originem.

Repellere consistat in eo, quod impediamus, quò minus in partem influant, tunc concedi potest, sed minime hoc dici potest remittere, vel repellere.

Repellentia. Varia acceperunt nomina ab authoribus: cum influxus humorum impediatur, ita ut ad partes venire non pos-

sint, tunc vocatur *intercipientia*, aliquando dicuntur *defensiva*, non solum quod defendant vulnera ab aëre externo, sed simul etiam quod impediant, ne humores nocituri ferantur ad partem affectam. Aliquando nominantur *hæmorrhagiam sistentia*, & illa sunt *adstringentia*. Sic & appellantur *exsiccantia* in sine sc. ulceris sanandi in fluxu alvi, aliarumve partium vocitantur *adstringentia*, & in ambustis *refrigerantia*.

Sal commune non potest dici refrigerare, sed est temperatum, quodammodo tamen inclinatur ad calorem, sed quoniam est pigri motus, non potest dici adeo calidum: si volatile esset, revera diceretur calidum.

b *Humorisque influxum prohibent.*] Hoc potest admitti: sed quod *reprimunt* & *rejeciunt* falcissimum est.

Repellentia, quæ humoris influxum prohibent, nunquam debent adhiberi, nisi in principio aut declinatione. In principio possumus obtinere, quod humorum influxus impediatur. Cum humores influxerunt, tunc velle adstringere futile hoc est, sicut barbæ tonfores id aliquoties experti sunt.

c *Efficacissime id præstant.*] Generatim hoc dici potest, quod omnia quæ hic dicuntur repellentia sint partium solidarum, & non facile ad statum volatilitatis producantur.

d *Qua*



d *Qua frigiditate repellunt.*] Frigus nascitur ex visciditate, & crassitie.

*Crassa sunt.* Terra sigillata, bolus armenus, &c.

*Viscosa* Sunt tragacanthum, gummi Arabicum, vitelli ovi, thus, mirrha, &c.

e *Humida.*] Nihil faciunt, sed magis fluida reddunt; potius eliguntur crassa, viscosa & sicca.

f *Aqua.*] Aqua dicitur repellens, quia per eam non fluit tantum ignis cœlestis, cum parti applicatur, tunc ad illam partem non venit tanta ætheris quantitas.

Repellentia quæ author enumerat sunt crassa & viscosa.

g *Adstringentia.*] Sequuntur quæ duplicia sunt, acida crassa, & acida austera, si sint volatilia magnam vim adstringendi amittunt.

Acida debent etiam esse crassa & austera, quia quædam acida laxant, ut *pruna acida*, acetosa & *acetosella*.

Quibusdam humoribus, & partibus acetum tantum erit adstringens, quibusdam vero laxans & dissolvens: videmus enim quædam corpora dissolvi aceta, ut exempli gratia gummi quædam, quæ aliis liquoribus non solvuntur: alia gummi solvuntur aqua, ad quæ maxime attendendum est.

h *Ipsa calida.*] Talia possunt dici repell-

pellentia in aliquo casu, quatenus calidum exsiccat & humidum expellit. Hinc imprudentissime faciunt medici & chirurgi, qui calidissimis tumores volunt curare, humidum exsiccant, & illud, quod obstructionem fecit, durum & scirrhosum reddunt: & illi, qui semper crepant, suam experientiam hoc docere non possunt.

Calida possunt quidem primâ, secundâ & tertiâ vice applicari, & tunc de iis sistendum est.

## CAPUT IX.

*De Maturantibus, Pus generantibus, carnem & callum generantibus, glatinantibus, cicatricem inducentibus, lac & semen generantibus.*

## §. I.

In tertia classe sunt <sup>α</sup>πυρτικὰ seu maturantia & coquentia, ac <sup>ε</sup>μπυρτικὰ seu <sup>ε</sup>μπύρροια, pus moventia, ita dicta, quod sine iis puris generatio à natura perfici non facile queat, utpote, quæ ob similitudinem, quam cum corpore

pore nostro habent, b calidi nativi  
substantiam tuentur atque augent,  
c Sunt enim temperate calida, d si-  
mulque humida & emplastica, quæ  
meatus occludendo spiritum, calo-  
remque cohibent, ac retinent. Ta-  
lia sunt: *oleum dulge, hydrelaum, bu-  
tyrum, adeps suillus, vitulinus, tritici  
semen & farina; panis triticeus, semen  
sanigraci, lini, folia ac radices althææ,  
malvæ, branca ursinæ, radices liliorum  
alborum, cepæ coctæ, carica pingues, pix  
liquida, styrax liquidus, terebinthina.*  
Quorum aliqua si vel ficciora vel hu-  
midiora videntur, observandum, vix  
unquam horum unum solum usurpa-  
ri, sed cum aliis misceri, ita ut u-  
nius siccitas ab alterius humiditate,  
alterius humiditas ab alterius ficcita-  
te corrigatur.

a Neque vox *πεπτικὰ*, nec *maturantia*,  
nec *coquentia*, nec *pus moventia*. ] nos do-  
cent naturam pus maturantium & coquen-  
tium.

b *Calidi innati substant.* ] Omnis calor  
trans-

transfluens est , non insitus , & minime dici potest innatus ; sed esse calidum nostrum innatum, est ens influens, & novum continuo succedens.

c *Temperatè calida.* ] Sed eatenus non faciunt ad rem, quamvis concedamus illa esse temperate calida. Antiquitas nunquam consideravit, quid revera in re erat & unde fiebat. Pus gigni potest eo ipso, quod meatus fuerint occlusi.

Maturantia & pus generantia sunt illa medicamina, quæ chyli generationem motu modico promovent per partes solidas, hinc est, quod humores, quibus nihil est admixtum chyli, nunquam in pus convertantur, uti humores salsi & aquosi, acres, acidi, terrestres : inter salsa & acida intelligenda sunt acria & corrosiva.

d *Simulque humida* ] Modice humida sunt, quæ chylum fluidiorem reddunt, & ita ejus motum promovent.

Pus demum provenit tertio aut quarto die, quia ante, obstructions impediabant, quo minus chylus potuit effluere.

Pus enim nunquam generatur sine obstructione, nam cum sit solutio continui, fibræ, quæ solvantur, resiliunt in cincinnos, & incommodum situm acquirunt, ita ut chylus, qui antea per illas partes fluebat, impediatur in suo motu, & etiam

etiam alii humores, unde digestio, & particularum ab invicem separatio, bonæ mixturæ perturbatio, unò verbò, pus tunc oritur, novus & novus chylus continuo ope circulationis adveniens, tandem fibras reflexas, in lineam rectam disponit, & ita pus effluit demum tertio aut quarto die.

Quò pus dicitur magis legitimum, eo magis accedit ad naturam chyli, quò enim albidius est pus, eò magis legitimum est.

Pus nihil aliud est, quam chylus in acridinem, plerumque in aciditatem mutatus.

Quò chylus majorem acridinem aut acidam aut salinam habet, eo magis viridescit aut flavescit, & majorem gradum corrosionis acquirat. Prout igitur acredo magis minuitur, magis accedit ad naturam chyli.

Ita omnia phœnomena possunt explicari.

§. 2. *Σαρκοτικά* seu <sup>a</sup> carnem generantia sunt, quæ ad carnis in vulnere vel ulcere instaurationem faciunt. Equidem natura in generatione carnis primarius opifex est: medicamenta tamen quædam naturæ quasi auxilium ferunt, dum excrementa, naturam in generatione carnis impediunt, summovent, & calorem nativum

tivum partis custodiunt. Talia sunt, quæ moderate calefaciunt & siccant, & sordes citra morsum detergunt. Pro saniei tamen copia, corporisque humiditate vel siccitate nunc leviora, nunc fortiora esse debent. Talia sunt; *farina hordei, ervi, bsenigraci, tragacantha, iris, lachryma abietis, mastiche, thus, colophonia, c aloë, d myrrha, mel, symphytum, e hypericum, aristolochia, cadmia, cerussa, tutia, pompholyx, lithargyrium.*

a *Carnem generantia.*] Quod author de carnem generantibus dicit, est nimis plebeum, & parum supra plebem videtur philosophari.

Carnem generantia talia medicamenta non dantur, quoniam chylus carnem generat. Carnem generantia si velint dari, sunt, quæ impedimenta tollunt, quò minus chylus possit abire in substantiam carnem, vel unguenta sive sint emplastica, sive sint fomenta, vix nisi aëris injurias excludunt, sed non corriguntur, multò minus tollant causam morbi: quavis etiam corrigunt illud, quod in illum locum influit, hoc non facit ad rem, quoniam

niam debet sanguis corrigi, unde continuo novus & novus humor peccans fluit; sæpe videmus vulnera felicissime curari, exhibitis subinde decoctis vulnerariis ex radicibus & herbis, præsertim cum acidum in sanguine peccat, quia quæ exhibent semper fere sunt salina: cum jam acredo peccat, malum reddant pessimum, & tamen non retro cogitant, quod salina acredo æque peccare potest, ac acida.

Cum non dantur signa, quæ nos satis docent, quod peccet, præscribantur, quæ salem & acidum simul infringunt, nempe si sal peccet, salem, si vero acidum, acidum infringunt, & talia sunt emollientia & narcotica.

Si salina peccet acredo, sumatur *tamarindi*, *succus limonum*, *chinesium pomorum*, &c.

b *Farina fœnugraci*, *tragacantha*, *lachryma abietis*.] Optime hæc præscribuntur in utroque.

c *Aloë*.] Habet salis multum, quod indicat ejus amarities: suo sale etiam aperit venarum orificia, ob salem etiam lavatur in pharmacopeis.

d *Myrrha* & *mel*.] Etiam aliquod salis habent.

e *Hypericum*, *aristolochia*, *cadmia cerussa*, *tutia*, *pompbolix lithargirium*.] Hæc omnia ponderunt in acida intemperie.

§. 3. His cognata sunt κολλητικὰ seu  
<sup>a</sup> glutinantia, quæ plus siccant, &  
 nihil detergunt, sed potius adstringunt,  
 & à nonnullis ἔρασμα & πρῶμα οὐκὶς  
 nominantur, quod in cruentis vul-  
 neribus conjungendis usurpentur;  
 quamquam & in ulceribus mundatis  
 locum habeant. A quibus saltem se-  
 cundum magis & minus differunt  
 ἰσχυρικὰ,<sup>b</sup> cicatricem inducentia, ut-  
 pote quæ plus siccant, ad secundum  
 ordinem usque. In numero κολλητικῶν  
 & ἰσχυρικῶν sunt; alumen, lithargyrium,  
<sup>c</sup> sarcocolla, aloë,<sup>d</sup> bolus Armenus, <sup>e</sup> plum-  
 bum, <sup>f</sup> cadmia, aristolochia, balauſtia,  
 corallium, equisetum, & plantago, <sup>h</sup> sym-  
 phytum, tormentilla, pentaphyllum, per-  
 foliata, cortices granatorum, <sup>i</sup> tibus, as-  
 ustum lotum, sanguis draconis, <sup>k</sup> lapis  
 calaminaris, antimonium.

a Glutinantia.] Non possunt dici ejus-  
 dem naturæ cum adstringentibus, quoniam  
 non sunt nisi viscosa, adstringentia vero  
 exsiccant, & glutinantia non.

b Cicatricem inducentia.] Nihil aliud sunt



sunt, quam exsiccantia, glutinantia infringunt simul salem & acidum sua viscositate.

c *Sarcocolla.*] Glutinans est.

d *Bolus armenus.*] Adstringit, adeoque exsiccatur.

e *Plumbum.*] Aciditatem absorbet.]

f *Cadmia.*] Hoc etiam facit.

g *Plantago.*] Non facit ad rem.

h *Symphytum, tormentilla, pentaphyllum, perfoliata.*] Culinaria sunt.

i *Thus.*] Potest glutinans dici.

k *Lapis calaminarius, antimonium.*] Absorbent acidum.

§. 4. Pertinent huc & Medicamenta *αεωπιελινα* seu <sup>a</sup> vulneraria, quæ peculiari vi sanguinem ita disponunt, ut ex eo apta & laudabilis caro, quævisque alia substantia deperdita promte restitui possit, potionibusque vulnerariis dictis materiam præbent. Talia sunt; <sup>b</sup> *consolida major & minor, sanicula, consolida Sarracenicæ, agrimonia, pyrola, veronica, artemisia & plantago, sabina, equisetum, radic. tormentille, caryophyllatæ, carduus benedictus, pimpinella, alchymilla, vinca* per-

*pervinca, sanguisorba, virga aurea, pilosella, centaurium minus, ophioglossum, betonica, hypericum, flores rosarum, tanacetum, verbena, serpentaria, berniaria, pentaphyllum, scordium, oculi cancri, macis, bolus Armenus.*

a *Vulneraria sunt, quæ peculiari vi.]*  
Et hoc nihil est dicere, quænam illa peculiaris vis est, quæ vulneris curationem promovent.

Quæ vulneris curationem promovent, sunt ea, quæ reinvent omnia ex vulneribus, quibus consolidatio impeditur:

Et quæ sanguinem ita disponunt, ut sit aptus ad multum chylum parti vulneratæ suggerendum.

Quæ vulnera faciunt diuturna sunt falsa & acida: ulcera cacoethes oriuntur ab acredine & sale corrosivo.

Videmus, cum tinctores volunt induere colorem firmum pannis suis, quod utuntur acribus & corrosivis, ut intime tingantur fibræ istorum pannorum.

Ita habemus exemplum in lypothomia, ubi vulnus infligitur notabile parti notabili & sensitivæ, quod si sanguis, quò linteum est maculatum, facile eluitur, superstes erit patiens; si vero elui non potest, morie-

moriatur homo : quod docet corrosivam vim esse in sanguine, quæ intime penetrat fibras linteæ, si vero non sit corrosiva in superficie fibrarum tantum maculabitur, & facile eluetur.

Moritur patiens, quando est sanguis corrosivus, quia vi sua corrosiva gangrenam parit, & inde mors. Ita dicuntur illi habere carnem facile curabilem, quorum sanguis non est corrosivus ab acido vel falso : belg. dicitur *goed heel- vrees*.

Vulneraria, quæ author hic enumerat, sunt leniter viscosa, leniter adstringentia, sali donata, & ita acidum infringunt, quibus Cl. Vir. addit illa, quæ saltem infringunt, & illa, quæ in utroque casu profunt, & talia sunt omnia *narcotica*.

b *Consolida major, minor, sarracenicæ.* ] Sua viscositate possunt involvere acredinem corrosivam, tam salinam, quam acidam.

c *Plantago.* ] Nullius est momenti. Enumerat author multa, quæ saltem in se habent, & illa infringunt acidum, sicque *oculi canceri* & *bolus armenus* etiam faciunt. Amariçies herbarum designat saltem.

§. 5 Epuloticis cognata sunt *πορατικὰ* seu <sup>a</sup> callum generantia, quæ nimirum desiccant, incrassant, indurant

durant moderate calefaciunt & adstringunt. Horum quædam exhibentur, ut, <sup>b</sup> *succus primulae veris*, *pulvis radicis agrimonie*, aut *succus ejus*, in primis *lapis osteocolle* dictus: Quædam extra applicantur, bolus *Armenus*, <sup>c</sup> *farina volatilis*, *osteocolle*, <sup>d</sup> *aloë*, <sup>e</sup> *nucis cupressi*, <sup>f</sup> *thus*, <sup>g</sup> *tragacantha*, <sup>h</sup> *acacia*.

<sup>a</sup> *Callum generantia.*] Nihil aliud sunt, quam exsiccantia, de quibus jam egimus: ita videmus illos, entia multiplicare sine necessitate.

<sup>b</sup> *Succus primulae veris.*] Parum facit ad rem.

<sup>c</sup> *Farina volatilis.*] Quatenus liquorem imbibunt.

<sup>d</sup> *Aloë.*] Valde siccat.

<sup>e</sup> *Nucis cupressæ.*] Valde adstringunt.

<sup>f</sup> *Thus.*] Aliquo modo imbibit liquorem.

<sup>g</sup> *Tragacantha*] Etiam.

<sup>h</sup> *Acacia.*] Valde adstringit.

Influxus humorum adstrictione impeditur, & ita exsiccatur pars.

§. 6. Tandem ad hanc classem pertinent <sup>a</sup> *lac* & *semen generantia* *sen*  
*augen*

*augentia.* Ad lactis generationem faciunt, quæ ad probi sanguinis generationem faciunt, sanguinemque <sup>b</sup> ad mammas deducunt, peculiaremque cum mammis consensum habent. Talia sunt; *feniculum & anethum viride, smyrnium, apium, polium, crucea, polygala.* Quædam tamen etiam proprietate substantiæ ad lactis generationem facere dicuntur, ut <sup>c</sup> *pulvis crystalli, fœniculum & anethum.*

a *Lac generantia.* ] Sunt, quæ dant sanguini multum chylum.

b *Ad mammas deducunt, peculiaremque cum mammis habent consensum.* Hæc falsa sunt.

c *Pulvis crystalli.* Obstructiones tollit.

§. 7. Eodem modo ad <sup>a</sup> seminis generationem faciunt, quæcunque optimum sanguinem, seminis materiam generant, & quæcunque ipsum ad vasa semini generando destinata deducunt; vel etiam semen flatu replent: mediocriter scilicet hu-

E mida

mida & calore temperata. Talia sunt: *bulbi*, *cicer*, *scincus*, *satyrum*, *eruca*, *semen fraxini*, *lini*, *allium*, *cepa*, *radices eringii*, *napi*, <sup>b</sup> *asparagi*, *Zingiber viride*, *galanga*, <sup>c</sup> *amygdala dulces*, *nuces pineæ*, *pistacia*, <sup>d</sup> *castanea*, *dictyli*, *faba*, *pastinace*, *rapæ sativæ*, *oryza*, *cinara*, <sup>e</sup> *ostrea*.

a *Semen generantia.* ] Sine dubio illa sunt, quæ multum chyli spirituosii, sale volatili donati, sanguini suppedicant.

b *Rad. asparagi.* ] Salem volatilem habent.

c *Amygdala.* ] Multum nutriunt.

d *Castanea.* ] Nihil possunt, ut Cl. Vir putat.

e *Ostrea.* ] Multum nutriunt, & habent etiam salem volatilem in sua aqua marina.

## CAPUT X.

De Rubefacientibus, Vesicanti-  
bus, Crustam inducentibus,  
Adurentibus, Corrodentibus,  
Putrefacientibus, Psilothris,  
lac & semen extinguentibus.

## §. I.

<sup>a</sup> AD quartam classem pertinent,  
quæ corrumpunt, ut <sup>b</sup> Rubefacientia *ἰχθαρίνη* & *νεφελίνη*, quæ communi nomine *τῶν πυρραίνων* comprehenduntur, quod calore suo excedente corpus nostrum, ut aquæ fervor vel ignis, adurunt. Mitissima inter ea sunt: *φοινίσσος* quæ cutem saltem calefaciendo rubefaciunt, & quæ altius delitescunt, ad cutem evocant. Qualia sunt: *sinapi*, *semen nasturtii*, *urticæ*, *radices thapsie*.

<sup>a</sup> Ad quartam classem.] Horum omnium medicamentorum sunt ejusdem naturæ, & differunt tantum gradu: in acredine corrosivâ vel majore vel minore eorum vis con-

fistit, & ita has distinctiones possumus omittere, referendo hæc omnia ad medicamenta mordentia, nempe pungentia, & scindentia, ut patëbit ex sequentibus.

b *Rubefaciencia.*] & ex authoris catalogo videmus illa esse acria, quæ fermentationem humorum circulantium introducunt majorem, inde rubedo.

§. 2. Fortiora sunt<sup>a</sup> vesicantia dicta, quod pustulas & vesicas excitant, quæ ob substantiæ tenuitatem summam tantum<sup>b</sup> exurunt, humoremque sicut fervens aqua proliciunt, cuticulamque à cute divellunt, & in vesicam attollunt. Talia sunt: <sup>c</sup> *cantharides, sinapi, fermentum, flammula, ranunculus, semen nasturtii, thapsia, radix cyclaminis, Pyrethri, scilla, alli, pes columbinus, euphorbium, simus columbinus, sapo.*

a *Vesicantia.*] Externe applicantur, ex gr. urtica, pellulas gerens, habet humorem corrosivum in suis pellulis, quorum hoc efficit, sc. poros cuticulæ transit, & ibi solvendo fibras, quibus cutis & cuticula connectuntur, obstructions facit, & ita



ita circulatio impeditur humorum, unde illa distensio, quæ vocatur vesicula: ergo videmus & hoc in casu mordacitatem peccare.

b *Exsurunt* ] Urtionis causæ duæ sunt, aut sit à simplici motu, ut ab aquâ fervente, aut à mordacitate, quæ urit quamvis non sit calefacta.

Ardor ab aqua fervente raro altius penetrat, quam cutem, quia particulae aquæ molles facile reflectuntur à durioribus corporibus, vel saltem sistuntur.

Mordacia vero, & corrosiva quamvis lente hoc faciunt, tamen altius penetrant quam aqua calidissima vi sua pungente & seindente, quæ est in sale corrosivo & acri.

Vulgus, ut & multi medici putantes, quod ubi nihil videtur, ibi nihil sit, voluerunt aliquid novi gigni cum vesiculae fiebant, quod falsum esse docent jam supra dicta, quod sc. obstructions erant hujus rei causa, quæ impediabant circulationem humorum.

c *Cantharides.* ] Uti in externis partibus vesiculae attolluntur, sic quoque in internis excitari possunt & quidem majores saepius cum inflammatione aliqua, quod docet nos usus *cantharidum* quæ non exhibentur interne, nisi in casu desperato a

gr. ij. ad gr. vj. , sed tutius extrahitur tinctura ex illis spiritu vini, quia à paucis granis in substantia exhibetis facile sanguis ejicitur, quam ejectionem sequitur inflammatio, inflammationem gangrenā, gangrenam mors, quæ omnia docent nos prudentiam in illis præscribendis: Aliquando tantum exhibita tinctura ejicitur sanguis: ideo à minori dosi incipiendum semper & quidem à guttis xxv. ad xl.

Non metuendum est, si nimis in initio sanguis ejiciatur ab exhibita tinctura, quia vasa postea satis flaccescunt, sed tunc dosis minuenda est.

Aliquando tamen vehementioribus illis debemus uti, præsertim in gonorthæa inveterata, ubi pori male sunt constituti, & sæpe callo obducti, qui omnino sunt inurandi, sed tamen prudenter in omni casu agendum est.

Catalogus authoris nobis rursus dat corrosivo sale & mordaci donata medicamenta.

§. 3. Vehementiora adhuc <sup>ex aqua</sup> quod a crustam inducant, ita dicta, quæ non solum cuticulam, sed ipsam cutim etiam adurunt, suntque calida in quarto gradu, crassæque substantiæ.

Cru-

a *Crustam inducentia* ] Sunt illa etiam, quæ suo calore obstructions faciunt, videmus enim cum calori ignis vehementiori adstant calcei, quod corium statim quasi in crustam induret: si hoc in corio, ubi omnia quasi occlusa sunt, multo magis fiet in corpore nostro vivo & naturali.

§. 4. <sup>a</sup> *Kawina* inter hæc sunt vehementissima, & ipsa calore summo & substantia crassa prædita, quæ non solum cutem, sed interdum etiam carnem adurunt. Talia sunt: *as ustum*, *aris flos*, *calx viva*, *vitriolum*, *cinis sacum vini*, *ficulneus*, *fraxini*, *sabina*: *finus columbinus*, *eruca pinorum*, *helleborus albus*, *sal ex lixivio*, è quo *sapo conficitur*, *paratus*, *auripigmentum*, *arsenicum*, <sup>b</sup> *mercurius sublimatus*.

a *Cautica*. ] Sunt illa admodum corrosiva, ut catalogus authoris docet.

b *Mercurius sublimatus*. ] Suam habet acredinem ex fale communis & vitriolo.

§. 5. Præter hæc sunt adhuc me-

dicamenta alia quæ carnem detrahunt, eaque duplicia, alia mitiora, *καθαρευτικά*; alia fortiora, quæ *σκληρα*, apellantur. *Καταρευτικά*, <sup>a</sup> exedentia, seu corrodentia sunt, quæ excrescentem carnem mollem tollunt, extimamque saltem, quam contingunt, superficiem detrahunt, <sup>b</sup> non repente, sed sensim, in altum vero penitius non feruntur. Suntque calida in tertio & quarto gradu, tenuisque substantiæ. Talia sunt: Mitiora; *aloe, alumen, cinis conchylium, cinis quercus & ficus, radices vitis alba, c* ellebori nigri, *plumbum ustum, antimonium calcinatum*. Fortiora; *calx viva, stas aëris, es ustum, vitriolum calcinatum, argentum vivum precipitatum, sublimatum, misy, sory, plumbum ustum, oleum vitrioli, sulphuris.*

<sup>a</sup> Exedentia seu corrodentia. ] Hic author vocat corrodentia quod bene, & ita omnia potuisset vocare corrodentia, & acria, ut §. sequenti.

<sup>b</sup> Non repente. ] Hoc falsum est, nam buty-

butyrum antimonii repente hoc faciet, & alia etiam.

c *Elleborus niger.*] Est minus vehemens quam albus.

§. 6. Σοφία seu <sup>a</sup> putrefacientia  
b carnem duriores colliquant, suntque calidissima, siccissima, acria & calori nativo infensissima, quem cum destruunt, & humidum radicale diripiant, sequitur substantiæ partis corruptio, & cadaverosa putrilago. Talia sunt, *arsenicum, auripigmentum, chrysocolla, dryopteris, pityocampe, aconitum, sandaracha.*

a *Putrefacientia.*] Hæc iterum sunt corrosiva & acria.

b *Carnem colliquant.*] Nempe carnem rumpunt, & fibras destruunt, nam putrescere est in minimas particulas dividere.

§. 7. Pertinent huc & <sup>a</sup> Psilothra, quæ pilos extirpant, partemque glabram reddunt, & si diutius cuti immorentur, eam exculcerant & adurunt. Talia sunt: *lixivium forte, calx*

viva, ova formicarum, sandaracha,  
 b arsenicum, auripigmentum.

a Psilothra. ] Iterum sunt corrosiva.

b Arsenicum & auripigmentum. ] Non  
 possunt haberi pro psilothris, quia nimis  
 sunt fortia, non solum penetrarent ad ra-  
 dices capillarum, sed etiam cranium, &  
 meninges, transirentque usque ad ipsos ce-  
 rebri ventriculos, & ita moreretur homo.

§. 8. Tandem <sup>a</sup> lac & semen ex-  
 stinguentia & imminuentia quod at-  
 tinet, Impeditur lactis generatio,  
 si sanguinis copia imminuatur (quod  
 medicamenta non præstant. Sed vi-  
 ctus tenuis vel motus ad mammas  
 impeditur. Talia sunt, cicutia, lactu-  
 ca, lens palustris, nymphaea, cucurbita,  
 solanum, portulaca, papaver. Absumunt  
 vero lac genitum agni casti semen, ca-  
 lamintha, cuminum, ruta, salvia, cro-  
 cus, farina fabarum, lupinorum, ocy-  
 mum: quorum aliqua occulta vi id  
 præstare creduntur.

a Lac imminuentia. ] Medicamenta quæ  
 ab

ab authore recensentur, faciunt sanguinem nimis frigidum & cacochymicum, mortemque dant sali insigni existenti: & præterea imminuunt fermentationem sanguinis, & per consequens elaborationem probam chyli.

§. 9. <sup>a</sup> Semen absumunt quædam occulta proprietate, ut *radix cynoschidos minor*, sicut major semen auget, *semen agni casti*. Quædam manifesta: frigida; *cicuta, cucurbita, hyoscyamus, lactuca, nymphaea, acetosa, lens palustris, portulaca, acetum & acida*. Calida; *calamintha, mentha, anethum, ruta, semen canabis*. Pertinet huc & <sup>b</sup> *saccharum Saturni & camphora*, quod tamen negat I. C. Scaliger.

<sup>a</sup> *Semen extinguentia.* ] Inedia semen extinguit, & quæ obstruunt testiculos nervos, ita ut spirituum influxus in testiculos impediatur: unde fit ut quidam homines semen aquosum ejiciunt.

<sup>b</sup> *Saccharum saturni.* ] Potest semen minuere, quatenus increffat sanguinem, & tardiorein reddit.

## CAPUT XI.

*De Purgantibus per alvum.*

## §. I.

**I**N quinta classe medicamentorum, leorum scilicet quæ in ablatione alicujus rei consistunt, sunt primo *Purgantia* dicta. Etsi vero in genere omnia medicamenta, quæ aliquam corporis partem ab excrementis liberant, purgantia appellari possent: usus tamen obtinuit, ut illa solum purgantia in specie dicantur, quæ per alvum vel etiam vomitum corporis excrementa educunt. <sup>a</sup> Sunt autem ea, quæ alvum movent, & communi Evacuantium nomine indigitari solent, duplicia, alia, quæ alvum saltem primasque vias evacuant; alia quæ ultra primam corporis regionem penetrant, & ex remotioribus vitiosos humores evacuant, quæ propriissime *Purgantia* dicuntur.

<sup>a</sup> *Sunt autem en duplicia.* ] Imaginaria est



est divisio corporis in tres regiones, & repugnat circulationi sanguinis.

Veteribus prima regio erat à ventriculo per intestina, & vasa mesenterica, atque in cavam jecoris partem. Secunda à convexa jecoris parte per venam cavam ad cor, & tertia à corde per totum corpus.

Impossibile enim est, ut introducatur fermentatio in sanguine, quæ non ad cor pervenerit, & in eo quidem duplici illa fermentatione, in dextro & sinistro ventriculo cordis, vis illorum medicamentorum perditur.

In hepate non potest illa fermentatio minui, quia ibi nulla fit fermentatio, & ergo illa vis necessario in sanguine manebit, unde patet, si regiones dari possent, quod prima statuenda est ab ore per ventriculum, intestina, vasa chyliifera, ductum thoracicum, venam cavam descendentem ad cor usque. Sunt tamen gradus adhuc in illis, ita ut dicuntur laxantia, quæ totam fere vim in ventriculo amittant. Secunda est à corde per arterias, vasa capillaria ad partes solidas.

Multi purgantia corpus emaciant, quia per purgationes præsertim vehementes non solum pinguedo, sed etiam ipsa partis stamina abraduntur.

§. 2. Illa Græci *επιπρατική* & *επα-  
λκία*, ἢ *επαρρογία*, vulgo a *Lenientia* no-  
minant, quod feces ex intestinis, &  
quicquid in ventriculo, intestinis,  
& mesaraicarum orificiis excremen-  
ti detinetur, evacuant, sive mollien-  
do & humectando, ac lubricando  
id faciunt, dum abundante humidi-  
tate feces imbuunt & liquant; atque  
ad expulsionem promovent; sive de-  
tergendi & moderate stimulandi vim  
habent. Talia sunt; *malva*, *althæa*,  
*mercurialis*, <sup>b</sup> *beta*, *brassica*, *blitum*,  
*atriplex*, <sup>c</sup> *asparagus*, *passula*, <sup>d</sup> *pruna*  
*dulcia*, *sebesten*, <sup>e</sup> *cassia*, *manna*, *tama-  
rindi*, <sup>f</sup> *oleum amygdalarum dulcium*, *fi-  
cus pingues* & *recentes*, & *mala dulcia*,  
*jura pinguia*, *galli imprimis vel capi*;  
<sup>h</sup> *serum lactis*, *caprinum imprimis*, *bu-  
tyrum recens*.

a *Laxantia* & *lenientia*. ] Vix agunt in  
sanguine nostro, sed molliendo & lubri-  
cando alvum subducunt.

Mediocrâ sanguinem purgant Quæ sunt  
vulgaria, nempe mediocrâ, vix eunt ex  
arteriis

*De Purgantibus per alvum.* III

arteriis ad partes & præterea duplici fermentatione cordis vires plurimas amittunt, ut supra jam dictum.

Vehementia. ad partes solidas eunt.

b *Beta*, *brassica præsertim rubra*, *blitum*, *atriplex*. ] Salem habent nitrosum.

c *Asparagus*. ] Potius urinam subducit.

d *Pruna dulcia*. ] Potius acida purgant vel potius laxant.

e *Cassia*, *manna*, *tamarindi*. ] Vera sunt laxantia.

f *Oleum amygdalarum dulce*. ] Tantum glabritiem inducunt, ut & pingua.

g *Mala dulcia*. ] Cum acidum austerum est in intestinis, tunc illa dulcia aliquid poterunt.

h *Serum lactis*. ] Humiditate sua, & sale paucio suo leniter pungit.

§. 3. *Purgantia* autem propriissime ita dicta sunt, quæ a peculiari peculiarem aliquem humorem è corpore proliciunt. Quæ autem vi id præstent, inter Medicos valde controversum est: vero consentaneum videtur, *Purgantia* seu ore assumpta, seu per alvum infusa, seu extra umbilico

bilico & ventri applicata, seu manibus tractata, <sup>b</sup> aut naribus admota, calore corporis nostri in actum deduci & resolvi, eorumque resolutorum subtilissimos vapores aut spiritus per vasa in totum corpus dispergi, & <sup>c</sup> occulta vi ac proprietate humores sibi cognatos & affines movere, turbare & agitare ac quasi fermentare, atque omnino efficere, ut qui antea sanguine permisti naturæ molestiam non creabant, jam agitati ab aliis separentur, & seorsim existentes <sup>d</sup> naturam stimulent, atque ad expellendum irritent; quæ irritata expultricis facultatis ope & purgans medicamentum, & humorem vitiosum ejus vi separatim simul è corpore expellit atque exturbat.

<sup>a</sup> *Quæ peculiari vi.* ] Obscurum hoc est, & nihil explicat, purgantia manibus tractata, illa deberent esse fortissima & deberent se insinuare in poros partium & vasorum, & sic cum sanguine circulari.

<sup>b</sup> *Naribus admota.* ] Tunc vapores debent

bent efficere dicto modo, iusinuando sc. se in poros &c.

c *Occulta vi separantur.* ] Non opus est hic currere ad occultam qualitatem: spuma in mari solâ fluctuatione & agitatione separatur: sic sola fermentatione fæces ejiciuntur ex corpore nostro, quia non possunt obsequi intestinû morum particularum sanguinis: ita fæces ob hanc causam ex cerevisia & vino ejiciuntur, quæ ad superiora eunt, vocantur flores, quæ ad fundum *mater vini* (& sic porro) *Wijnmoer*, quo utuntur mulierculæ ad splendorem cupri, quod fit ratione salis & acidi fixi, quod multum in se continet: ita in nostro stercore multum salis & acidi fixi est, qui tamen in aëre fiunt volatilia, quod docent stercorea, quibus agri præparantur, suis sc. particulis salinis volatilibus aperiunt poros agri, quo tollitur impedimentum, quod alias facit, quo minus vapores nutrientes possent deferri ad superficiem telluris, illæque particule salinæ pro vehiculo suo habent rorem, aut pluviam, quo ad intima terræ penetralia possunt pertinere.

d *Naturam stimulent.* ] Hoc imaginarium est, & etiam *facultas expultrix*.

§. 4. Sunt autem alia Mitiora,  
quæ

quæ alvum leniunt, præter hoc tamen peculiarem humorem proprietate substantiæ respiciunt, & ultra primas vias ad epar & lienem usque vires suas exferunt, è toto tamen & remotioribus partibus evacuare non possunt. Mediocria, quæ ultra epar & lienem etiam majora vasa evacuant. Fortiora vero purgantia sunt, quæ è toto corpore ac distantissimis quoque partibus & minoribus venis humores evacuunt. <sup>a</sup> Varia autem sunt medicamenta purgantia: ab humorum tamen, quos specifica vi attrahunt, numero eorum differentia constituitur.

<sup>a</sup> *Varia autem sunt medicamenta.* Quod dantur medicamenta specifica purgantia patet à posteriori, & priori.

A posteriori vel experienciâ probatur, quod si aliquis bile abundet, & purgètur pituita, homo multo pejus se habebit, & vice versa, vel cum humor diversus ab humore peccante, pejus se habebit homo.

A priori vel ratione probatur, cum purgantia sint diversa, ut aloë, manna, colonicin-

cinthis, &c. (diversitas dependet à figura & magnitudine particularum) necessario poros debent habere diversos, per quos alius atque alius æther transfluere debet, qui omnes sibi convenientes particulas secum movet, ipsique adhærent (simile enim gaudet simili) quædam ad latera detruduntur ob ætherem nostri sanguinis fortiorem, & quia fermenta omnia à natura sunt gravia, propriâ gravitate descendunt, quam ascendunt (non enim negamus aliquid quoque ascendere) sed quod ascendit enim instar florum cerevisiæ, quæ leviores sunt, & ejus potior pars per insensibilem transpirationem abit: sicut per artem mechanicam, & leges motus debent exire per arterias mesaraicas. de his vide plura in collegio theoretico.

*Cholagoga seu bilem evacuantia mitiora.*

§. 5. <sup>a</sup> *Manna*, quæ in jusculo carnis bubulæ, vel gallinæ vel decocto prunorum vel tamarindorum dissoluta & colata exhibentur, datur ab ℥j. ad ℥iij.

a *Manna.*] Sunt multæ fœminæ, quæ dulce-

dulce linem non possint ferre: sed infantibus totum exhibetur.

Quæritur an dulcia non sint inimica biliosis.

Respondetur quod multis bile viscosa laborantibus, & obstructions habentibus, non debet exhiberi *manna*, quia non potest tollere obstructions, sicque regurgitaret ad ventriculum, & nauseam ibi excitaret.

§. 6. *Cassia fistularis* a benignum & tutum omni tempore & ætate medicamentum est; nisi quod humidior & b flatuosa est, & propterea humido ventriculo & intestinis ac affectibus flatulentis minus commoda est. Ideoque c corrigitur cinamomo, mastiche, sem. anisi, fœniculi, dauci, ℥ss. vel ℥j. pondere additis. Exhibetur vero commode forma bolli vel electuarii, non durante cibum. Datur ab ℥ss. ad ℥ij.

a Benignum & tutum omni tempore & ætate. Sexui, regioni convenit, sed sua viscositate nonnihil poros obturaret intestinorum,

b Fla-



<sup>b</sup> *Flatuosa*] Corpus semper scatet vaporibus, sed sentiuntur demum, cum pori sunt obstructi, adeo ut non possint ire, nec redire, quos plebs iudicat, ibi aliquâ ex causâ externâ gigni.

<sup>c</sup> *Corrigitur.*] Cum homines laborant nonnihil obstructionibus, tunc *cassia* non satis subtilis est ad poros istos aperiendos: & illam ob causam purgantibus adduntur semina carminativa, correctoria dicta, quæ salî suo nonnihil obstructiones tollunt, hinc ex poris apertis erumpunt flatus quæ data porta.

§. 7. *Tamarindi* <sup>a</sup> frigidi & sicci sunt secundo ordine, ob id <sup>b</sup> humorum acrimoniam, fervoremque reprimunt. Pulpa datur ab, ℥j. ad ℥ij. vel ℥iij. in decocto ad ℥iv.

<sup>a</sup> *Frigida.*] Omnia acida sunt minus volatilia, hinc authoribus dicuntur frigida, sed tamarindi sunt temperati.

<sup>b</sup> *Humorum acrimoniam.*] Salinam nempe, non diu ante cibum, sudorifera debent habere & retinere ventriculum vacuum, in purgante hoc non est opus, nam dimidia hora post purgans sumptum, cibum sumere licet.

§. 8. <sup>a</sup> *Rosarum* succus, syrupus & mel inde paratum epati & <sup>b</sup> visceribus robur addit; sed <sup>c</sup> menses aperit, & propterea prægnantibus non dandus. Succus datur ad ℥ij. syrupus & mel ad ℥iij. vel ℥v.

<sup>a</sup> *Rosarum.*] Sc. pallidarum alvum non nihil subducit; sed tamen vires ejus ut & ipsarum rosarum pallidarum non sunt magni momenti.

<sup>b</sup> *Robur addit visceribus.*] Obscura est locutio, nam aliquando hic fit poros obstructos aperiendo, aliquando nimis laxos constringendo, ideoque cum judicio exhibendus est.

<sup>c</sup> *Menses aperit & propterea prægnantibus non dandus.*] Vis ejus non est tanta, quod dosis nos etiam docet. Si autem menses aperit, & aperit aliorum viscerum poros, & exinde patet, quod auctor velit (*robur addit visceribus*) poros sc. obstructos aperire.

§. 9. <sup>a</sup> *Violarum* succus & inde paratus syrupus & mel calorem mitigant. <sup>d</sup> Succus datur ad ℥ij. syrupus & mel ad ℥iij.

a *Violarum succus calorem mitigat.*] Quara-  
ratione hoc faciunt non video.

b *succus datur.*] Potius syrupus ejus ad-  
ditur decoctis, & etiam mel ad gratum sa-  
porem.

§. 10. a *Flores persicorum* non solum  
alvum, sed & vomitum movent, &  
biliosa ac serosa educunt. Syrupus  
ex iis paratus datur ad ℥ij. conserva  
ad ℥j. In vino infusorum M. j. idem  
præstat.

a *Flores persicorum.*] Illi magis sensibi-  
liter alvum laxant & inde paratur syrupus  
utilis prægnantibus & pueris.

§ 11. a *Myrobalani citrina* frigi-  
dæ & siccæ sunt, simulque adstrin-  
gunt, & viscera quidem roborant,  
sed in eorum obstructionibus minus  
tutæ sunt. Adstrictio eorum corrigi-  
tur additis aperientibus & b semini-  
bus odoratis, vel si oleo amygd. dulc.  
fricentur. c Dantur in pulvere ad ℥ij.  
In infusione à. ℥v. ad ℥i. §.

a *Myrobalani citrina.*] Non nihil ad-  
stringunt. b Se-

b *Seminibus odoratis* ] Nempe salem habentibus.

c *Dantur in pulvere ad ℥ij.* ] Est dosis nimia & nemo capere posset ℥ij. pulveris levioris, rhabarber prælat.

§. 12. <sup>a</sup> *Rhabarbarum* præter flavam bilem purgat etiam pituitam, <sup>b</sup> sed non nisi in proximis viis hærentem, <sup>c</sup> Inprimis Epati utile est. <sup>d</sup> Habet diversas partes : subtilioribus purgat & aperit, crassioribus adstringit, <sup>e</sup> unde lientericæ, sputo cruento, ruptis & contusis commodum est. Datur in substantia, <sup>f</sup> infusione & decoctione, quæ omnino levis esse debet, <sup>g</sup> additurque tertia pars cinamoni vel schœnantibi, vel spicæ Indicæ. Ubi purgare solum vel aperire animus est, infusum & decoctum : ubi vero adstringere & roborare, in substantia commodius est. Paratur etiam <sup>h</sup> extractum, sed quod vix fortius, quam in substantia sumtum purgat. Datur in substantia ad ℥ij. in infusione ad ℥ss.

a *Rha-*

a *Rhabarbarum purgat præter bilem flavam & pituitam.* ] Hoc est, non ita purgat bilem, quod nihil pituitæ etiam purgaret. sed præcipue bilem purgat.

b *Sed non nisi in proximis vasis herentem.* ] omnia vasa distant satis longe; namque ope circulationis ad sanguinem debent venire, cuique, qui novit circulationem sanguinis, notum est, per quam viam eunt, sed error ille prægnatus est exinde, quod fecerunt tres illas regiones, de quibus supra.

c *Inprimis hepatis utile est.* ] Sanguini utile est, non parenchymati hepatis, nam bilis versatur quidem in vasis hepatis, non autem in parenchymate.

d *Habet diversas partes &c.* ] Author ibi optime loquitur.

e *Unde lienteria commodum est.* ] Sputo cruenti, dysentericæ & similibus, si paululum torreatur sub cineribus.

f *Infusione & decoctione, qua omnino levis esse debet.* ] bene author monet, quod levis esse debet decoctio, potius omnino absit, & fiat infusione, nisi scopus est, adstringere.

Infusio sit aquosa, minus vinosa, & minime in spiritu vini.

g *Additurque tertia pars cinamomi vel schananti vel spica indica.* ] Si sit tantum

infusio non opus esse illa addere.

h *Extractum sed quid vix fortius* ] Si-  
ne dubio fortius erit, nam multum relin-  
quitur pro capito mortuo, & minori dosi ex-  
hibetur, datur à ℥i ad gr. xxv. extracti : in  
substantia a ℥i ad ℥ij, in infusione ad ℥℥.

§. 13. <sup>a</sup> *Terebinthina* non solum  
alvum movet, sed & viscera, ac præ-  
cipue renes extergit. Datur cum  
pulvere rhabbari vel glycyrrhizæ  
& saccharo in bolos redacta, vel  
adjecto vitello ovi & affusa aqua con-  
veniente in mortario subigitur, &  
in liquorem lacteum redigitur. Da-  
tur ab ℥℥. ad ℥vj.

<sup>a</sup> *Therebinthina.* ] Vix alvum movet,  
nisi sua glabritie evacuat illa, quæ in inte-  
stiniis jam hærebant : ejus usus non debet  
esse nimius, & præcipuus est in gonorrhæa,  
abluit *Therebinthina* aquâ, ut eluatur sal  
non nihil mordax, & tunc vocatur there-  
binthina lata, sumitur therebinthinae ℥℥  
Mercurii dulcis gr. vi. ad ℥℥. ne à visco-  
sitate therebinthinae ventriculi fermentatio  
extinguatur.

§. 14. <sup>a</sup> Aloë calida est ordine secundo, & sicca tertio, valde amara, aperit venarum orificia, ideoque sanguinis fluxui obnoxias, prægnantibus, hecticis, & omnino calidis & siccis extenuatisque non tuta. <sup>b</sup> Commodissime sumitur præparata & extracta ac rosata dicta. Ob amaritudinem non facile in potu, sed commodissime in pilulis exhibetur. Datur à ʒʒ. ad ʒ iij,

<sup>a</sup> Aloë. ] habet salem mordacem in se, ideo etiam lavatur. sanguinis fluxui obnoxia, in hæmoptoe & hæmorrhoidibus fluentibus noxia est.

<sup>b</sup> Commodissime sumitur præparata. ] nempe lota.

§. 15 <sup>a</sup> Psyllii semen frigidum & ficcum est in secundo gradu. Datur in infusione potius, quam in substantia à ʒj. ad ʒ iij.

<sup>a</sup> Psyllium. ] Psyllii semen viscositatem habet, & sua viscositate involvit particulas biliosas, nempe salinas, & tali modo potest dici bilem purgare.

## Χολαγγοῦσά fortiora.

§. 16. <sup>a</sup> *Scammonium* calidum & siccum in tertio, bilem quidem primo, postea etiam pituitosos humores trahit, & nisi bene correctum fit intestina acrimonia sua abradit, tormina excitat, & <sup>b</sup> vasorum orificia aperit, sanguinisque fluxum excitat, <sup>c</sup> ventriculo, epati & cordi nocet, <sup>d</sup> spiritus inflammat, febresque excitat. Ideoque raro solo utimur. Et ne noceat, addenda pinguis, tragacanthum, bdellium, oleum amygdalarum Dulcium, semen psyllii, <sup>e</sup> cinamomum, spica, galanga, semen sæniculi, <sup>f</sup> mala cydonia, mastiche, <sup>g</sup> violarum & rosarum succus. Corrigitur vulgo coquendo illud in pomo cydonio, & ita præparatum *diagrydium* nominatur. Paratur etiam ex eo extractum seu resina. Languidis tamen etiam correctum vix dandum. Dosis diagrydii à gr. v. ad xv; nonnulli ad ʒj. exhibent.



a *Scammonium nisi bene correctum sit.* ] Optime corrigitur fumo acido sulphuris : scammonium pulverisatum inponitur chartæ emporeticæ & accenditur sulphur, cujus fumus recipitur ab illa charta.

b *Vasorum orificia aperit.* ] sale sc: suo corrosivo .

c *Ventriculo, epati, & cordi nocet.* ] Nempe omnibus partibus nocet.

d *Spiritus inflammat.* ] Impropria hæc est locutio, nam non inflammat spiritus, sed partes solidas ob salem, qui illi inest : pori membranorum obstruuntur a particulis salinis sæpius, qui cum sint obstructi, materia ætherea majori impetu perfluit illos poros, unde inflammatio, quæ si magna fit, sequitur aliquando febris, ob materiam ætheream perfluentem illos porulos, & non convenientem cum materia ætherea nostri sanguinis, unde mixturæ fit turbatio, quæ dicitur febris.

e *Cinamonum, spica, galanga, semen feniculi.* ] Hæc pessime adduntur, quia sale scatent.

f *Mala cydonia.* ] Bene adduntur, quia acidum infringit salem, qui est in scammonio, & propter eandem rationem tali modo corrigitur.

g *Violarum & rosarum succus.* ] Parum faciunt ad rem.

§. 17. <sup>a</sup> *Asarum* purgat bilem per alvum; <sup>b</sup> potius tamen vomitum ciet; attenuat simul, obstructions aperit, & <sup>c</sup> sudores movet; & propterea <sup>d</sup> hydropicis, ictericis, lienosis & quartana laborantibus utile. Datur in substantia à ʒʒ. ad ʒij. vel ʒj. In infusione à ʒij. ad ʒʒ.

<sup>a</sup> *Asarum.* ] Est violentum nimis, ideoque rarioris est usus.

<sup>b</sup> *Potius tamen vomitum ciet.* ] omnia purgantia, si sint vehementia, vomitum ciet, ob salem corrosivum, vellicantem ventriculi fibras.

<sup>c</sup> *Et sudores ciet.* ] Hoc contrarium est purgationi.

<sup>d</sup> *Hydropicis, ictericis, lienosis, & quartana laborantibus.* ] In his omnibus est obstructio.

### *Pituitam Purgantia mitiora.*

§. 18. <sup>a</sup> *Myrobalani Chebula*, quæ inprimis cerebro & epati utiles, secundum quosdam etiam atram bilem evacuant. *Emblica*, quæ cordi, spleni

ni & epati dicatæ sunt, ut & *Bellirica*, sunt frigidæ in primo & siccæ in secundo, <sup>b</sup> adstringuntque, & propterea in obstructionibus non tuto offeruntur, sicut nec cum pituita tenacius intestinis adhæret, sed in fluctationibus, laxitate, & ubi adstrictione & roboratione opus est. Præparantur ut supra de citrinis dictum. Eadem etiam earum dosis.

*a Myrobalani chebulæ, cerebro (inquit) & hepatis utiles.* ] quænam major convenientia est inter cerebrum & epar, quam inter alias partes & cerebrum, & præterea hic conjungunt ea, quæ antea tam sollicitè distinxerunt, habuerunt enim sua cephalica & hepatica: nos vero diximus medicamenta omnia totum corpus peragrarè ope circulationis, & ut pororum cerebri, sic & obstructiones pororum hepatis, & aliarum partium tollunt.

verum quidem est, quod in hepate facilius fiant obstructiones in vasculis capillaribus, quæ multa habet, quam quidem in liene, qui meatus valde laxos habet.

*b Adstringuntque.* ] Hoc pugnat cum titulo, ubi dicit se acturum de pituitam purgantibus mitioribus.

§. 19. <sup>a</sup> *Agaricum* pituitam sal-  
tem tenuem & aquosam, non vero  
viscidam purgat, atque imprimis ce-  
rebrī & pulmonum excrementa eva-  
cuat; viscera obstructa aperit, <sup>b</sup> ven-  
triculo tamen non adeo commodum.  
<sup>c</sup> Ideoque tertia pars *caryophyll. nucis  
moschat. galanga, salis gemmæ, zin-  
gib.* addenda. <sup>d</sup> Datur in substantia  
ad ℥ij. in Infusione à ℥ij. ad ℥℥.

<sup>a</sup> *Agaricum.* ] Commodioris usus est,  
nam modicam vim purgandi habet non so-  
lum aquam, sed & pituitam viscidam, nec  
magis cerebro dicatum est, quam aliis par-  
tibus, ob causam jam supra dictam.

Quod omnia fere purgantia sint amara,  
ideoque gravia, & potius ire ad truncum  
aortæ descendentem, quam ascendentem, su-  
pra audivimus.

<sup>b</sup> *Ventriculum non adeo commodum.* ]  
Hoc non speciale est agarico. sed omnibus  
purgantibus vehementibus, nam post pur-  
gationem vehementem, appetitum ple-  
rumque homines habent prostratum, quod  
fit, quia fermentum ventriculi & sangui-  
nis (à quo ventriculus accipit) suum fer-  
mentum cum materia purgatur, & per  
sedes ejicitur.

Resti-

Restituitur autem illud fermentum per vinum, vel ejus spiritum, vel potius per panem, cui optimum inest fermentum.

c *Ideoque tertia pars caryophyll. &c. addenda* | Addunt authores aromata tanquam corrigentia, quæ sali gaudent, ut restituatur fermentum & ut visciditas, & aliqua purganti insit, adimatur.

Omnibus purgantibus optime adduntur mercurii dulcis gr. v. ad viij quia est quasi digestivum in sanguine, & diu in sanguine manet, præterea impedit, post purgationem, adstrictionem alvi.

d *Datur in substantia.* | Melius sumitur ejus resina ad ℥i. vel gr. xxv.

§. 20. <sup>a</sup> *Mechoacanna* & ipsa pituitam, sed præcipue serosos & aquosos humores, educit, & propterea in hydrope utilissima est; corrigitur cinamomi, anisi, mastiches tertia parte. Datur à ℥j. ad ℥ij. in substantia, in infusione à ℥ss.

a *Mechoacanna.* | Quare non collocatur ab authore inter hydragoga, si in hydrope est utilissima, sed nihil in hydrope efficiet, quia hydropis curatio non consistit in evacuatione serosorum & aquosorum, humorum

sed in ablatione obstructionum, & consolidatione vasorum lymphaticorum.

*Fortius pituitam purgantia.*

§. 21. *Turbith* est calidum in tertio, & siccum in secundo; pituitamque crassam & viscidam etiam è remotioribus partibus elicit: ventriculo noxium est, ac<sup>a</sup> nauseam & vomitum excitat, puerisque, senibus & <sup>b</sup> gravidis non dandum, & ubi exhibetur, corrigendum zingibere, mastiche, pipere, cinamomo, fœniculo, galanga; <sup>c</sup> nec post ejus usum pisces comedendi. Dosis à ℥ij. ad ℥iiij in substantia. <sup>d</sup> In infusione vel decocto à ℥ij. ad ℥iiij.

*a Turbith nauseam & vomitum excitat.]*  
 Quælibet medicamenta hoc faciunt purgantia, si humores vitiosos in ventriculo reperiunt, si in cavo ventriculi facilius, sin intra ejus membranas cum anxietate vomunt: quando autem hoc contingit ab exhibita purgante, bonum est signum, & brevi æger erit curatus, ad quod in praxi maxime attendendum, nam uno vomitorio saepe plus

*De Purgantibus per alvum.* 131

plus efficiemus, quam alias intra duas hebdomadas.

b *Gravidis non dandum.*] Ille motus rediculus est, nam turbith potuisset inter mediocra poni.

c *Nec post ejus usum pisces commedendi.*] Hoc non est peculiare turbith, sed generale est, quod non debemus viscida edere, cum viscida purgavimus, nec bileosa cum bilem purgavimus, ne factum infectum redamus.

d *In infusione aut decoctione.*] Aut fiat potius extractum.

§. 22. *Carthami semen* pituitam & aquas vomitu & dejectione purgat, & <sup>a</sup> pectori maxime atque asthmaticis utile est: <sup>b</sup> sed ventriculo adversatur, ideo cum cinamomi, galangæ, mastiches aut anisi tertia parte usurpatur. Datur in decocto à ℥iij. ad ℥vj.

a *Carthami semen pectori, utile est.*] Nempe liberat tubulos pectoris à crassa materia peccante. quod quoque efficit in aliis partibus, atque ideo non magis pectori, quam aliis partibus convenit.

b *Sed ventriculo adversatur.*] Omnia purgantia

gantia hoc faciunt, ut dictum supra.

§. 23. *Colocynthis*, quæ calida & sicca est in tertio, è profundioribus & <sup>a</sup> remotioribus partibus pituitam, quam turbith evacuare nequit, elicit. Verum est vehemens medicamentum, nocerque ventriculo & intestinis, quorum febris adhæret, & propterea <sup>b</sup> in petia ligata coqui solet. <sup>c</sup> Sola vix utendum, ejusque loco trochisci ex ea formati, quos alhandal nominant, usurpari solent. Corrigitur cinamomo <sup>d</sup> tragacantha, <sup>e</sup> mastiche, bdellio, & aliis cardiacis, hepaticis, stomachicis. <sup>f</sup> Datur ad gr. xv. vel ʒj.

<sup>a</sup> *Colocynthis è remotioribus partibus pituitam elicit.*] Nempe perfluit omnia vasa capillaria, partes solidas, & vasa lymphatica, ideoque in lue venerea optimum est remedium, quia fermenta acria hic illic hærentia expurgat, quæ alias ipsa ossa aggrediuntur & illa erodunt.

<sup>b</sup> *In petia ligata coquitur.*] Quia pars subtilior tunc tantum additur decocto, partes



tes enim crassiores facile hærent in poris, sicque corrosiva sua vi convellerent nervos, & sequeretur convulsio.

c *Sola vix utendum.* ] Hoc author bene monet.

d *Tragacantha.* ] Hoc solum admittendum ex corrigentibus, quia colocynthis peccat sale acri.

e *Mastiche, cinamomo.* ] Peccat enim nimia salina acredine, hinc non corrigenda salinis, ut author vult, sed *tragacantha* hoc admitti potest, quia particulas salinas involvunt, doloresque alioquin oriundos, impediunt.

f *Datur ad gr. xv. vel ℥i.* ] Nunquam aulim hoc facere.

§. 24. <sup>a</sup> *Hermodactylus* pituitam crassam, præsertim è juncturis, trahit, ob idque <sup>b</sup> arthritidi confert. Verum ventriculo nocet. Corrigitur cinamomo, zingibere, mentha. Datur in substantia à ℥ij. ad ʒj. §. In infusione vel decocto ad ʒiij.

a *Hermodactili.* ] Facile oblivioni possunt tradi, quia minus conveniunt in medicina.

b *Arthritidi confert.* ] *Colocynthis* magis arthritidi confert. omnia

NB Omnia pituitam purgantia sunt cephalica, & carere possumus *turbith*, *carthamo*, & aliis, modo habemus *colocynthidem*, & *agaricum*, ex quibus fiat tale purgans.

*Rj. Extract: agarici gr. xv.*

*Troch: albandal gr. ij. ad a v.*

*Mercuri dulcis gr. iv. v. vel viij.*

*M:F. Pilulæ.*

§. 25. <sup>a</sup> *Euphorbium* calidum est & siccum in quarto gradu, crassam & lentam pituitam attrahit, sed fortius aquosos humores. Est vehemens medicamentum & à nonnullis potius inter venena, quam purgantia referitur. <sup>b</sup> Corrigitur cordialibus & stomachicis, <sup>c</sup> ol. amygdal. dulc. <sup>d</sup> croco, mastiche, <sup>e</sup> acetositate citri. Ejus summa <sup>f</sup> dosis sunt gr. x.

<sup>a</sup> *Euphorbium.* ] Enim omnium fortissimum & vehementissimum.

<sup>b</sup> *Corrigitur cordialibus & stomachicis.* ] Hoc nihil est dicere, quia illa sunt dubia.

<sup>c</sup> *Ol. amygd. dulc.* ] Bene corrigitur, quia illud oleum involvit salem corrosivum.

d *Crocus.* ] Non poterit juvare.

e *Acetositas curi* ] Plus potest, quia  
infringit salem.

Omnia phlegmagoga quidem possunt a-  
quam educere, sed non æque bene visci-  
dam, & lentam pituitam.

Euphorbium potius rejiciendum quam  
usurpandum.

f *Dosis sunt gr. x.* ] Cl. vir non liben-  
ter exhiberet ad gr. vi.

§. 26. <sup>a</sup> *Opopanax* calefacit tertio,  
& siccatur secundo ordine, pituitam  
crassam & viscidam à remotioribus  
partibus & articulis allicit. Corri-  
gitur tertia parte zingiberis, spicæ,  
cinamomi, mastiches. Datur à ʒj  
ad ʒj.

a *Opopanax* ] Etiam vehemens est  
phlegmagogum, potest carere, modo habe-  
mus *agaricum*, *colocyn hidem*, & *mercurium*  
*dulcem*. ut dictum supra. Alias recte corri-  
gitur aciditate quadam.

§. 27. <sup>a</sup> *Sagapenum* calidum in  
tertio & siccum in secundo, lentos  
& crassos humores è visceribus, ce-  
rebro,

rebros, & remotioribus partibus purgat, imprimis vero serum. Ventrículo autem & epati nocet. Corrigitur ut opanax, Dosis à ʒʒ. ad ʒj.

<sup>a</sup> *Sagapenum.* ] Putat cl: vir nos & illo & aliis posse carere phlegmagogis, modo habeamus ut supra dictum.

<sup>a</sup> *Melancholiam & atros humores purgantia mitiora.*

<sup>a</sup> *Melancholiam purgantia.* ] Volunt dicere materiam terrestrem, quæ ad fermentationem valde est inepta, nam difficillime ad fermentationem producuntur terrestria & crassa. cum igitur hoc in casu vehementer purgamus, bonos humores potius purgamus, quam malos, nempe terrestres: ita ut hoc in casu effatum, quod hippocrates habet aphorismo nono sectione secunda, sit verissimum.

Corpora, inquit, ubi quis purgare voluerit, facile fluentia reddere oportet, nempe incidi debent & attenuari.

§. 28. <sup>a</sup> *Myrobalani Indæ*, quarum eadem est ratio, quæ reliquarum,

rum, nisi quod melancholiam purgant.

<sup>a</sup> *Polypodium* adustam bilem evacuat, ut & pituitam: Lienis & <sup>b</sup> affectionibus hypochondriacis commodum est. <sup>c</sup> Dosis à ℥j. ad ℥iij. Infusione ad ℥j. & supra.

<sup>a</sup> *Myrobalani* & *polypodium*. ] Decocto indi possunt pro alterantibus, sed nunquam hæc purgant ut ex relatione ægrorum constat.

<sup>b</sup> *Affectibus hypochondriacis commodum est*. ] Nempe obstructionibus in visceribus hypochondria replentibus commodum est, quoniam tollit obstructions.

<sup>c</sup> *Dosis a ℥i. ad ℥iij.* ] Vix solum sumitur, sed additur potius decoctis.

§. 29. *Epithimum* <sup>a</sup> adustam bilem & melancholiam expurgat sine molestia, & morbis ab hisce utile est. Quia tamen calidum & siccum in tercio, tutius hyeme, quam æstate usurpatur. <sup>b</sup> Datur in substantia à ℥ij. ad ℥iij. in Infusione ad ℥x. & ℥ij.

<sup>a</sup> *Epithimum expurgat adustum bilem.* ] Non tangit hoc bilem; sed illud adustum esse,

esse, nempe corrosivum esse, quando terra multum salis corrosivi fixi, vel acidi corrosivi fixi admixtum habet.

Sic omnia cancrofa sunt ex atra bile, nempe ex terra mixta cum acido fixo corrosivo vel sale fixo corrosivo.

b *Datur in subst: a ℥ij. ad ℥iij.*] Vix sumitur solum, & quis vellet tantam pulveris copiam vorare.

Commodius sumitur in infusione a ℥x. ad ℥ij. & etiam multo usitatior est infusio.

§. 30. <sup>a</sup> *Sena* quasi media est inter fortiora & mitiora, calida in secundo, sicca in primo. Utilissimum medicamentum est, quod non solum adustus humores, sed & bilem ac præterea pituitam evacuat, <sup>b</sup> viscera omnia mundat, & omni ætati convenit. <sup>c</sup> Cum sit sicciior, *corrigitur* non incommode floribus violarum & borraginis, & ne ventriculum offendant, additur, zingiber. vel cinamomi vel galangæ pars quarta. <sup>d</sup> Datur pulvis a ℥j. ad ℥ij. in Infusione ℥℥. ad ℥j.

<sup>a</sup> *Senna.*] Est mediocriter purgans.

<sup>b</sup> *Visce.*

De Purgantibus per aluum. 139

b *Viscera omnia mundat.*] nempe viscera à suis obstructionibus, & infarta materiâ liberat.

c *Cum sit siccior &c. additur zinz. cinnamom. galanga &c.*] Dicit sicciozem esse, & adhuc corrigere vult siccis, ex quibus satis patet unum ex alio fideliter & sine ratione describere.

d *Datur pulvis a ʒi. ad ʒij.*] sit a ʒʒ. ad ʒij. in infusione à ʒi ad ʒij. vel potius.

R̄. Rhei elect. ʒiʒ.

Fol: senna mund: ʒʒ M: pro infusione.

vel R̄. Fol: senna mund: Div.

Rhei elect. ʒi. pro correctorio ad ʒs  
Sem: fœniculi vel.

anisi contus: p: i: M:

Pro infusione illud semen additur, ut vaporibus sit liber exitus, nempe pori partium nostrarum à tali servantur aperti, adstringentia minime sunt addenda, ne pori coarctentur, & ita vapores in corpore retineantur.

Senna neque rhabarbarum coqui debet, quia duorum generum particulas habent, purgantes nempe & adstringentes.

Stipides sunt eligendi ob majorem vim adstrictionis.

Infundunt folia sennæ in decocto prunorum quod malum est, quia decoctum illud pingue impedit, quo minus vis purgans possit extrahi,

extrahi, melius infunditur cerevisiæ tenui  
vel vino.

Alterum vitium est quod cum prunis co-  
quantur, ob rationem jam supra dictam.

*Melancholiam & adustos humo-  
res purgantia fortiora.*

§. 31. *Lapis Armenus* <sup>a</sup> humores  
melancholicos, lentos, crassos pur-  
gat, mitius tamen, quam *elleborus*  
<sup>b</sup> Corrigitur lotionē aquarum cordi-  
alium. Datur à ʒʒ. ad ʒj. vel eti-  
am ʒjʒ.

<sup>a</sup> *Lapis armenus humores lentos &c. pur-  
gat.* ] Nempe pertinaciores humores purgat,  
mitius tamen quam helleborus niger.

<sup>b</sup> *corrigitur lotionē aquarum cordialium* ]  
Aqua quatenus cordialis parum facit ad  
rhombum, sed lavatur aqua ad salem di-  
luendum, & ejus acrimoniam tollendam.

§. 32. <sup>a</sup> *Lapis lazuli* eadem vires  
habet, sed debiliores. <sup>b</sup> Corrigitur  
cordialibus. Dosis eadem.

<sup>a</sup> *Lapis lazuli.* ] Est usitator, & illius  
extracti



extracti sumitur a ℥i. ad gr. xxv.

b *Corrigitur cordialibus.* ] Hoc nihil facit ad rhombum.

§. 33. *Elleborus niger* pueris, gravidisque ac debilibus corporibus non facile dandus; & quidem <sup>a</sup> tutius datur in decocto, quam in substantia. *Corrigitur cordialibus & stomachicis.* b Datur in substantia à ℥j ad ℥ij. imo ℥j. in Infusione vel decocto datur à ℥ij. ad ℥℥.

a *Helleborus niger.* Tutius datur in decocto quam in subst.] CL. vir decocta purgantia non amat, sed dantur, corpora ubi alvus continuo est constipata ab acido austero, & tunc addit quidem decoctis ℥iv hellebori nigri ℥℥. ut lenta & nova introducatur fermentatio, ut alvus semel de die officium faciat: alias purgantia non sunt quotidie exhibenda, ne alvus his assuescat.

b *Corrigitur cordialibus & stomachicis.* ) Hoc nihil est dicere, nam stomachica admodum diversa sunt, uno tempore erunt acida, altero vero salina, & sic porro.

Nec sal, nec acidum culinare, corrosivum est, neque fixum, ut sunt *sucus ex immaturis uvis, succus limonum & similia.*

Datur

*c* Datur in subst. CL. vir putat Helleborum nigrum, & ejus extractum per se non esse exhibendum, sed sequenti modo exhiberi potest.

*R.* Extract. lapid. lazuli gr. xv,  
Hellebori nigri gr. vi.  
Mercurii dulcis gr. vi. aut viij.

*M:* Fiant pilulæ.

*Hydragoga & aquosos humores evacuans.*

§. 34. Ireos radicis succus, calidus & siccus in tertio, aperit, a tenuem bilem & aquam educit, sed gravidis, quia menses aperit, minus tutus. *b* Corrigitur paucio vino & cinamomo, additurque manna vel mel rosaceum, vel decoctum uvarum passifarum. *c* Datur ab ℥ss. ad ℥jss. vel ℥ij.

*a* Ireos succus tenuem bilem educit. Et infra vult, ut addatur mel rosaceum, & manna, quæ dulcia bilem auferent, melius est decoctum, quod addit, uvar. passul. corinthiacarum.

*b* Corrigitur &c. Correctione opus non est, modo dosis sit exigua.

Datur

De Purgantibus per alvum. 143

c Datur ab ℥ss ad ℥i℥. vel ℥ij. rad.  
Ireos in decocto.] Sc. ad ℔iv.

§. 35. a *Gratiola* per alvum & vomitum purgat, sed corpus non parum turbat. Corrigitur cinamomo, sem. anisi, glycyrrhiza. Datur in substantia ad ℥j. In decocto ab ℥ss. ad ℥j.

a *Gratiola*.] Vehementissima est, & corrosiva, quam corrosivis adhuc vult corrigere, quod pessimum esset: Melius autem corrigitur acidiusculis, ut succo limonum & similibus: sed non facile utendum est.

§. 36. a *Elaterium*, seu succus cucumeris asinini, aquam & bilem ex visceribus exhaurit, b & hydropicorum aquam feliciter educit. Verum vomitum etiam movet, viscera abradit, ora venarum aperit, c &, nisi caute exhibeatur, nocet. d Corrigitur tragacantha, psyllio, bdellio, e cinamomo. In dosi non facile ultra grana sex adscendere licet.

a *Elaterium*.] Quæ hic de elatorio dicuntur.

cuntur sunt communia omnibus fortioribus  
hydragogis, in elaterio sal est corrosivum,  
quod ipsam viscerum substantiam abradit.

b *Hydropicorum aquam feliciter educit.*  
Non debemus falli in eo, quod hydropis  
curationem putemus consistere in evacuatione  
aquæ, nam aquam educentia sunt salina,  
quæ consolidare vulnuscule vasorum lym-  
phaticorum non possunt, ad quod maxi-  
me attendendum.

Duo igitur observanda sunt in hydropis  
curatione, tollere sc. obstructions & con-  
solidare vasa lymphatica.

Quo citius depromimus aquam, eo ce-  
lerius moriuntur hydropici, & ideo CL.  
Vir putat à quam pedetentim esse evacu-  
andam.

Objicitur, quod quidam curantur per pa-  
racenthesin, ubi subito evacuatur aqua!

Respondetur, hoc admodum difficile esse,  
& raram, & quando hoc fit, tunc neces-  
sario debuit in sanguine esse lenis viscosi-  
tas, unde consolidatio vasorum lymphati-  
corum.

c *Et, nisi caute exhibeantur, nocet.*  
Fiat illa cautela per extractionem.

d *Corrigitur tragacantha, psyllio, bdel-  
lio.* ] Quia viscositate sua vim corrosivam  
falis impediunt, sed quid opus est talibus,  
quæ corrigi debent, sumantur potius mi-  
nora. cina-

*e Cinamomum.* ] Non est correctorium, nam suo sale malum auget, nempe salem corrosivum auget: Acidiuscula potius corrigunt illa.

§. 37. <sup>a</sup> *Esula* radice cortex & succus validissime purgat & rodit. Ideoque corrigitur bdellio, tragacantha, mucilage psyllii, cinamomo, spica. <sup>b</sup> Dosis corticis à gr. vj. ad gr. xv. lactis vero à gr. iij. ad gr. viij.

<sup>a</sup> *Esula.* ] Belg. efels melk, de hac esula idem dicendum, quod de elaterio, & corrigi non potest *cinamomo & spica.*

<sup>b</sup> *Dosis corticis &c.* ] Fiat inde potius extractum. Rulandus habet extractum esulæ, quod exhibet ad ℥ij. sed hoc aliquid compositum debet esse, nam alias ad gr. viij. tantum præscribitur. Raro per se, sed cum aliis sumitur.

§. 38. <sup>a</sup> *Mezerium*, cujus vis est ignea, acerrima, exulcerans, mordens, <sup>b</sup> febres accendens, cordis, principumque partium vires exsolvens, validissime <sup>c</sup> bilem, biliosas-

G

que

que serositates purgat. <sup>d</sup> Corrigitur aceto, succo mali Punici aut cydonii, portulacæ, mucilagine sem. psyllii. Dosis in substantia à gr. vj. ad gr. x. In decocto à ℥ss. ad ℥j.

<sup>a</sup> *Mezerium.* ] Ori ingestum aqua non est deluendum sed aliquo acido, quod sallem corrosivum infringit.

<sup>b</sup> *Febres.* ] nempe propter inflammationem febrem excitat.

<sup>c</sup> *Bilem.* ] nempe acrem materiam salinam.

<sup>d</sup> *Corrigitur aceto.* ] Acidiusculis bene corrigitur.

§. 39. <sup>a</sup> *Ebulus & sambucus* semine & cortice mediano & succo radicis ac foliorum aquas educunt. <sup>b</sup> corriguntur cinamomo. <sup>c</sup> Dosis baccar. ebuli ℥j. cortic. ℥ij. succi ab ℥ss. ad ℥vj.

<sup>a</sup> *Ebulus & sambucus.* ] Hæc tutius possumus usurpare.

<sup>b</sup> *Corriguntur.* ] Non habent multa correctione opus.

<sup>c</sup> *Dosis corticium.* ] Potius inde fiat extractum cum spiritu vini.

Solda-

*De Purgantibus per album.* 147

§. 40. <sup>a</sup> *Soldanella*; ad aquas educendas optimum remedium, sed stomacho inimica est. Corrigitur cinamomo & zingibere. <sup>b</sup> Dosis à ʒj. ad ʒij. succi ʒʒ.

<sup>a</sup> *Soldanella.*] Alias atriplex falsum vocatur, & parum potest, nam inter edulcia ponitur.

<sup>b</sup> Dosis a ʒi. ad ʒʒ.] Edulcia sine pondere assumuntur.

§. 41. <sup>a</sup> *Gummi gutta* bilem & aquas educit, & sæpe etiam vomitum movet, quod prohibetur additione spiritus salis vel macere. Dosis à gr. v. ad viij.

<sup>a</sup> *Gummi gutta.*] Præstat ejus magisterium ad gr. iij. vel iv. si dubium velis medicamentum,

℞. *Gummi gutta* gr. iv.

Si vis purgans

℞. *Ejusdem* gr. ij. cum aliis sc. purgantibus.

§. 42. <sup>a</sup> *Radix gialapa* potenter & aliqua cum violentia serosos humo-

G 2

ros,

res, ut & atrōs purgat. Datur à ℞j.  
ad ℞ij.

a *Radix gialapa potenter, &c.*] Quando  
sumitur in substantia non est violenta.

Ejus extractum præstat, & præscribitur  
sequenti methodo.

℞. *Extract. agarici gr. xv.*

*gialapa gr. iij. vel iv.*

M. F. pilulæ.

Etsi autem hæc singula singulos  
humores evacuant: tamen ex iis quæ-  
dam sunt, quæ & alios humores se-  
cundario purgant. Bilem cum pituita  
evacuant rhabarbarum, aloë, cassia,  
agaricus, scammonium: Pituitam &  
atram bilem myrobalani chebulæ,  
lapis Armenus, lapis Lazuli: Bilem,  
pituitam & melancholiam sena, e-  
pithymus, polypodium, helleborus  
niger. Recentiores & alia medica-  
menta veteribus ignota in usum tra-  
xerunt è *Tartaro, Mercurio & Anti-  
monio* parata.



## CAPUT XII.

## De Vomitoriis.

## §. I.

Secundo inter evacuantia sunt <sup>a</sup>Vomitoria, quæ proxime quidem ventriculum evacuunt: tamen si fortiora sint, vicina viscera, <sup>b</sup> imo venas majores exhauriunt. <sup>c</sup> Faciunt id pleraque peculiari proprietate ob quam sursum inclinationem habent, Nonnulla tamen etiam manifesta de causa, quod scilicet vel ventriculo quasi innatant, <sup>d</sup> eumque gravant, vel laxant orificium superius ventriculi, qualia sunt omnia <sup>e</sup> pingua & oleaginosa. Sunt autem alia lenia, alia mediocria, alia fortiora.

*a Vomitoria ventriculum quidem evacuunt, sed fortiora vicina viscera exhauriunt.] Vomitoria primo cavitatem ventriculi, postea poros membranarum ventriculi, & alia viscera ob magnam quassationem, & concussionem totius corporis, unde obstructions tolluntur, & ita circulatio restituitur.*

b *Venas majores exhauriunt.*] Nempe obstructions tollunt,

c *Faciunt id pleraque peculiari proprietate, ob quam sursum inclinationem habent.*] Inclination hæc imaginaria est. fit impulsio violenta potius sursum quam deorsum.

d *Eumque gravant.*] Gravatio ventriculi potest facere ejus convulsionem, nempe vomitum, ut & nimis potus, qui fluctuans in ventriculo nauseam parit.

e *Pinguia & oleosa.*] Non semper illa, nec in omnibus vomitum cient, in oleosis & pinguibus etiam sal est, quod docet eorum amaritudo postquam illa friximus, & præterea particulas habent hamosas & ramosas, quæ poros membranarum ventriculi intrant: ibique hærent & obstructions faciunt, ut & in tubulis, quibus impeditur circulario humorum, & si illis humoribus adest acredo, vellicantur nervi, unde vehementior spirituum animalium influxus, qui facit vomitum: acredo, quæ oleosis inest, suum quoque tribuit huic rei, inordinatus influxus spirituum animalium in ventriculi fibras facit convulsionem ventriculi. fastidium sæpe causa est vomitus.

Acria facilius vomitum cient, quam pingua.

§. 2. Lenia sunt; \* *Aqua s. vel hor.*

bordei tepida, præcipue cum pauxillo mellis & salis affatim ad cyathum unum hausta, oleum commune tepidum ad ℥iij, vel ℥vj. <sup>b</sup> Hydromel largiter sumtum, <sup>c</sup> hydrelcum, ad ℥x. ficus recentes comesta & aqua tepida superhausta.

<sup>a</sup> *Aqua tepida.*] In omnibus non movet vomitum, sed constitutio corporis & œconomix est considerata, in plurimis est vomitum, forte solvet viscosam materiam, quæ in ventriculo, ejusque membranis hæret.

<sup>b</sup> *Hydromel largiter sumtum.*] Quidam nunquam voment ab hydromelite, inter quos est ipse Cl. vir.

<sup>c</sup> *Hydrelcum.*] Quia est oleosum.

§. 3. <sup>a</sup> Mediocria sunt: *Anethi sem. & flores, ut & sem. atriplicis, raphani. Datur à ℥ij. ad ℥ss. Radix asari & atriplicis. Datur in substantia ad ℥iij. betonic. cortex medius juglandis ad ℥j. in infusione ad ℥ss. Iuli nucum jugland. in furno exsiccati ad ℥ss. ad ℥j. succus raphani ad ℥ij. summit. recentes sambuci.*

<sup>a</sup> *Mediocria sunt.*] Hæc omnia omnibus non sunt vomitoria.

§. 4. Fortiora: <sup>a</sup> *Radices cataputia, cyclaminis ad ℥j. in infusione à ℥i. ad ℥ij.* <sup>b</sup> *Radices ellebori albi in infusione à ℥℥. ad ℥j. additis cardiacis, ebuli flores. cortices, radix; genista flores, semen à ℥ij. ad ℥℥. sem. cataputia decorticata. num. x. Aqua vomitiva è nuc. jugland. virid. & rad. raphani ana part. ij. aceti part. iij. destillata, exhibita ad ℥ij. vel ℥iij.* Chymicis in usu sunt, vitriolum album, sal vitrioli, <sup>c</sup> *vitrum Antimoni & flores,* <sup>d</sup> *crocus Metallorum & ex eo parata Aqua vomitoria Rulandi, Mercurius vita & c.*

<sup>a</sup> *Rad. cataputia & cyclaminis.] Sunt violenta.*

<sup>b</sup> *Rad. hellebori albi.] Est fortissimum vomitorium.*

Proceditur optime chymicis medicamentis.

<sup>c</sup> *Vitrum antimonii.) Potest sufficere in substantia ad gr. iv.*

Melius tamen in infusione est cum vino Hispanico, vel alio ad gr. vi. vel viij.

Notan-

Notandum etiam quod ejus substantia non minuitur, neque pondus, sed de his in collegio theoretico, ubi agitur de natura hominis, actum est.

Fortia illa vomitoria non solum habent salem sed etiam corrosivum.

Præstat vomitoria exhibere sine cardiacis, & post vomitum cardiaca melius exhibetur.

d *Crocus metallorum.*] Est violentius vomitorium, sed quod opus est tam multis, modo habeamus. fol. asari, vitrum antimoni, mercurium vitæ, tartarum emeticum, qui sumitur a gr. iv. ad viij.

## CAPUT XIII.

## De Urinam Cientibus.

§. I.

**D**uretica seu Urinam cientia medicamenta alia sunt proprie ita dicta, quæ scilicet a facile ad venas penetrant, atque in biis humores sudent, c incidunt, crassumque à tenui separant: idque ut præstare possint, tenuissimæ substantiæ & calida ad tertium esse oportet. Hujus generis

G 5

sunt,

funt, Radices apii, faniculi, petrosel.  
 rusci, asparagi, valerian. pimpin. spica-  
 nardi, asar. absinth. eupator. urtica, be-  
 tonic. chamapit. charesol. ruta, scordium,  
 sem. anisi, fanic. feselios, chares. milii  
 solis, saxifragia, baccæ junip. amygd.  
 amarae, nuclei Persic. & ex iis cum mal-  
 vat. aqua destill. cinam. cubeb. cardam.  
 cassia lignea, & spiritus salis, & ex  
 Tartaro medicamenta.

a Facile ad renes penetrant.] Nempe  
 satis conveniunt poris, & figuris partium.

b In iis humores fundunt.] Nempe præ-  
 cipitant serum à sanguine.

c Incidunt.] Quia diuretica multo salii  
 sunt donata, ideo incidunt sanguinem,  
 nempe volatiliorem reddunt, porosque va-  
 forum aperiunt.

Duo genera sunt diureticorum, unum  
 est quod aperit poros vasorum sale suo vo-  
 latili; alterum est, quod præcipitat serum  
 à sanguine.

d Spiritus salis, & ex Tartaro medica-  
 menta.] Illa habent proprietatem, quod  
 serum à sanguine præcipitet.

§. 2. <sup>a</sup> Alia minus proprie dicta,  
 quorum

quorum alia sunt calida, sed tertium gradum non attingunt, ut <sup>b</sup> *therebinthina* <sup>c</sup> *ciceres*, *aneth. capill. Veneris* <sup>d</sup> *rad. apii recentes*: alia etiam humida, quæ vias urinæ leniunt, ut <sup>e</sup> *glyzyrrhiza*, *althæa*, <sup>f</sup> *semen malvæ*, *gfcus*. <sup>h</sup> alia frigida, quæ vim moderate abstergerendi, attenuandi & refrigerandi habent; qualia sunt <sup>i</sup> *peponis*, *cucurbita*, *cucumeris caro* & *semen* <sup>k</sup> *hordenm*, *fraga*, *serum lactis*, *succus citri*, *limonium*: <sup>l</sup> alia præterquam, quod tenuium sint partium, multam aquosam humiditatem suppeditant, ut <sup>m</sup> *vinum album tenue*, <sup>n</sup> *sem. melonium*, *cucurbita*, *cucumeris*, <sup>o</sup> *aqua thermales*.

a *Alia minus proprie, &c.*) Quidnam in his omnibus est, quod non penetrant renum poros, & quod etiam non fuit in aliis.

b *Therebinthina.*) In therebinthina esse salem, docet ejus lotio.

c *Cineres.*) Eorum sapor, nec non sapor juris eorum, docet adesse salem.

d *Rad. apii recentes.*) Quia exsiccatione obeunt

abeunt sales volatiles.

e *Glycyrrhiza, althaa.*) Multas partes molles habet.

f *Semen malva.*) Leniens est.

g *Ficus.*) Habet particulas molles & salein.

h *Alia frigida.*) Refrigeratio non potest referre ad diuresin, neque attenuatio fieri potest refrigerantibus.

i *Caro & semen peponis, cucurbita, cucumeris. succus limonum & citri.*) Hæc præcipitant serum à sanguine.

k *Hordeum.*) Non est recensivum.

l *Alia multam aquosam humiditatem suppeditant. ut vinum tenue album.*) Plus humiditas aufert quam adfert, quia multum salis inest, quo poros aperiunt, & non solum exeat vini humiditas, sed etiam illa, quæ est in sanguine, & inde post ebrietatem ortam à nimio vino solemus sitire.

m *Sem. melonum, cucurbita, cucumeris.*) Sunt tantum serum præcipitantia à sanguine.

n *Aqua thermalis.*) Quare non aqua tepida vel infusio herbæ theæ.



## CAPUT XIV.

*De Sudorem provocantibus.*

§. I.

<sup>a</sup> *Δροσινὰ*, *Sudorifera*, majore ad-  
 huc partium tenuitate prædita  
 sunt, quam diuretica, calida & ip-  
 sa, & propterea in penitiores cor-  
 poris partes penetrant, & humores  
 incidunt, attenuant, rarefaciunt, in  
 halitum convertunt, & quicquid ob-  
 vium est, secum deferunt, <sup>b</sup> & in  
 summa corporis impellunt. <sup>c</sup> Aut si  
 quæ inter ea frigida sunt, <sup>d</sup> vel etiam  
 adstringentia, occulta qualitate, qua  
 venenis resistunt, <sup>e</sup> malignos humo-  
 res ad ambitum corporis pellunt.

<sup>a</sup> *Sudorifera majore adhuc partium tenui-  
 tate prædita sunt, quam diuretica.* ] Hic vi-  
 demus affinitatem inter diuretica & sudo-  
 rifera.

<sup>b</sup> *In summa corporis impellunt* ] Nempe  
 in extima:

*Quæstio* gravis est inter medicos, cur  
 purgans & sudoriferum non sint eadem,  
 cum

cum ambo fermentationem sanguinis au-  
gent.

*Respondetur primo*, sudorifera nostro san-  
guini sunt consueta & solita: *Secundo* trans-  
mittunt materiam ætheream, convenien-  
tem ætheti nostri sanguinis, unde motus  
rectilineus quidem augetur: in purgatione  
vero motus intestinalis, & ita potest intelli-  
gi, quod & in sudoriferis, & purgantibus,  
motus sanguinis augetur, in purgantibus  
motus intestinalis augetur, quia nostro san-  
guini sunt insueta, quod docet ejus ama-  
ror, & ex chymicis insipida sunt, & per  
consequens insueta, & ideo etiam mate-  
riam ætheream insuetam transmittunt.

Sudoriferi vis potest etiam esse in præci-  
pitando serum à sanguine, quæ præcipita-  
tio fit ope ætheris diversi.

*Queritur* quoque, quomodo sudor sæpe  
emanat, postquam à labore destitimus.

*Respondetur*, cum laborimus, pori sunt  
nimis aperti, ut vapores exeant sub forma  
vaporis, & ita sudor non apparet quamvis  
illud sufficiat, cum vero à labore quiesce-  
mus, tunc pori ab externo frigore coar-  
ctantur quodammodo, ita ut vapores non  
possunt omnes tam cito avolare, quam ac-  
cedunt, & tunc mutantur in humores, &  
ita se res quoque habet in febribus, quod  
scilicet in declinatione sudor demum ap-  
paret.

paret. Author supra dixit, quod sudorifera sunt tenuiora. Sed hoc non est generale, nam quamvis ipsa sudorifera non sunt volatilia, ut omnes sales lixiviosi ex herbis. fixi in igne sunt, nam sal particulis terrestribus ita figitur & unitur ut arte chymica volatilifari non possit, sed inde tamen non sequitur, quod non posset volatilifari à fermento ventriculi, videmus enim illud multa separare posse, quod ars chymica non potest, & in separatione salis à terra, volatilitas ejus consistit, nam ille sal per se satis est volatilis.

Æther fluens per poros sudoriferorum, potest etiam sanguinem volatiliorem reddere, nempe motum ejus augere, & mixturam sanguinis restituere.

*c. Aut si quæ inter ea frigida sunt.* Frigida sudores movere non possunt, nam frigida sunt tantum respectiva ad nostrum sanguinem, nempe frigida sunt, quæ motum minorem habent quam noster sanguis, & ita motus sanguinis ab illis minuetur, quod contrarium est sudoribus.

*Acetum* tamen, quod est frigidum in quibusdam hominibus sudorem movet, quod fit vel ab æthere poros aceti transfluente & conveniente cum æthere sanguinis istius hominis, non vero aliorum; vel quia in sanguine istius hominis est multum

tum falis alcalici, quocum pugnat acetum.

d *Vel etiam adstringentia, &c.* ] Debent esse lenissima & in casu ubi pori laxiores sunt & nimis hiantes, ut omnia sub forma vaporis exeant, & nihil sub forma humoris, & tunc additur quidem parum terræ sigillatæ aut rad. tormentilla, ut inde fiat levis constrictio aut coarctatio quædam pororum, per quos poros tunc illi vapores obviam jam arctatam sub forma humoris exeant, necesse enim præterea quia nimia volatilitas est in sanguine addunt parum laudani opiati, quo impetus sanguinis minuitur. & ita videmus occultam qualitatem explicatam.

e *Malignos humores pellunt ad ambitum corporis.* ] Omnes humores modo sunt satis tenues.

§. 2. Sunt autem talia: carduus benedictus, capill veneris, radices feniculi, apii, petrosel. bardana; pimpinelle, angelica, tormentille, zedoaria, China, flores chamemeli, sa'sa parilla, lignum guajacum, sassafras, terra sigillata, cornu cervi, rob sambuci, bezoaricum minerale sine & cum sole, antimonium fixum

xum seu diaphoreticum & sulphur venenis fixum, mercurius precipitatus diaphoreticus. Ad sudores ciendos etiam utilia sunt Balnea Laconia, aqua dulcis, somenta, lagena & tegula calentes, frictiones, <sup>a</sup> inunctiones & similia.

<sup>a</sup> Inunctiones & similia ] Non ita potenter possunt elicere sudores, & etiam magna differentia est inter sudores excitatos ab externis applicatis medicamentis, & intro assumptis: nam externa ut etiam stragula elicere quidem possunt sudores ex tubulis ad extima corporis tendentibus, sed nunquam tamen tollent obstructions ex tubulis, & vasis, per quas redeunt humores ad sanguinem, ut sudorifera intro exhibita faciunt, & etiam mixturam sanguinis restituunt.

Sæpe ægri culpant medicos, cum à sudoriferis exhibitis non sudant, quod alias sponte satis faciebant, in eo medicus est laudandus & medicamentum vituperandum, quia medici scopus non tam erat sudores ad extima corporis ferre, quam quidem obstructions tollere, ut humores, qui alias sua sponte ad extima corporis ibant (obstructionibus ablatis) ad sanguinem redirent per vasa lymphatica.

Abji.

*Objicitur.* Quomodo igitur homines sani sudare possunt, ubi obstructions paucae sunt.

*Respondetur.* Quod in sanis praecipitatio feri à sanguine, sive vapores (propter vehementem motum) tam multi sunt, ut tam cito per tubulos & vasa lymphatica ad sanguinem redire non possunt, quam quidem per poros arteriarum ejiuntur & tunc quâ datâ viâ ruant, necesse est, & ita sudores, per tubulos ad superficiem corporis euntes, ejiuntur. In arthritide prodesse possunt externe applicata sudorifera.

Præterea observandum est, quod sudorifera non sunt exhibenda illis (sc. in initio) in quibus peccat intemperies crassa, viscosa, terrestris, sed aliquando post aliquas hebdomanas imo menses, ut interim purgantibus, & decoctis incidentibus & attenuantibus, illa crassities evacuetur, & incidatur, & postea satis incisa per sudores expellatur, qui in initio morbi obstructions redderet pertinaciores, ægrumque pejorem, unde medici culpantur quod hoc fecissent lucrî gratia, cum è contrario sit ob æconomiam animale ab illis ignotam. Itaque medici culpant medicamentum, cum sit quidem optimum, sed non suo tempore exhibitum.

## CAPUT XV.

De Diaphoreticis & flatus  
discutientibus.

## §. I.

Δ *Ἰαφορητικὰ* Græcis, Latinus <sup>a</sup> *discutientia* & *resolventia* sunt, & per insensibiles corporis meatus & ἄδηλον Ἀφροδιῶν materiam educunt. <sup>b</sup> Talia omnia calida & sicca sunt, vimque obtinent humores in vaporem convertendi, porosque cutis aperiendi & dilatandi. Talia sunt: *chamamelum*, *mehlotus*, *aneth. fenum gracum*, *ruta*, *majoran. sem*, *lini*, *lupini*, *galban. pix sicca*, *styrax*, *sulphur*, *sagapenum*, & similia, quæ jam enumerabuntur.

<sup>a</sup> *Diaphoretica seu discutientia.* ] Et sudorifera sunt ejusdem naturæ, sed illa mitiora, hæc vero fortiora, unde aliquando largius sumuntur diaphoretica loco sudoriferum.

<sup>b</sup> *Talia omnia calida & sicca sunt.* ] Supra in §. I. cap. de sudoriferis dixit ea esse frigida, & illa sunt fortiora his.

Ex

Ex catalogo rursus patet, hæc omnia esse  
fale volatili donata.

§. 2. <sup>a</sup> Hisce cognata sunt : *Flatus discutientia* dicta, quæ tam intus in corpore, quam in ejus ambitu versantes flatus absumere ac discutere valent. Qualia sunt, præter jam enumerata, <sup>b</sup> *centaurium minus*, quod egregie confert ad flatus circa hypochondria discutiendos; *semen anisi*, *folia lauri*, *pulegium*, *sem. faniculi*, *carvi*, *cumini*, *anicos*, *daucci*, *petroselini*, *agni casti*, *anethi*, *bacca juniperi*, *bacca lauri*, *galanga*, *caryophylli*, *macis*, *sortices aurantiorum*, *castoreum*.

<sup>a</sup> His cognata sunt flatus discutienda dicta. ] Quod verissimum est, nam non dantur flatus absque obstructionibus, quæ si originem habent à crassa, viscida & terrestri materia, optime calidis, (nempe fallinis) tolluntur, ut quoque facit, cum acidum pituitæ est admixtum, si vero fal adest, quod indicat dolor pungens, fieri potest acidis volatilibus curatio, vel emollientibus, quæ acidum etiam falem simul infringunt, nempe particulas involvunt.

Qui



Qui dolores nos docent præter distensionem aliquid aliud adhuc adesse.

b *Centaurium minus.*] Egregium est sudoriferum : omnia, quæ in catalogo authoris recensentur, profunt in casu acido & viscoso.

C A P U T X V I.

De Moventibus menses, secundam & fætum mortuum expellent.

§. I.

<sup>a</sup> **M**enses moventia vel sunt improprie dicta, quæ scilicet vel <sup>b</sup> facultatem expultricem roborant, vel ad sanguinis generationem faciunt, <sup>c</sup> vel etiam crassitiem & visciditatem ejus attenuant ; vel proprie ita dicta, <sup>d</sup> quæ obstructions in utero aperiunt, <sup>e</sup> sanguinemque ad uterum deducunt : Id quod præstant validius aperiencia & abstergentia, & non plane tenuis substantiæ, ne propter tenuitatem substantiæ

tia mox dissipentur. Et propterea in hunc usum commodissime adhibentur, <sup>f</sup> quæ amaritudinem aliquam obtinent acrimoniæ admistam. Qualia sunt, *salvia, pulegium, dictamnus, majorana, ruta, calamintha, origanum, betonica, spica, asarum, artemisia, chamædrys, absinthium, chamæpitys, radices rubie tinctor. aristol. faniculi, petroselinos, eryngii, levistici, pimpinella, crocus, flores cheiri, ciceres, bacca juniperi, lauri, flores chamæm. cinam. myrrha, & borras nativus.*

a *Menses moventia vel sunt improprie dicta, vel proprie.] Nempe sunt a causâ remotâ vel proxima.*

b *Facultatem expultricem roborant.] Hoc chymera est, & nihil explicat.*

c *Veletiam crassitiem & viscositatem ejus attenuant.] Hæc non ad causam remotam, sed quidem ad proximam pertinent.*

d *Quæ obstructiones in utero aperiunt.] Nempe in vasis capillaribus uterinis, aut in tubulis muscutorum, & membranarum uretri.*

e *Sanguinem ad uterum deducunt.] Rur-*  
sus

sus chymera est, & quoque contra circulationem sanguinis.

f *Qua amaritudinem aliquam obtinent acrimonia admixtam.*] Amaritudo species est salis, & omnis sal habet acrimoniam, non opus igitur est, ut author dicat acrimoniae admixtam esse, quia amaritudo non datur sine acrimonia.

Omnia, quæ in catalogo authoris recensentur linguam feriunt, & sale sunt dotata, ita ut dum dicuntur menses moventia, alium accipiunt quidem nomen, sed retinent eundem vim cum supra alligatis, quoniam cum illis salem acrem in se habent.

g *Borras nativus.*] Et etiam factivus, Ad menses movendum sufficiunt illa, quæ sanguinem bonum augent, & quæ spiritus copiosiores reddunt, &c.

§. 2. Ex his a fortiora secundinas quoque relictas pellunt, & foetum mortuum ejiciunt, quæ ob id *ἐκβάλλου* ut & *φθόρα*, quod foetum abigant, nominantur: Qualia sunt, *asa foetida*, *castoreum*, *castoreum*, *myrrha*. Et quæ extra variis modis adhibentur, ut *opopanax*, *galbanum*, *ammon.* *sulphur*,

*phur, unguis asini suffitus, c colocyntis, ruta, cucumis sylvestris, d fel vaccinum.*

a *Interfortiora.* ] Etiam sunt Borax, sabina & oleum sabinae.

b *Et qua extra, &c.* ] Quae extra adhibentur parum possunt.

c *Colocyntis.* ] Sit tinctura & extractum ejus.

d *Fel vaccinum.* ] Et omnes species fellis.

Videmus rursus haec omnia esse salina.

Fumigationes acceptae per infundibulum involvum multum possunt.

## CAPUT XVII.

## De frangentibus calculum.

## §. I.

a **C**UM vulgata doctrina de generatione calculorum suspecta sit, ut supra *lib. 2. p. 2. c. 9.* dictum, etiam vulgata, quae huic innitur, sententia, de vi calculos dissolvendi suspecta est, & proinde haec merito b ad proprietatem totius substantiae confu-

confugimus, quæ tamen etiã non incommode à vi salina deducitur.

a *Cum vulgata doctrina de generatione calculum suspecta sit.* ] Author hoc optime dicit.

b *Ad proprietatem totius substantiæ.* ] Hoc nihil est dicere, quoniam omnia semper agunt totã suã substantiã.

Chymia nos docet, in calculo esse magnam partem salis, imo fere media pars calculi, & etiã multum terræ, quod ita mirum videri non potest, quia urina multum salis & terræ in se habet. Hoc verum esse, docet ejus lenis evaporatio, & postea ei affunditur aqua, quacum filtratur, & ita in filtro semper manebit terra aliqua, quamvis hoc repetas septies vel octies, inde videmus aquæ & salis arctam inhaesionem.

Tractu temporis calculum gigni posse, verum est, sed etiã parvo temporis spatio.

Ut enim in fluvio ex arenulis silices majores fiunt, tractu temporis viscosa aliqua materia mediante, ita sabulum ipsis annectitur ope sc. illius trateriæ.

Inveniuntur lapides in glandula pineali, & quomodo sabulum lege circulationis ibi venire potest, sane difficile est

conceptu: nos potius putamus in corpore illius hominis esse spiritum quendam garganium, qui res lapidificas reddit, de quo videat nob. *Boyle* in tractatu de gemmis.

Quid mirum est, spiritum illum garganium posse materiam salinam & viscosam in lapidem mutare. Talem dari spiritum, docent nos guttae aquae, existentes in medullio crystalli, quod signum est, illa in momento fuisse genita.

Præterea mercurius vivus figitur à solo spiritu saturni sequenti modo, indatur saturnus crucibulo & liquefacit, postea deponatur, & quodammodo refrigeretur, adeo ut vapores aliqui quamquam invisibiles adhuc exhalent, & super imponatur, aut suspendatur mercurius vivus in nodulo ligatus, mox mercurius ille, antea fluidus, redditur solidus, quod paucis adhuc cognitum est.

§. 2. Sunt autem <sup>a</sup> medicamenta calculum frangentia, *hederæ terrestres, betonica, parietaria, radices ononidis, diuretica quinque, radices raphani, saxifragia, lappa, amygdala amara, nuclei cerasorum, malorum Armeniacorum, officina mespilorum, milium solis, cicer,*

cicer, cinamomum, cubeba, lapides can-  
rorum, sanguis hircinus, lapis judai-  
cus, spongia, lycis, lignum nephriti-  
cum.

a Medicamenta calculum frangentia.]  
Sunt tam multa, ut eorum numerus sit  
fere infinitus, nam alii experti sunt illud  
prodesse, alii vero aliud quid, & ita inter  
catalogum numerantur, non considerantes  
hominis naturam: unde proverbium na-  
tum est, *d'een helpt de salf, en d'ander  
de bus.*

Inter antinephritica optime numerantur  
emollientia, quæ vias laxiores reddunt,  
& leniunt sua viscositate, ut sunt *Olea  
amygd. dulc. recent., terebint., gummi tra-  
gacantha, arabici, &c.*

CAPUT XVIII.

De Errhinis, sternutatoriis  
& Apophlegmatismis.

§. I.

**E**rrhina pituitam non è ventricu-  
lis cerebri, a sed circa menin-  
ges hærentem, in nares proliciunt.

Præstant autem id caliditate ac nitro-  
sa, extergenti & acri facultate, qua  
prædita sunt. Talia autem fiunt *ex*  
*majorana, ruta, anagallide, brassica,*  
*beta, radice ireos, nigella, pulegio, crigan.*  
*marrubio, cyclamino, cucumere agresti,*  
*chelidonio, gentiana, succo pulsatilla.*

a *Sed circa meninges hærentem.*] Mucus  
per nares excretus, non venit ex intimis  
cerebri, sed potius deveniunt ex vasis pro-  
ximis arteriis seu vasis lymphaticis, &  
in eis spongiosum prope radicem narium  
depositum, de quo *schneiderus* de osse cri-  
bri forma.

Plurimæ herbæ in catalogo numeratæ  
sunt acres, aliæ vero nitrosæ, quæ suo  
sale nitroso pungunt, ut quoque acres fa-  
ciunt.

§. 2. Πιρρρινὰ seu a *sternutatoria*  
sunt, quæ acrimonia sua cerebri fa-  
cultatem expultricem irritant, quæ  
laccessita medicamentum depellere  
cupiens simul excrementa, quæ cir-  
ca meninges cerebri, & in ipso hæ-  
rent, elidit. Talia sunt *errhina* quæ  
dam



dam subtilius pulverisata, ac prætere-  
rea piper albam, zingib. elleborus al-  
bus, pyrethrum, castor. caryophylli, piar-  
mica, b euphorbium.

a *Sternutatoria.*] Non merentur distin-  
gui ob errhinis, quoniam gradu tantum  
differunt: sternutatoria sunt fortiora, ad-  
eoque plus salis aut saltem actioris habentia.

b *Euphorbium.*] Vehementissimum est;  
& ideo ejus vix admittitur intus.

Nicotiana inter illa potest numerare.

§. 3. a *Αποφλεγματίζοντα* tandem sunt,  
quæ seu masticata, seu gargarizata,  
seu palato illita b è cerebro excre-  
menta in palatum & os detrahunt,  
idque c vel tota substantia, vel calo-  
re & acrimonia, qua excrementa fun-  
dunt & liquant, facultatemque ce-  
rebri expultricem ad expellendum  
stimulant. Talia fiunt è *mastiche*, *u-*  
*vis passis*, *hyssopo*, *origano*, *majoran.*,  
*pyrethro*, *castoreo*, *cubebis*, *corticibus ra-*  
*dicum capparum*, *zingibere*, *nigella*, pi-  
pere.

*pere albo, nigro, sinapi, turbitis, staphide agria.*

*a Apophlegmatismi.]* Sunt ejusdem generis, nisi quod unum plus salis habet altero: omnia quæ ab authore recitantur in catalogo sunt acria, sed postrema acerrima.

*b E cerebro.]* Est fictitium.

*c Vel tota substantia.]* Et hoc est fictitium.

## C A P U T X I X.

*De a Sputum moventibus.*

## §. I.

**Q**Uæ ad humores in thorace & pulmone contentos evacuandos faciunt, incidentia atque attenuantia, & quodammodo acria sint, oportet, ut quæ crassa sunt, tenuent, & quæ visciditate adhærent, extergeant, ne tenuioribus partibus resolutis, crassæ relinquuntur, atque expuitiani ineptæ reddantur; neque etiam nimis acria, ne tussim nimis irritent.

tritent. Fiunt autem talia ex *hyssopo*,  
*capillis veneris*, *scabiosa*, *prassio*, *un-*  
*gula caballina*, *radicibus helenii*, *aristo-*  
*lochiae*, *angel. iridis*, *ari*, *scilla*, <sup>b</sup> *glycy-*  
*rhiiza*, *uvis passis*, *jujubis*, *sebesten*, <sup>c</sup> *a-*  
*mygdalis*, <sup>d</sup> *ficibus*, *pistacis*, *semine bom-*  
*bacis*, <sup>e</sup> *nasturtii*, *crysimi*, *seseleos*, *urti-*  
*ca*, *spermate ceti*.

<sup>a</sup> *Sputum moventia.*] Sunt serum à san-  
guine præcipitantia, unde major copia  
lymphæ per vasa lymphatica, & per con-  
sequens etiam vasa salivalia major copia  
salivæ, hæc iterum sunt, quæ acredine  
sua, sed moderata, vim penetrandi exer-  
cent, omnia dulcia habent aliquam sa-  
lem.

<sup>b</sup> *Glycyrrhiiza.*] Habet præter saporem  
dulcem, etiam pungentem.

<sup>c</sup> *Amygdala.*] Sc. amaræ, nam oleum  
involvit particulas acres, quæ illud efficere  
debent.

<sup>d</sup> *Ficus.*] Parum possunt.

<sup>e</sup> *Nasturtium.*] Hoc efficiet.

Priora sunt, quæ agunt sale volatili, &  
humores fluidos reddunt.

Posteriora quæ præcipitant serum à san-  
guine.

Mercurius dulcis cum non bene est præ-

paratus, nempe cum non est satis dulcis, egregie sputum inouet.

## CAPUT XX.

*De Necantibus atque expellentibus vermes.*

**T**Andem ad hanc classem non incommode referri possunt ea, quæ vermes necant, sive <sup>a</sup> amaritudine, sive peculiari atque <sup>b</sup> occulta vi id efficiant. Qualia sunt: *centaur. minus, absinth. <sup>b</sup> corallina, mentha, nasturt. folia persici, rata, <sup>c</sup> portul. acetosa, <sup>d</sup> dentis leonis, sem. Cyna vel <sup>e</sup> Santonici, vulgo sanctum dictum, caulium, porri, atripl. plantag. lupini, radic. gramin. filic. gentiana, helenii, amygdal. amar. nucl. persicor. aloë, <sup>f</sup> syrupus granat. citri, cornu cerui preparatum, terra Lemnia, myrrha, sive intus assumentur, <sup>g</sup> sive foris umbilico applicentur.*

<sup>a</sup> *Amaritudine.*] Amara plurimis hominibus sunt ingrata, multa magis ingrata erunt

erunt vermibus, tanquam animalculis debilioribus: ut amara omnia nostræ linguæ sunt ingrata, ita & vermibus, qui fugientes amaritudinem illam ad intestina crassa descendunt, & ita facilius ejiciuntur.

Diximus supra omnia amara salem multum in se habere, & ita necantur acrimoniâ salis.

b *Occulta vi.*] Quemadmodum homines necantur veneno, quod non fit vi valde occulta, multo minus occultâ erunt vermes necantia.

Mercurii dulcis si non valde dulcis est, quæ horrenda excitat in nostro corpore symptomata: tumor inde oritur faciei, rubor, egregia salivatio, quod fit ob corrosivum salem, quod illi tunc adhuc inest. si in nostro corpore robustiore hoc facit, quid non efficiet in vermibus. Quæ in catalogo authoris recensentur, sunt aut scabra aut multo sale donata.

c *Corallina.*] Agit ratione scabritiei.

d *Portulaca, acetosa, dens leonis.*] Hæc parum poterunt.

e *Sem. Santonici.*] Est quod vulgo adhibetur.

f *Syr granat. citri.*] Parum poterunt.

Mercurius dulcis optimus ad necandos vermes pueris exhibetur sub forma trochiscorum factorum ex saccharo, & aliis, qui-

bus induuntur pauca grana mercurii dulcis : quod fit, ne in ore hæreret, & salivationem faceret.

Nota, quod post assumptionem mercurialium, os sæpius est eluendus, ne salivatio sequitur, aliquando lac dulce injicietur per clysteres, ut vermes descenderent ad inferiora, & lac pro alimento suo sumerunt, utque interim ejicerentur.

§ *Sive foris umbilico applicentur.*] Quæ foris applicantur, debent esse fortiora, & raro hoc fit, nisi in junioribus, & qui sumere non possunt per os.

Tunc faciunt linimentum ex unguento de arthanita cum felle tauri vel olio absinthii.

Unguentum de arthanita purgat nonnihil, sal quod est in oleo, vel felle acrimoniâ suâ necat vermes.

Pinguia & oleosa vermibus valde sunt inimica, ejus rei exemplum habet cl. vir. in foemina, quæ conquerebatur de dolore ventris ingenti, & cui præscripsit sequens medicamentum.

*Rx. Salis absinthii gr. xv.*

*Al. nucistæ tantundem*

*Laud. opiati gr. lʒ.*

M.

Et ejicit vermium magnam materiam, sic sal, si obstructions fuissent à pituita & sale

fale corrosivo, illas tolleret, & vermes quoque incideret: si vis à solo fale corrosivo, particulæ oleosæ & laud. obtunderent vim corrodentem.

CAPUT XXI.

De Alexipharmacis.

IN ultimam medicamentorum classẽm rejecimus ea, quæ venenis resistunt, atque ἀλεξιπέρα & ἀλεξιφάρμακα nominantur. <sup>a</sup> Hæc autem omnia, si rem accurate æstimemus, tota substantia, ut loquuntur, seu <sup>b</sup> occulta proprietate id, quod præstant, efficiunt. Sunt autem Alexipharmaca duplicia, alia generalia & communia, <sup>c</sup> quæ omnibus venenis adversantur, & cor ac spiritus vitales roborant & reficiunt, ne venenum facile admittant: alia specialia, quæ peculiari veneni generi opponuntur.

<sup>a</sup> Hæc autem omnia tota substantia, &c.]

Diximus tam supra omnia agere tota substantia.

b. *Ses occulta qualitate, &c. venenis resistunt.*] Venenum duplex est, aut est corrosivum, aut mixturam sanguinis destruit.

Si corrosiva agnoscunt pro alexipharmacis pinguia & oleosa, & præsertim ex illis vomitoria, ut corrosiva quæ adhuc in ventriculo hærent, evomantur, & quæ ad intestina delata ab oleosis & pinguibus involvantur.

Si mixturam sanguinis destruant, relictur sudoriferis potentioribus.

Cum vero æther nostri sanguinis labascit, non restituntur facile (quamvis exhibueris potentissima sudorifera, qualia sunt omnes radices auro:ibus dictæ pestilentiales) sed moriuntur.

c. *Quæ omnia venenis adversantur.*] Ex supra dictis patet esse duo genera venenorum valde diversa, & an dentur alexipharmaca generalia mihi dubium est.

§. 2. Communia Alexipharmaca sunt: <sup>a</sup> *Aretica, cardus benedictus, valeriana, dictamnus, scabiosa, morsus diaboli, vincetoxicum, pimpinella,* <sup>b</sup> *tormentilla, ruta, scordium, acetosa, absinth.*



sinh. *plantago*, *calendula*, <sup>c</sup> *veronica*,  
<sup>d</sup> *scorzonera*, *zedoaria*, *gentiana*, *bacca*  
*junip.* *poma curia*, <sup>e</sup> *lapis bezoar*, <sup>f</sup> *uni-*  
*cornu*, *cornu cervi*, <sup>g</sup> *bolus Armenus*,  
<sup>h</sup> *terra sigillata*.

<sup>a</sup> *Angelica*, *carduus benedictus*, *vale-*  
*riana*. *dictamnus*.] Sunt vere talia.

<sup>b</sup> *Tormentilla*.] Non nihil restringit por-  
 ros.

<sup>c</sup> *Veronica*.] Non potest numerari inter  
 illa.

<sup>d</sup> *Scorzonera*, *zedoaria*, *gentiana*.] Recte  
 inter illa numerantur.

<sup>e</sup> *Lapis Bezoar*.] Pro ditioribus, qui  
 solvere possunt, nam nihil poterit, si non  
 exhibeatur ad gr. xx. aut xxx.

<sup>f</sup> *Unicornu*.] Quod multum potest, est  
 verissimum, sed an cornu cervi minis, multi  
 dubitant.

<sup>g</sup> *Bolus Armenus*.] Potest inter illa nu-  
 merare, si supervenit fluxus alvi, qui ut  
 plurimum est lethalis.

<sup>h</sup> *Terra sigillata*.] Præter levem adstri-  
 ctionem aliud quid habet, quod indicat  
 ejus odor, qui nos docet illi adesse aliquid  
 minerale.

§. 3. Quæ vero singulis venenis  
 adver-

adversantur a Alexipharmaca , pluribus tradidit Dioscor. *lib. 6.*

a *Alexipharmacacia pluribus tradidit Dioscorides. lib. 6* ) Opera medica joelis possunt nobis esse utilia , & proficua , & optime ille scripsit de Alexipharmacis.

## C A P U T   X X I I .

*De Modo investigandi vires  
medicamentorum.*

## §. I.

**I**N cognitionem autem facultatum horum medicamentorum pervenimus *Ratione & Experientia* , & quidem præcique *Experientia*. Nonnullorum enim medicamentorum , a ut tota substantia agentium , vires solum *experientia* deprehenduntur ; & quamvis *Ratio* quid persuadere videatur : tamen nisi *experientia* consentiat , rejiciendum. Equidem non plane rejicienda indicia , quæ ab externis & passio-

passionibus rerum, à loco & aëre,  
b à coloribus, ab odoribus, & si-  
gnaturis petuntur: in multis tamen  
fallunt, nisi experientia conjunga-  
tur. c Imo experientia sæpe sola suf-  
ficit. d Quæ enim clare sub sensus  
nostros cadunt, nihil dubium relin-  
quunt. Si tamen id, e quod expe-  
riencia inventum est, ratione com-  
probari potest, id longe certissi-  
mum est. Verum ubi ratio adversari  
videtur experientiæ, potius expe-  
rientiæ adhæredum.

a *Ut tota substantia agentium.*] Omnia  
medicamenta agunt tota substantia, quod  
jam supra sæpius dictum est.

b *A coloribus.*] Judicia à coloribus erunt  
valde incerta, ab odoribus vero plus pote-  
runt.

c *Imo experientia sæpe sola sufficit.*] Cum  
videlicet casus valde simplex est.

d *Quæ enim sub sensus nostros cadunt,  
nihil dubium relinquunt.*] Hoc falsum est,  
nam sensus fallunt.

e *Quod experientia inventum esse ratione  
comprobari potest.*] Hoc verissimum est.

§. 2. <sup>a</sup> Experientia tamen non temeraria vel ex uno petita esse debet, sed plures observationes, & quidem caute, colligendæ sunt. Id quod fiet, si agens medicamentum, & corpus patiens seu subjectum diligenter perpendantur.

*a Experientia, &c.]* Optime dicuntur omnia in hoc articulo, sed ad illa observanda opus est aliis principiis.

§. 3. <sup>a</sup> In medicamento, præcipue è plantis petito, spectanda sunt *substantia, quantitas, qualitas, ætas, tempus collectionis, locus natalis & similia*, atque imprimis videndum, ne qualitate aliena atque alicita infectum sit, sed vires suas solas, & quidem integras, habeat.

*a In Medicamento, &c.]* Quæ hoc paragrapho dicuntur etiam clara sunt.

§. 4. <sup>a</sup> Subjectum est corpus humanum, & medicamenta omnia dicuntur.

cuntur talia non absolute, vel aliorum respectu, sed respectu corporis humani. Unde de qualitatibus primis in homine temperato experientia fieri debet, de aliis plerisque in ægris, & quidem morbo simplici laborantibus non composito, ne experientia turbetur. Neque satis est, in uno corpore atque semel experientiam fieri, sed in multis similibus in temperamento, ætate, sexu, corporisque structura, observationem fieri decet. Considerandum etiam hoc, an medicamentum aliquod primo & per se, an vero per accidens aliquid efficiat.

a *Subjectum, &c.*] Omnia, quæ hoc articulo dicuntur aurea sunt.

Observandum est, quod medicamentum nimis bonum sit, cum sc. è latibulis nostri corporis nimis multa extruditur, quæ ad sanguinem veniunt, & ita æger videtur multo pejor, quamvis è contrario bonum sit signum quia materia hic maxime auscultat. Malum etiam signum est, quia  
tam

tam multa sunt in nostro corpore, quæ  
evacuari debent.

Hippocrates in Aphorismo suo primo  
sectionis primæ optime dicit, quod experi-  
entia sit fallax, & periculosa, & judi-  
cium difficile & tenue.

Ad caput XVIII. *Turbid* purgantia ali-  
quando externe applicantur, ut fermenta-  
tionem ibi excitent, & ita obstructions  
ibi tollunt.



CATA-

## CATALOGUS

*Sen divisio Medicamentorum,  
pro Titulo ad caput  
tertium.*

**M**edicamenta *temperata* sunt,  
quæ neque motum, neque  
humidum sanguinis, & con-  
sequenter humorum, spirituumque  
augent minuuntve. Cap. 3. §. 1.

Medicamenta *intemperata* id fa-  
ciunt secundum varios gradus, non  
tantum respectu sanguinis, sed etiam  
(capite quarto) singularum viscerum  
Cap. 3. §. 1.

*Humida. cap. 3. §. 13.]* Nihil hu-  
midum est præter aquam, & quod  
compositum plus aut minus aquæ  
continuerit pro ratione molis suæ,  
eò magis, minusve humidum dici-  
tur.

Idque *Humidum* bilem, acidum  
que, seu omnia acria diluendo, di-  
citur

citur eodem temperare, vel absorbere; cunctisque terrestribus, id est, crassis & viscosis pro vehiculo infervit, ut facilius excernantur, & eo respectu fluida temperantia Cap. 4. §. 3. 9. 11. 13. 15. 17. 19. 21. & præparantia Cap. 5. §. 2. nominari possunt.

Omnia reliqua præter aquam sunt *sicca*, siue particulas habuerint juxta se quiescentes, uti *solida*, siue motas, vel rependo juxta se invicem, ut *o'ea*, & *spiritus deph'egm* uti per artem aut naturam: aliæ moventur volitando, ut *exhalationes* quælibet, exque contra distingui solent vaporibus humidis.

*Objectio*, atqui in hisce omnibus siccis non videntur gradus esse posse, quos tamen ponunt authores, nam omnia revera non æque distant ab humido.

*Responsio*, duplici tamen nomine *sicca* patiuntur suos gradus, nam *primo* illa composita dicuntur sicca, quæ  
 minus



minus Humidi seu aquæ continent pro ratione suæ molis, quam sanguis noster.

*Secundo* etiam simplicia non humida habent suos siccitatis gradus in quantum plus minusve particulas humidas involvunt, absorbunt in poros suos, eas admittendo & servando, aut eas discutiendo, dum evahuntur per alia volatilia ad statum volatilitatis, ut innumeræ avolant.

*Divisio medicamentorum.* Cæterum medicamenta spectantur secundum particularum, primo magnitudinem, secundo figuram, tertio ramositatem, quarto flexilitatem, quinto rigiditatem, sexto cohesionem.

*1. Ratione Magnitudinis.*

Medicamenta ratione magnitudinis sunt *Crassa* aut *subtilia*.

**C R A S S A**, quæ sæpe numero veniunt nomine *terrestrium* (omni alio attributo secluso) sunt eadem, quæ  
rige-

*rigefacientia* & *indurantia* Cap. 6. §. 2.  
*condensantia* §. 4. *stipantia*, & *ob-*  
*struentia* §. 5. & quodammodo pro  
*adstringentibus* Cap. 6. §. 5. & Cap. 13.  
 §. 2. *haberi solita.*

Dicuntur etiam *incrassantia* Cap. 6.  
 §. 8. *repellentia* Cap. 8. §. 2. *menfes*  
 & *omnem hæmorrhagiam* & *fluxum*  
*alvi sistentia.*

Dicuntur etiam *bilem pariter* &  
*acidum* *retundantia* & *alterantia.*  
 Cap. 5. §. 3.

Ab aliis dicuntur *acidum* & *salem*  
*absorbentia.* Cap. 5. §. 3. 5. sicuti i-  
 dem, sed alia ratione (diluendo sci-  
 licet) faciebant *humida.* Cap. 4. §. 3.  
 9. &c. Huc refer *caseum recentem,*  
*legumina,* *asellos siccatos,* *panem non*  
*fermentatum* &c.

SUBTILIA, sine acedine no-  
 tabili & corrosivâ, sunt *cephalica*  
 Cap. 4. §. 2. *ophthalmica* §. 5. *thora-*  
*eica* §. 8. (tanquam viscositatem hu-  
 morum, qui cerebro & thoraci ob-  
 struções creant, quique etiam hu-  
 mores

mores oculorum minus mobiles, tenaces, crassos & minus diaphanos reddunt, attenuantia) eodem jure vocari possunt *cardiaca* §. 10. *stomachica* §. 12. *hepatica* §. 14. *splenica* §. 16. *lac & semen fecundum generantia* C. 9. §. 6. 7. *diuretica* Cap. 13. §. 1. *menses & uterina moventia* Cap. 16. §. 1.

Hæc ipsa dicuntur quoque *pituitam*, *aquas hydropicorum crassas*. Cap. 5. §. 4. *materias terrestres*, *acidum fixum*, & *salem fixum*. Cap. 5. §. 5. *aliaque minus fermentabilia* (in *hypochondriacis*, *melancholicis*, *scorbuticis*, *hydropicis*, aliisque *chronicis affectibus*) *preparantia* seu *digerantia*.

## 2. *Ratione Figurarum.*

QUOAD FIGURAM, particulae medicamentorum sunt aut primo *seindentes*, quales sunt *acida*; aut secundo *pungentes*, quales sunt *salina*; aut tertio sunt *scabra*, quales sunt

sunt corallia, lapides pretiosa, limatura solis, martis & luna; aut quarto sunt ramosa.

### I. De particulis scindentibus.

PARTICULÆ SCIDENTES ergo suis figuris aut acutius aut obtusius scindentibus, latere alterutro, aut utroque, superficiè planâ, triangulâri, aut polygonâ, una cum attributo flexibilitatis aliqualis, aut rigiditatis majoris constiuunt varias acidorum species, ut *acida non corrosiva & non austera*, aut *acida austera, & corrosiva*, utrumque variis cum gradibus.

ACIDA NON CORROSIVA NEQUE AUSTERA placide incidunt, dividuntque viscosa, attenuant crassa, sicque ad fermentationem & volatilitatem præparant, diversos sales fermentatione suâ obtundunt, sicque *pituitam, bilem & melan-*

*lancholiam preparantia & digerantia* dicuntur Cap. 5. §. 2. per consequens sunt *obstructiones* in quavis parte *tol-  
lentia* Cap. 4. §. & quatenus fermenta-  
tiones excitant, sunt *cardiaca*, cap. 4.  
§. 10. *hepatica*, §. 14. *rarefacientia*,  
cap. 6. §. 6. *extergentia & obstructiones*  
*aperientia*, §. 10. sunt etiam *diuretica*,  
c. 13. §. 1. *calculum frangentia*, c. 17. §. 1  
*stomachica*, cap. 4. §. 12. & *vomitum*  
*compescentia*, *vermes necantia*, cap. 20.  
§. 1. *alexipharmaca*, cap. 21. §. 1. *do-  
lorem ex falsis humoribus sedantia*  
cap. 7. §. 1. *sudorifera* cap. 14. §. 1.  
aliquando *alvum laxantia* ut *acetosa*,  
*thamarindi* cap. 11. §. 2. calorem ni-  
mium omnium partium corporis re-  
frenant; imo etiam quædam frige-  
faciunt, ut *spiritus nitri*, qualia in  
morbis ardentibus sunt egregia *car-  
diaca* cap. 4. §. 11. quia ibi compes-  
cunt *salem immane ferocientem*.

ACIDA AUSTERA sanguinem, &  
consequenter humores arteriosos co-  
agulando, faciunt, ut humidum ob

iis præcipitur, & magnâ proportionem segregetur, sunt *exsiccantia* cap. 3. §. 15. 16. 17. 18. & *refrigerantia* cap. 3 §. 9. 10. 11. 12. in diversas partes cap. 4. sectionibus diversis, ergo etiam sunt *indurantia* cap. 6. §. 2. *condensantia* §. 4. *adstringentia* §. 5. *incrassantia* §. 8. *alvum, hæmorrhogias sistentia*, nec non *menses & quemvis fluxum*: sunt etiam *stuporem* in sensu partium, nec non *obstructiones gignantia* cap. 6. §. 5. vocantur etiam *repellentia* cap. 8. §. 2. solent partibus constare fere crassis, minusque adeo mobilibus, & hinc *frigida* simul solent esse.

ACIDA CORROSIVA denique sunt, & quidem secundum varios gradus, quemadmodum *cultri, ensis, cunei, securis*, sunt parum aut multi *acuti*.

Hæc periculosam aut lethalem inducunt sanguini coagulationem, mixturæque ejus turbationem vix, aut ne vix superabilem, ideoque hæc intro assumpta,

assumpta, vocantur in sanguine *maligna*, suntq; vera *venena primi generis*.

Sed etiam in partibus solidis *veneni* rationem habent, dum earum contextum fibrosum exedunt, *gangrænas, sphacelum, & caneros* gignentia: fibræ autem simulac exesæ sunt, in cincinnos resiliunt, ex quo inordinato eorum situ protinus *obstructiones*, & *circulatio humorum impedita*, sic à stagnantibus ibi particulis corrosivis, fibræ propinquæ usque & usque arroduntur, & fiunt cavitates ulcerosæ, imo quidem *vesicula, hydatides* aut *carbunculi*, quales in peste: dein *ulcera*, quæ postea, malo ingravescente, evadunt *manantia ulcera*, & *cacoëthes*, & *ulcera serpentia*: nocent ergo omnibus partibus quam maxime: dein ubi dolores lancinantes & intollerabiles efficiunt, ita ab authoribus vocantur *corruptentia, vesicantia* cap. 10. §. 2. *escarotica* sive *crustam inducentia* §. 3. *caustica* seu *adurentia* §. 4.

2. *De Particulis pungentibus.*

PARTICULÆ PUNGENTES, seu SALINÆ hisce succedunt, extremitatibus acutius aut obtusius pungentibus, unde aut *simpliciter salinæ*, aut *corrosivæ* quoque appellantur.

SALINA non CORROSIVA illa sunt, quæ ex sale maris aut vulgaris terræ constant, & vocantur vulgo *muraticæ*, quibus corpus nostrum ab ineunte ætate assuetum est, quo referendæ sunt omnes vegetabilium & animalium, alimentorumque sales citra eorum combustionem (vi enim ignis acredinem induunt magis minusve corrosivam) quibus etiam salibus à pueritiâ cum alimentis assuescimus.

Hæ rigidæ particulæ salis solent protinus aqueis involvi, si iis committuntur, & eò respectu vocantur *exsiccantia* cap. 3. §. 15. & *indurantia* cap. 6. §. 2. (quamvis Sennertus ibi male



male prætexat humiditatem) quatenus vero res mumiâ condiri & præservari solent, dicuntur *putredini resistencia.*

Sicut in sanguine malum creant, quoties crassiusculæ sunt, & motui intestino particularum sanguinis non prompte satis obsequi possunt, unde *melancholia affectus hypochondriacus, scorbutus* oriuntur.

Sic ubi satis tenues fuerunt, & sanguinis fermentationes conservare, aut etiam augere, poros obstructos recludere, crassa & viscosa dividere, & nimiam aciditatem infringere, apta nata sunt, possunt dici *cephalica & memoriam roborantia* Cap. 4. §. 2. *ophthalmica* §. 5. *aures calefacientia,* & *surditatem & tinnitum curantia* §. 6. *thoracica* §. 8. *cardiaca primi generis* §. 10. *stomachica* §. 12. *hepatica* §. 14. *splenica* §. 16. *diuretica* §. 18. & C. 13. §. 1. *uterina* §. 20. & Cap. 16. *pituitam & melancholiam attenuentia* idest, *digerantia & preparantia* Cap. 5. §. 5.

aperientia, attenuantia, incidentia  
 cap. 6 §. 7. extergentia, obstructions  
 & tumores resolventia §. 10. soporem  
 discutientia, maturantia & pus gene-  
 rantia cap. 9. §. II. vulneraria §. 4.  
 lactis & seminis proventum iuvantia  
 §. 6. 7. diuretica cap. 13. diaphoreti-  
 ca cap. 15. & gradu majori pollentia,  
 quæ vulgo dicuntur sudorifera cap. 14  
 flatus discutientia. cap. 15. §. 2. menses  
 moventia cap. 16. §. 1. secundina &  
 foetus mortui quam vivi exclusionem  
 promoventia §. 2. calculum frangentia,  
 & antinephrurica cap. 17. anticolica à  
 causa tam acidâ quam crassâ & visci-  
 dâ, errhina cap. 18. §. 1. sternutatoria  
 §. 2. apophlegmatismi, §. 3. sputum  
 moventia cap. 19. §. 1. anti-scorbutica,  
 cardiaca primi generis, alexipharmaca,  
 anti-paralytica, ant-apoplexica cap. 21.  
 etiam omnes partes corroborantia  
 cap. 4.

Huc refer omnia aromatica (exce-  
 ptis paucis) quæ incipiunt transire  
 ad sales leniter corrosivos articuli se-  
 quentis,

quentis, & fumigata, aliaque, quorum sal in principio fuit culinaris, sed lapsu temporis occultâ & insensibili actione aëris, & ætheris eum affiduo transeuntis, abiit in majorem subtilitatem, ut *caseus antiquus* & similia, non omittenda *cæparum* & *aliorum* genera quævis, & *sinapi* & *indorum acia*, vocantur hæc calida in tertio gradu cap. 3. §. 7. &, sed improprie *adstringentia calida* cap. 8. §. 2. quia vehementer exsiccando, omnia reddunt minus fluida.

SALINA CORROSIVA. Si horum particularum extremitates sunt notabiliter adhuc acutiores, & particulas cohærentes firmiter, ab invicem divellant violenter, tunc *sales* sunt *corrosivi*, & in sanguine, partibusque solidis vocanda sunt *venena primi generis*, sæpe quoque mixturam utpote sanguinis omnino turbantia, & tantum non lethaliter destruentia, eâ ratione, quâ postmodum explicabitur, ubi de pororum

æthere dicturi sumus.

Hæc ipsa pro acuminibus variis gradibus vocantur *rubefacientia* c. 10. §. 1. *vesicantia* §. 2. *crustam inducentia* §. 3. *caustica* §. 4. *exedentia & corrodentia* §. 5. *putrefacientia* §. 6. *psilothra* §. 7. *lac imminencia* §. 8. *semen extinguentia* §. 9. *vomitoria & violente purgantia* cap. 12. articulo ultimo, & cap. II. ut *scammonium*, *asarum*, *euphorbium*, *colocynthides*, *helleborus albus*, *gratiola*, *elaterium*, *esula*, *mezerium*, *crustam inducentia* sive *escarotica*, quorum corrosio efficacior pertigens ad humores gummosos, vel resinosos partium intra regionem cutaneam illos sistit, erosio ibi fibrillis, adeoque tubulorum situ turbato, & circulatione interrupta, hinc dum pars humida avolat, reliqua gummosa vel resinosa (quales solet magna sui portione esse humor ad nutriendum circulans) condensata & exsiccata, representat crustas: *serenam* sive *sylovestrem scabiem*, *psoram*, *lepram*,

lepram, elephantiasin producentia, etiam variolas, morbillosque, exathemata livida, purpurea, nigrescentia, imo carbunculos sive anthraces producentia.

3. De particulis scabris.

PARTICULÆ SCABRÆ porro ad figuram spectant, quæ non sentirentur tanquam scabræ, nisi essent crassiusculæ, adeoque motum in sanguine non nisi modicum servant, habentque eatenus omnes effectus particularum modicæ magnitudinis, sed præterea quatenus scabræ sint, lentâ ratione attenuat crassiora, divellunt viscosa, hinc speciatim valent contra *polypum cordis & vasorum*, etiam *lumbricorum genera* angulari suâ figurâ inordinata ferunt, & quandoque necant, uti eum in finem creber usus corallinæ.

3. *Ratione Ramositatis.*

PARTICULÆ RAMOSÆ quoque ad *figuram* attinent, quæ varios flexilitatis gradus, varium ramorum numerum, eorumque variam longitudinem, crassitiem & figuram tere-tem, aliamve inducendo, conficiunt varias pinguedinum species, hæc vulgo vocantur *emollientia* cap. 6. §. I. *laxantia* §. 3.

4. *Ratione Flexilitatis.*

PARTICULA FLEXILES, si flexilitas est sine ramositate, tunc sunt *emollientia cura pinguefactionem* eodem capite 6. vocantur etiam *thoracica*, *bechica* cap. 4. sunt *maturantia* & *pus generantia* cap. 9. §. I. *alvum lubricantia* cap. II. *dolorem sedantia* in quavis parte, præsertim capite, ventriculo, renibus, vesica, tanquam partibus acutioris sensus cap.

cap. 4. & 7. & 13. articulo ultimo, vocantur etiam eorum quædam *humida* cap. 3. §. 13. &c, utqore aquam constituentia.

*De Particulis Mollibus.*

MOLLIA sunt quorum particulæ non pertinaciter in iisdem semper punctis se invicem tangunt, sed nonnullam tremorem & concussionem aliquam ferre possunt: interdum dicuntur etiam *alvum lubricantia* cap. 11. *bechica* cap. 4. quorum particulæ juxta se invicem ductiles sunt, & tunc vocantur *glutinantia* cap. 9. §. 3. *emplastica* cap. 6. §. 9. *carnem generantia* cap. 9. §. 2. sed improprie, quandoquidem omnis caro ex chylo sanguinis progigni debet, adeo ut hæc tantum tollant impedimenta, corrosivam videlicet vim humorum circulantium, & porro arceant injurias aëris.

5. *Ratione Rigiditatis.*

DURA è contrario sunt, quorum particulæ pertinaciter suum, quem habent, situm servant, illaque impacta, *inherentia* in tubulis & poris partium solidarum nostri corporis, & illas ex mollibus duras, *carnes scirrasas, glandulas stumosas* facientia, veniunt nomine *indurantium* cap. 6. §. 2. ubi falso iis datur attributum *humiditatis*, cujus effectus plane sunt contrarii; appellantur etiam *oicatricem & callum gignentia* c. 9. §. 5. constant ut plurimum particulis crassis, aliquando nempe viscosis, adeoque frigidis:

Huc refer *cortices, ligna, mineralia, metallica, lapides praeiosi, margaritæ, corallia*, quæque adeo non subito suos in sanguine, partibusque solidis producant effectus, sed diu in corpore manentes, priusquam exhalantur insensibiliter, & non nisi intercedentibus



tibus aliquot diebus, demum exserunt  
sensibiles, imo magnos effectus, qui-  
que idcirco non tam quotidie ani-  
madverti possunt, quam comparan-  
do statum ægri præsentem cum statu  
ejusdem aliquot diebus præterito, id-  
que habent commune cum *cardiacis*  
*secundi generis* cap. 4. §. II. non su-  
bito, sed constanter refocillantibus,  
præcipue si ipsis addatur calcar per  
aliud medicamentum additum, quod  
sit spirituosius & volatilius, quod  
suppleat id, quod ipsis deerat à na-  
tura, ratione pororum, quos mox  
videbimus *cardiacis secundi generis* spe-  
ciales esse.

6. *Ratione Cohæsionis.*

QUONIAM denique omnia o-  
lim corpora aliquando coaluere ex  
innumeris aliis indefinitum mino-  
ribus, non potuerunt illæ tam arcte  
coire, ut se omnibus omnino in  
punctis immediate contingerent,  
quippe

quippe non permiserunt earum diversa *magnitudo*, *figura* inordinata, & irregularis *cautio*, nec non materia mundi subtilissima fulminis pernicitate quaquaversum mota, eâque de causâ nullibi exclusâ, quæque adeo nulla corpora hujus universi in tantam *duritiem* (exemplo sit omnium durissimus adamas, luminis particulas nihilo minus transmittens) neque in tantam *densitatem* coalescere passa est, quin continue præsens & continue poros sibi inter jam jam cohæsuras particulas reservaverit, exemplum dabit *densissimum* auri corpus, quod non posset fundi, nisi poros haberet, eosque satis magnos, quod particulae satis crassæ carbonum inflammatorum possent integro cum impetu subire.

Ita similiter aër in pulmones nostros respirando impulsus & cum sanguine communicatus, nec non quæ à nobis intro assumuntur porosa cum sint, & ex physica generali constet  
vacuum

vacuum dari involvere contradic-  
tionem, consequenter per poros eo-  
rum affiduo fluere materiam aliquam  
mundi subtilissimam, *quasi talis aut  
circiter talis est, qualis per poros nostri  
sanguis ab ineunte etate consuevit fluere,*  
tunc non solet ea fermentationes fan-  
guinis alterare, sed tantum eas me-  
diocriter *augere*, si sunt debiliores ut  
solito, aut *mediocriter minuere*, si for-  
te fermentationes aliunde fuerint de-  
bito vehementiores, celeriores, cre-  
briores, utroque in casu ille sive  
aër sive assumpta, vocantur *cardiaca  
secundi generis cap. 4. §. II.*

Hæc assumpta, quò constantiores  
habuerunt poros, ed diutius conti-  
nuabunt suum effectum, qui forsan  
*paucarum horarum* decursu nondum  
est valde sensibilis, sed demum illap-  
sis *duobus tribusve diebus*, compo-  
rando statum ægri præsentem cum  
statu præterito.

Tales poros comperiuntur habe-  
re *argentum, aurum, corallia, mar-  
garita,*

*garita*, lapides *præciosi*, unde crassus detegitur medicorum parum philosophantium error, ut *Swelseri* & aliorum putantium tam *dura* & *densa* nos confortare non posse, quippe quæ in substantia nostri corporis converti nequeunt.

Si vero materia mundi *subtilissima* talis aut circiter talis non est, qualis ab ineunte ætate per poros nostri sanguinis consuevit fluere, tunc solent ea, fermentationes sanguinis quam maxime alterare, idque *duplici modo*, aut est æther ille peregrinus & insolitus, *conflictum* instituens *notabilem* cum æthere naturali, impedit & turbat ejus expeditum & solitum motum, si-ve transitum per poros & intervalla sanguinis particularum certo ordine digestarum, unde adeo & ipse ille ordo *sensim* aut *subito* turbetur (& mixtura particularum fiat inordinata, prout illa copiosa vel minus magisve recedens à magnitudine & figurâ ætheris nostro sanguine amici, vel minus.

nus magisve pertinaciter suam magnitudinem & figuram fervans) *particulum* aut *multum*, tuncque inducuntur *febricula* aut *febres*, exque tandem *maligna*, quas vocant, id est, quæ ordinariis antifebrilibus non solent expelli, sed præsentissimum vitæ inferunt periculum, quales sunt *pe- techiales* & *pestilenciales*, in quibus videlicet æther sanguinis naturalis incipit succumbere, unde mixtura sanguinis tam longe recedit à consueto particularum ordine, ut vix spes affulgeat illum peregrinum ætatem superandi, eum ex sanguine expellendi, & consequenter mixturam sanguinis restituendi; quemadmodum vix unquam priori perspicuitati restituitur *vinum* & *cerevisia*, quæ æther fulminis pernitate suâ transivit, quorumque mixtura particularum per influxum rectilinum aut spiralem ætheris cedere nesciit ita turbatur, ut ad *visum* fiant *opaca*, & quoad *saporem* longissime mutata.

Omnia

Omnia igitur, quæ mediantibus suis poris talem in sanguinem inferunt ætherem, dicuntur *venena secundi generis*, quæ vulgo dicuntur *occultâ qualitate* aut *totâ substantiâ* agere.

Si nunc è contrario comperiantur quædam esse, quæ, mediantibus suis, poris, invehunt in sanguinem ætherem aliquem insolitum quidem, sed nihilominus talem, qui contrariatur effectibus ætheris illius venenati, modo adscripti, adeo ut fermentationes simul ab æthere nostro solito & hoc insolito *simul* incipiant invalescere, mixtura sanguinis restitui, & peregrinus ille, venenatusque hospes ex sanguine aut per *insensibiles transpirationes*, aut per *sudores*, aut per *bubones & antraces* ad circumferentiam corporis expelli, tunc illa dicuntur *alexipharmaca*, quæ etiam dici *occultâ vi agere*. vide cap. 21.

Neque obstat venenum aliquid simul esse & *primi & secundi generis*, sic experientia quoque testatur, *mercurium* corrosivum in sanguinem calidum injectum, eum in ictu oculi, quasi in cænum omnino convertere, F I N I S.

# I N D E X

## CAPITUM & Sectionum.

### C A P. I.

*Quid sit Medicamentum.* fol. I

- §. 1. Quid medico sciendum. I
2. Medici instrumenta. 2
3. Quid auxilium, & quid materia auxilii. *ibid.*
4. Medicamentum quid. *ibid.*

### C A P. II.

*De facultatibus Medicamentorum in genere.*

- §. 1. Medicamenta quotuplia. *ibid.* 5
2. Simplicia petuntur è plantis. 6
3. *Secundò* ex animalibus. *ibid.*
4. *Tertiò* è mineralibus. *ibid.*
5. Medicamentorum actualis, & potestatis differentia. 7
6. Medicamentorum facultates manifestæ. 8
7. Eorumque facultates occultæ. 9
8. Facultates eorum sunt multæ. 10
9. Manifestæ facultates sunt trium generum. *ibid.*
10. Sic etiam occultæ. 14
11. Facul-

## I N D E X

- |                                                                      |              |
|----------------------------------------------------------------------|--------------|
| 11. Facultatuum Medicamentorum genera, secundum mutationes sunt sex. | <i>ibid.</i> |
| 12. Quæ in secunda classe sunt.                                      | 15           |
| 13. Quæ ad tertiam classem referuntur.                               | <i>ib.</i>   |
| 14. Quæ ad quartam classem.                                          | 16           |
| 15. Quæ ad quintam classem.                                          | <i>ibid.</i> |
| 16. Et quæ ad sextam & ultimam.                                      | <i>ibid.</i> |

### C A P. III.

#### *De primis Medicamentorum facultatibus.*

- |                               |              |
|-------------------------------|--------------|
| §. 1. Alterantia Medicamenta. | <i>ibid.</i> |
| 2. Qualitatum gradus.         | 18           |
| 3. Mansiones graduum.         | 19           |
| 4. Temperata medicamenta.     | <i>ibid.</i> |
| 5. Calida in primo gradu.     | <i>ibid.</i> |
| 6. Calida in secundo.         | 20           |
| 7. Calida in tertio.          | 22           |
| 8. Calida in quarto.          | 23           |
| 9. Frigida in primo gradu.    | <i>ibid.</i> |
| 10. Frigida in secundo.       | 24           |
| 11. Frigida in tertio.        | <i>ibid.</i> |
| 12. Frigida in quarto.        | 25           |
| 13. Humida in primo gradu.    | <i>ibid.</i> |
| 14. Humida in secundo.        | 26           |
| 15. Sicca in primo gradu.     | 28           |
| 16. Sicca in secundo.         | 30           |
| 17. Sicca in tertio.          | 31           |
| 18. Sicca in quarto.          | 32           |

C A P.



Capitulum & Sectionum.

C A P. IV.

De Medicamentis cuiuslibet membro propriis, seu corroborantibus. 33

- §. I. Propria singulis partibus medicamenta. *ibid.*
1. Cephalica calefacientia & siccantia. 35
  2. Cephalica frigefacientia & humectantia. 36
  3. Caputi nocentia. 38
  4. Ophthalmica. *ibid.*
  5. Aures calefacientia. 39
  6. Aures refrigerantia. 40
  7. Thoracica & pneumonica calefacientia & siccantia. *ibid.*
  8. Thoracica frigida & humida. 42
  9. Cardiaca calida. 43
  10. Cardiaca frigida. 44
  11. Ventriculum calefacientia & siccantia. 45
  12. Ventriculum refrigerantia. *ibid.*
  13. Epar calefacientia. 46
  14. Epar refrigerantia. 47
  15. Lienem calefacientia. 48
  16. Lienem refrigerantia. 49
  17. Renes & vesicam calefacientia. *ibid.*
  18. Renes refrigerantia. 50
  19. Uterum calefacientia. 52
  20. Uterum refrigerantia. 52
  21. Ute-

## INDEX

21. Uterum refrigerantia. *ibid.*  
 22. Arthritica & neutritica calida. 53

### CAP. V.

*De Digerantibus & preparantibus humores.* 54

- §. 1. §. 2. Digerantia & preparantia humores. *ibid.*  
 3. Bilem preparantia & quidem cuique parti accommodata. 56  
 4. Pituitam preparantia. 57  
 5. Melancholiam & atram bilem preparantia. 58

### CAP. VI.

*De Emollientibus, laxantibus & rarefacientibus.*

- §. 1. Emollientia. 59  
 2. Indurantia. 60  
 3. Laxantia. 61  
 4. Condensantia. 63  
 5. Stipantia. 64  
 6. Rarefacientia. 66  
 7. Aperientia, attenuantia &, incidentia. 67  
 8. Incrassantia. 70  
 9. Emplastica. 71  
 10. Extergentia, & obstructiones aperientia. 73

CAP.

Capitum & Sectionum.

C A P. VII.

De Medicamentis dolorem sedantibus

& somnum conciliantibus. 75

- §. 1. Anodina. *ibid.*  
2. Narcotica. 77

C A P. VIII.

De Attrahentibus & repellentibus. 79

- §. 1. Attrahentia. *ibid.*  
2. Repellentia sunt, aut humida, aut  
adstringentia frigida, aut adstringentia  
calida. 82

C A P. IX.

De Maturantibus, pus, carnem &  
callum generantibus &c. 86

- §. 1 Maturantia & pus generantia. *ibid.*  
2. Carnem generantia. 89  
3. Glutinantia. 92  
4. Vulneraria. 93  
5. Callum generantia. 95  
6. Lac generantia. 96  
7. Semen generantia. 97

C A P.

# INDEX

## CAP. X.

*De Rubefacientibus, vesicantibus, crustam inducentibus, &c.* 99

§. 1.	Rubefacientia.	ibid.
2.	Vesicantia.	100
3.	Crustam inducantia.	102
4.	Caustica.	103
5.	Exedentia & corrodentia.	ibid.
6.	Putrefacientia.	105
7.	Pfilothra.	ibid.
8.	Lac imminuentia.	106
9.	Semen inminuentia.	107

## CAP. XI.

*De Purgantibus per alvum.* 108

§. 1.	Purgantia.	ibid.
2.	Lenientia.	110
3.	Purgantia propria.	111
4.	Divisio purgantium in mitiora, &c.	113
5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. & 15.	Sunt cholagoga, seu bilem evacuantia mitiora.	115
16. & 17.	Sunt cholagoga fortiora.	123
18. 19. & 20.	Sunt pituitam purgantia mitiora.	126
21. 22. 23. 24. 25. 26. & 27.	Sunt pituitam purgantia fortiora.	130
	§. 28.	

*Capitum & Sectionum.*

- §. 28. 29. & 30. Sunt melancholiam &  
atros humores purgantia mitio-  
ra. 136
- §. 31. 32. & 33. Sunt melancholiam &  
atros humores purgantia fortiora. 140
- §. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. & 42.  
sunt hydragoga & aquosos humo-  
res evacuandia. 142

C A P. XII.

*De Vomitoriis.* 149

- §. 1. Vomitoria. *ibid*
2. Lenia vomitoria. 150
3. Midiocra. 151
4. Fortiora. 152

C A P. XIII.

*De urinam cientibus.* 153

- §. 1. Diuretica propria. *ibid*
2. Diuretica Minus propria. 154

C A P. XIV.

*De sudorem provocantibus.* 157

- §. 1. 2. Sudorifera. *ibid*

K

C A P.

I N D E X

C A P. XV.

- De diaphoreticis & flatibus  
discutientibus.* 163
- §. 1. Diaphoretica. *ibid.*  
2. Flatus discutientia. 164

C A P. XVI.

- De moventibus menses, secundinam &  
foetum mortuum expellentibus.* 165
- §. 1. Menses moventia. *ibid.*  
2. Secundinam & foetum mortuum ex-  
pellentia. 167

C A P. XVII.

- De calculum frangentibus.* 168
- §. 1. & 2. Calculum frangentia. *ibid.*

C A P. XVIII.

- De errhinis, sternutatoriis, & apo-  
phlegmatismis.* 171
- §. 1. Errhina. *ibid.*  
2. Sternutatoria. 172  
3. Apophlegmatismi. 173

C A P.

Capitum & Sectionum

C A P. XIX.

- De sputum morventibus.* 174  
§. I. Expectorantia. *ibid.*

C A P. XX.

- De necantibus atque expellentibus  
vermibus.* 176

C A P. XXI.

- De alexipharmacis.* 179  
§. I. Alexipharmaca. *ibid.*  
2. Communia. 180  
3. Propria. 181

C A P. XXII.

- De modo investigandi vires medi-  
camentorum.* 182

- Accedit catalogus, seu divisio Medi-  
camentorum.* 187

FINIS primæ Indicis.

# I N D E X

## MEDICAM. SIMPLICIUM,

In hoc Tractatu comprehen-  
forum.

Simplicia petuntur è *Plantis*,  
*Animalibus*, & *Mineralibus*.

I. De Planis: plantæ sumuntur vel in-  
tegra vel earum partes, ut *Radices*,  
*Ligna*, *Medulla*. *Cortex*, *Folia*, & *Sur-*  
*culi*, *Flores*, *Semina*, *Fructus*, *Succi*,  
*Liquores*, *Olea*, accedit his *Gummi*, &  
*Resina*.

A.

**A** Brotanum, aberuit / aberoo-  
ne.

*Fol.* Cap. 3: §. 7. c. 6: 10.

*Absinthium*, alsem.

*Fol.* c. 3: §. 6, 17. c. 4: 12, 14, 16.

c. 6: 7, 10. c. 8: 2. c. 16: 1.

c. 20: 1. c. 21: 2.

*Succ.* c. 4: 4.

*Acetosa seu Oxalis*, suuring.

*Fol.* c. 3: §. 10, 16. c. 4: 11, 13, 15.

c. 6: 8. c. 10: 9. c. 20: 1. c. 22: 2.

*Sem.* c. 3: §. 10. c. 6: 5.

Ace-



*Medicam. Simplicium.*

Acetofella, kochocr-broot.

Fol. c. 4. §. 13.

Acorus, aut calomus aromaticus:

wel-riekende lis.

Rad. cap. 3. §. 6, 7, 16, 17. c. 4:

2, 12, 14. c. 16: 2. c. 20; 1.

Adiantum, riken-baaren.

Fol. c. 3. §. 4.

Adiantum nigrum, vide capillus  
veneris.

Agaricus, kampernoelje.

Fungus, c. 11. §. 9.

Agrimonia, ontstoppelent-kruyt.

Rad. c. 9. §. 5.

Fol. c. 3: 5. c. 4: 14. c. 6: 10.

c. 9: 4.

Succ. c. 9: 5.

Ageratum, edel leber-kruyt.

Fol. c. 4. §. 14.

Agnus castus, huis-boom.

Sem. c. 3. §. 7. c. 6: 7. c. 10: 8.

c. 15: 2.

Allium, look.

Rad. c. 3. §. 8, 18. c. 8: 1. c. 9: 7.

c. 10: 2.

I N D E X

Althæa *ſeu* Bismalva, heemſ.

*Rad.* c. 3. §. 5, 15. c. 6: 9. c. 9: 1.

*Fol.* c. 3. §. 5. c. 4: 7. c. 6: 1, 6.

c. 7: 1. c. 9: 1. c. 11: 2. c. 13: 2.

*Sem.* c. 6: 1.

Aloës, Xylo aloës *ſeu* agallochum,  
aloës-hout/paradijs-hout.

*Lign.* c. 4 §. 2, 10, 12.

Alkekengi *ſeu* hali cacabi, kricken  
van overſee.

*Fruct.* c. 3. §. 10.

Alchymilla, onſe vꝛouwen mantel.

*Fol.* c. 9: 4.

Amnios, konings-comijn.

*Sem.* c. 3. §. 7, 17. c. 6: 7. c. 15: 2.

Amygdala, Amandel.

*Fruct. amara* c. 4. §. 6, 14. c. 6:

7, 10. c. 13: 1. c. 17: 2. c. 19: 1.

c. 20. 1.

*Dulcia* c. 3. §. 5, 13. c. 4: 3, 8, 18.

c. 7: 1. c. 9: 7.

*Ol.* c. 11: 2.

Amomum, Fronde-nagelen.

*Sem.* c. 3. §. 7, 17.

Angelica, engel-wortel.

*Rad.*

*Medicam. Simplicium.*

*Rad.* c. 3. §. 6. c. 4: 10, 20. c. 14: 2.

c. 19: 1. c. 21: 1.

Anagallis, **Gungel-heyl.**

*Fol.* c. 3. §. 6, 16. c. 18: 1.

Anagallis aspiosa. vide becabunga.

Anethum, **Dille.**

*Fol. virid.* c. 3. §. 6, 16. c. 6: 6.

c. 7: 1. c. 9: 6. c. 10: 9. c. 13: 2

c. 15: 1.

*Sicc.* c. 3: 7.

*Usta*, c. 3: 17.

*Flor.* c. 12: 3.

*Sem.* c. 3: 6, 17. c. 12: 3. c. 15: 2.

Anisum, **Alupg.**

*Sem.* c. 3. §. 7. 17. c. 4: 12, 20.

c. 6: 7. c. 13: 1. c. 15: 2.

Anacardium, **Hertjeng.**

*Fruet.* c. 3. §. 7. c. 4: 2.

Apium, **Tuffrouws-marg.**

*Rad. cap.* 3. §. 6, 17. cap. 4: 18.

c. 6: 7. c. 13: 1, 2. c. 14: 2.

c. 17: 2.

*Fol.* c. 3: 6, 17. c. 4: 14, 16. c. 6: 10.

c. 9: 6.

*Sem.* c. 3: 6, 17. c. 4: 20.

K 4 Arum,

I N D E X

Arum, **Italfs-boet.**

*Rad.* c. 3:7, 15. c. 4:8. c. 8:1. c. 19:1.  
Aristolochia, **Hol-wortel.**

*Rad. rotund.* c. 4. §. 8, 16, 20.  
c. 6: 10. c. 8: 1. c. 9: 2, 3.

*Longa*, c. 8:1. c. 16:1. c. 19:1.  
Arthemisia, **Zy-boet.**

*Fol.* c. 3. §. 6, 15, 16. c. 4: 18, 20, 22.  
c. 9: 4. c. 16: 1.

Armenica malus, **abrykooft.**

*Nuclei* c. 6. §. 7. c. 17: 2.

Aurantium, **Orangje-appel.**

*Cort.* c. 15: 2.

*Pom.* c. 3: 10.

Asarum, **Mans-oor.**

*Rad.* c. 3. §. 7, 17. c. 4: 14, 16.  
c. 6:7. c. 11:17. c. 12:3. c. 13:1.

*Fol.* c. 3. §. 7, 17. c. 16: 1.

Asparagus, **Asparge.**

*Rad.* c. 3. §. 4. c. 4: 14, 18, 20.  
c. 6:7. c. 9:7. c. 11:2. c. 13:1.  
c. 17: 2.

Atriplex, **Melde.**

*Fol.* c. 3. §. 9, 14. c. 6: 1. c. 11: 2.  
c. 12: 3. c. 20: 1.

*Serr.* c. 12: 3.

Auri-

*Medicam. Simplicium.*

Auricula muris, **Mups-oor.**

Fol. c. 8. §. 2.

B.

**B**ardana seu Lappa, kliffen.

Rad. c. 14. §. 2 c. 17: 2.

Basilicum seu Ocimum, basilicon.

Fol. c. 3. §. 6. c. 4: 2, 10. c. 10: 8.

Balaustia, granaat-bloemen.

Flor. 3. §. 10, 17. c. 6: 5. c. 8: 2. c. 9: 3

Batrys, dupben-kruyt.

Fol. c. 4. §. 8.

Beta, beete.

Rad. c. 3. §. 5.

Fol. c. 3: 5, 15. c. 6: 10. c. 11: 2.

c. 18: 1.

Becabungas seu Anagallis, beekbeem

Fol. c. 6. §. 7.

Bellis, wei-blom / madelieven.

Fol. c. 6. §. 5. c. 8: 2.

Betonica, betonie.

Fol. c. 3. §. 6, 16. c. 4: 2, 5, 8, 18,

20, 22. c. 9: 4. c. 12: 3. c. 13: 1

c. 16: 1. c. 17: 1.

Flor. c. 3: 5.

K 5

Ber-

I N D E X

- Berberis, berberisse.  
*Frukt.* c. 4. §. 13, 15. c. 8: 2.  
 Bistorta, hertstonge.  
*Rad.* c. 8. §. 2.  
 Bismalva, *vide* Althæa.  
 Borago, bernaste.  
*Fol.* c. 3. §. 5. c. 4: 3, II. c. 5: 5.  
*Flor.* c. 3: 5.  
 Bruscos seu Ruscus, stekende palm.  
*Rad.* c. 4. §. 18. c. 6: 7. c. 13: I.  
 c. 17: 2.  
 Branca ursina, beern-klauto.  
*Fol.* c. 3. §. 5. c. 9: 1.  
 Brassica, kool.  
*Fol.* c. 3. §. 5, 15. c. II: 2. c. 18: I.  
 Bryoniæ, wilde wingaart.  
*Rad.* c. 3. §. 15.  
 Buglossa, osse-tonge.  
*Rad.* c. 3. §. 13.  
*Fol.* c. 3. 13. c. 4: 3, II. c. 5: 5.  
*Flor.* c. 3: 5, 13.  
 Bussa pastoris, herders-tas.  
*Fol.* c. 3. §. 16.

*Medicam. Simplicium.*

C.

**C**Alomus aromaticus, *vide* Acorum.

Capparis, *cappers.*

*Rad. c. 3. §. 6, 16. c. 4: 18.*

*Cort. Rad. c. 3: 6. c. 6: 10. c. 18: 3.*

*Fruct. c. 3: 6, 16. c. 4: 16. c. 5: 1. c. 6, 7*

Cassia lignea, *klepne caneel.*

*Ligna c. 4. §. 14. c. 13: 1.*

*Cort. c. 3: 6. c. 4: 14. c. 13: 1.*

Cava, *hol-wortel.*

*Rad. c. 3. §. 17.*

Calamintha montana, *berg-munte.*

*Fol. c. 3. §. 7, 17. c. 4: 2, 8, 16, 18, 20.*

*c. 6: 7. c. 10: 8, 9. c. 16: 1.*

Capillus veneris, *sen* Adiantum nigrum, *venus hair.*

*Fol. c. 4. §. 8, 14, 18. c. 5: 5. c. 6: 7.*

*c. 13: 2. c. 14: 2. c. 19: 1.*

Carduus benedictus, *gesegende distel.*

*Fol. c. 4. §. 8, 10. c. 9: 4. c. 14: 2.*

*c. 21: 1.*

Cauda equina, *paarde staart.*

*Fol. c. 3. §. 16. c. 6: 5: c. 8: 2, 6. c. 9: 3, 4.*

K 6

Caryo-

I N D E X

Caryophyllata, angeliere.

Flor. c. 3. §. 6. c. 4: 10.

Calendula, goutzblom.

Flor. c. 4. §. 10. c. 21: 1.

Cardamomum, kardomon.

Sem. c. 3: 7, 17. c. 4: 2, 12, 18. c. 13: 1

Carum, carewep.

Sem. c. 3. §. 7, 17. c. 4: 12. c. 15: 2.

Carthamus seu cnicus, bastaart sofs  
feaan. Sem. c. 3. §. 7, 16. c. 11: 22.

Cannabis, kennip.

Sem. c. 4. §. 5. c. 10: 9.

Castanea, castaanje.

Fruct. c. 3. §. 5, 15. c. 9: 7.

Carpobalsamum, balsem-vrugt.

Fruct. c. 3. §. 7, 17.

Caryophyllus aromaticus, kryd-  
naaget.

Fruct. c. 3. §. 7, 17. c. 4: 2, 10, 12, 21  
c. 15: 2.

Cassia fistula, pijp-cassie.

Fruct. c. 11. §. 2, 16.

Carica seu ficus, vyge.

Fruct. c. 3: 6. c. 4: 8. c. 6: 1, 6. c. 9: 1.  
c. 11: 2. c. 12: 2. c. 13: 1. c. 19: 1.

Cepa,



*Medicam. Simplicium.*

Cepa, *ajupit.*

*Rad.* c. 3:8. c. 4:5, 6. c. 8:1. c. 9:1, 7.

Centaureum, *seutozie.*

*Rad. maj.* c. 3:7.

*min.* c. 3:7. c. 6:10. c. 9:4.

c. 11:2. c. 20:1.

Ceterach, *steen-baaren.*

*Rad.* c. 5:5, 16. c. 6:7.

Cerasa, *kers.*

*Fruet.* c. 4:11, 15.

*Nuces* c. 17:2.

China, *pok-woztel.*

*Rad.* c. 14:2.

Chamedrys, *gamanderlein.*

*Fol.* c. 3:7. c. 4:16. c. 5:5. c. 6:7, 10.

c. 16:1.

Chamæpitys, *veldt-cypres.*

*Fol.* c. 3:6, 17. c. 4:16, 22. c. 5:5.

c. 6:7. c. 13:1. c. 16:1.

*Flor.* c. 3:16, 17.

Chelidonium, *stinkende goulwe.*

*Fol.* c. 3:7. c. 4:5. c. 18:1.

Cherrefolium, *kervel.*

*Fol.* c. 4:18. c. 13:1.

Chame-

I N D E X

Chamemelum *ſeu* camomilla, roont-  
ſe kermille.

Flor. c. 3. §. 5, 15. c. 4: 2, 18, 20.  
c. 6: 6. c. 7: 1. c. 14: 2. c. 15: 1.  
c. 16: 1.

Ol. c. 6: 3.

Cheirum *ſeu* Keirum, muur-blom.

Flor. c. 16: 1.

Cichoreum, ſuckerepen.

Rad. c. 3. §. 16. c. 6: 7.

Fol. c. 4: 18. c. 13: 1.

Flor. c. 3: 10.

Cinamomum, caneel.

Cort. c. 3. §. 6, 17. c. 4: 10, 12, 14, 20

c. 6: 7. c. 13: 1. c. 16: 1. c. 17: 2.

Citream, citroen.

Cort. c. 4: 10. c. 5: 5.

Sem. c. 4: 10.

Pom. c. 3: 9, 13. c. 21: 1.

Succ. c. 4: 11, 13. c. 13, 2.

Cicer, ciceren.

Sem. c. 9. §. 7. c. 13: 2. c. 17: 2.

Rubr. c. 4: 8. c. 6: 7. c. 16: 1.

Citrulli, agurk / kicheren-ſaad.

Sem. c. 4. §. 13, 15.

Coch-

*Medicam. Simplicium.*

Cochlearia, lepel bladen.

*Fol.* c. 4. §. 16. c. 6: 18:

Corallina, coraal kruit.

*Fol.* c. 20. §. 1.

Coriandrum, coziander.

*Sem.* c. 3. §. 5. c. 4: 2.

Crocus, saffraen.

*Flor.* c. 3. §. 6, 15. c. 4: 10, 20. c. 7: 1

c. 10: 8. c. 16: 1.

Colocynthis, quint-appel.

*Fruct.* c. 11. §. 23. c. 16: 2.

Cuscuta, wazange / scherfte.

*Fol.* c. 3. §. 5, 16. c. 4: 14. c. 5: 5. c. 6: 7

Cucurbita, kawoerde.

*Sem.* c. 3. §. 10, 15. c. 4: 3, 13, 15.

c. 10: 8, 9. c. 13: 2.

*Suc.* c. 4: 3.

Cucumer, comcommer.

*Sem.* c. 4: 15. c. 13: 2.

*Fruct.* c. 3: 10. c. 4: 13. c. 13: 2.

*Succ.* c. 4: 3.

Cuminum, komijn.

*Sem.* c. 3: 7, 17. c. 4: 12, 20. c. 15: 2:

Cucumer sylvestris, wilde kom-  
commer. *Fruct.* c. 16: 2. c. 18: 1

Cube-

I N D E X

Cubebæ, cubeben.

*Fruct.* c. 4: 2. c. 6: 7. c. 13: 1.  
c. 17: 1. c. 18: 3.

Cupressus, gal-noot.

*Nuces*, c. 3: 5, 16. c. 6: 5. c. 8: 2.  
c. 9: 5.

Cyclamen, berken-hoot.

*Rad.* c. 8: 1. c. 10: 2. c. 12: 4. c. 18: 1.

Cyperus, wilde galega.

*Rad.* c. 4: 12. c. 8: 2.

Cydonium, que-appel.

*Sem.* c. 4: 19.

*Pom.* c. 3: 9, 16. c. 4: 13, 21.

D.

**D**Aucus, vogel nest-saad.

*Sem.* c. 3: 7, 20. c. 15: 2.

Dactylus, dadel.

*Fruct.* c. 3: 4. c. 9: 7.

Dens leonis, *sen* taraxicum, paarde

blom. *Fol.* c. 4: 15. c. 20: 1.

Dictamnus *sen* fraxinella, leege

essche. *Rad.* c. 3: 17.

*Fol.* c. 3: 7. c. 4: 2. c. 16: 1. c. 21: 1.

Doronocus romanus, kleine sonne-

blom. *Rad.* c. 3: 7.

Erin-

*Medicam. Simplicium.*

E.

**E** Ringium, kruig-distel / Dup-  
vels naap-gaarn.

*Rad. c. 4:18, 20. c. 6:7. c. 9:7. c. 16:1.*

**E**bulus, water-blier.

*Cort. c. 11:39.*

**E**fula, grooter spurgie.

*Cort. c. 11:37.*

**E**ndivia, endivi.

*Fol. c. 4:13, 15, 17, 19. c. 8:2.*

*Sem. c. 4:15.*

**E**pithymum, schozft / wzeuge.

*Fol. c. 3:7, 17. c. 4:16. c. 5:5.  
c. 11:29.*

**E**quisitum *vide* Cauda æquina.

**E**patorium aquosum, water-boel-  
kens krupt.

*Fol. c. 3:5. c. 6:7. c. 13:1.*

**E**uphrasia, oogen troost.

*Fol. c. 4:5.*

**E**ruca, Gaket.

*Sem. c. 3:6. c. 4:18.*

F.

**F**arfara *sen* tussilago, hoef-bladen.

*Fol. c. 3:5. c. 4:8.*

Foeni-

I N D E X

Foeniculum, venckel.

*Rad.* c. 4. §. 7, 20. c. 6: 7. c. 13: 1.

c. 14: 2. c. 16: 1. c. 17: 2.

*Fol.* c. 3: 7, 15. c. 4: 5, 12, 14, 16, 18

c. 5: 5. c. 9: 6.

*Sem.* c. 3: 7, 16. c. 4: 2, 8, 20. c. 6: 7.

c. 13: 1. c. 15: 2.

Foenugræcum, fenugreek.

*Sem.* c. 3. §. 5, 15. c. 4: 3. c. 6: 1, 3,

6, 9. c. 7: 1. c. 9: 1. c. 15: 1.

*Farina.* c. 9: 2.

Faba, boon.

*Sem.* c. 3: 15. c. 4: 5. c. 9: 7.

*Farin.* c. 10: 8.

Filix, vaazen.

*Rad.* c. 3: 17. c. 4: 16. c. 6: 7. c. 20: 1.

Ficus vide carica.

Fraxinella vide dictamnium.

Fraxinus, Essen-hout.

*Cort.* c. 6: 7.

*Sem.* c. 5: 5. c. 9: 7.

Fragaria, Hard-besten bladen.

*Fol.* c. 4: 15.

Fraga, Hard-beste.

*Fruet.* c. 4: 13, 15, 19. c. 13: 2.

Fumaria,

*Medicam. Simplicium.*

Fumaria, Dupbe-herbel.

Fol. c. 3: 5, 16. c. 4: 16. c. 5: 5. c. 6: 7.

G.

**G**Alanga, Maag-wortel.

Rad. c. 3: 7, 17. c. 4: 2, 12, 20.  
c. 9: 7. c. 15: 2.

Galla, Galnoot.

Fruct. c. 3: 10, 17. c. 6: 5.

Gentiana, Kruis-wortel.

Rad. c. 4: 16. c. 6: 7, 10. c. 8: 1.  
c. 18: 1. c. 20: 1. c. 21: 1.

Genista, Bzem.

Flor. c. 5: 5.

Sem. c. 4: 16. c. 5: 5.

Gialappa, vide jalappa.

Glycyrrhiza seu liquiritia, Soet-  
hout.

Rad. c. 3: 4, 5, 13. c. 4: 8, 18.  
c. 13: 2. c. 19: 1.

Glans, Aker, eekel.

Fruct. c. 4. §. 4. c. 6: 5.

Gramen, gras.

Rad. c. 6. §. 7. c. 20: 1.

Gratiola, Godsgenade. Fol. c. 11: 34

Gra-

I N D E X

Granatum, Ganaat appel.

*Cort.* c. 6: 5. c. 8: 2. c. 9: 3.

*Succ.* c. 4: 11, 13, 19. c. 6: 7. c. 8: 2.

Grana paradisi, Cardamomum majus, gzev. *Sem.* c. 3: 17.

Grana kermes, karmosijn bessem.

*Fruct.* c. 4: 10.

Guajacum, polkhout.

*Lign.* c. 14: 2.

*Cort.* c. 3: 5.

H.

**H**elenium, seu enula campana, Alant-wortel.

*Rad.* c. 3: 7. c. 4: 5, 8, 10, 14. c. 19: 1  
c. 20: 1.

Helleborus, nies wortel.

*Rad. alb.* c. 3: 7, 17. c. 4: 6. c. 10: 4.  
c. 12: 4. c. 18: 2.

*nig.* c. 3: 7, 17. c. 10: 5. c. 11: 33

Hermodactylus, heytiens wortel.

*Rad.* c. 11: 24.

Hedera arborefcens, klim-op.

*Fol.* c. 3: 6.

Hede-



*Medicam. Simplicium.*

Hedera terrestris, honts-draf.

Fol. c. 17:2.

Hepatica, Lebez-kruyt.

Fol. c. 4:14. c. 6:7.

Hypericum, Sint Jans-kruyt.

Fol. c. 3:6. c. 9:2,4.

Herniaria, buyst-kruyt / dysfent  
knoop. Fol. c. 9:4.

Horminum, schazlep.

Fol. c. 4:5.

Hordeum, gceyst.

Sem. c. 3:9, 15. c. 4:9, 15, 19.

c. 6:10. c. 7:1.

Far. c. 9:2.

Hyssopus, hyssop.

Fol. c. 3:7, 17. c. 4:2,8. c. 6,10.

c. 18:3. c. 19:1.

Hyoscyamus, bilsen-kruyt.

Fol. c. 3:11, 15. c. 7:2. c. 10:9.

Sem. c. 3:6.

I.

**J** Alappa *sen* gialappa, swazte  
puzgeer-wortel.

Rad. c. 11:42,

Ibiscus

I N D E X

Ibiscus. *vide* Althæa.  
 Imperatoria seu Ostrutium, meestez-  
 wortel.

*Rad.* c. 4. §. 20.

Intubus, *vide* Endivia.

Iris, *Vis*-wortel.

*Rad.* c. 3. §. 7. c. 4: 2, 8. c. 6: 10.  
 c. 16: 1. c. 18: 1. c. 19: 1.

Juglans, okker-noot.

*Cort.* c. 12: 3.

*Nuces virid.* c. 3: 5.

*sicc.* c. 3: 6.

Jujuba, Jujuben.

*Fruet.* c. 3. §. 4, 5, 13. c. 4: 9. c. 19: 1

Juniperus, Jeneber.

*Bacca.* c. 3: 7, 15. c. 4: 2, 12, 18, 20.

c. 13: 1. c. 15: 2. c. 16: 1. c. 21: 1.

L.

**L**appa major, *vide* Brandana.

Lactuca, sla / salade.

*Fol.* c. 3: 10, 14. c. 4: 3, 7, 15, 19, 21

c. 5: 3, 7. c. 8: 2. c. 10: 8, 9.

*Sem.* c. 4: 3, 15, 19. c. 5: 3.

Laurus, lauwr'rier.

*Fol.*

*Medicam. Simplicium.*

Fol. c. 3. §. 7. c. 4: 2, 6, 12, 20, 22.  
c. 15: 2.

Bacca. c. 4: 2, 12, 20. c. 15: 2. c. 16: 1.

Lavendula, spica nardi, labendel.

Flor. c. 3. §. 5, 6, 16. c. 4: 2, 14, 22.  
c. 8: 2. c. 13: 4. c. 16: 1.

Levisticus, labas.

Rad. c. 16. §. 1.

Lens palustris, kroost/ waterlinse.

Fol. c. 3. §. 10, 14. c. 6: 2, 4. c. 8: 2,  
c. 10: 8, 9.

Lens, wikke.

Sem. c. 3. §. 16. c. 4: 5. c. 6: 7.

Lilium album, witte lelie.

Rad. c. 6. §. 1, 9. c. 7: 1. c. 9: 1.

Flor. c. 6: 3.

Ligustrum, rijn-wilge / witte belt  
kruid.

Fol. c. 4. §. 18.

Lingua ayis, vide Fraxinum.

Limonium, limoen.

Succ. c. 4. §. 11, 13, 19. c. 6: 7, 10.  
c. 13: 2.

Linum, vlas. Sem. c. 3. §. 5. c. 4: 8.  
c. 6: 1, 3, 6. c. 7: 1. c. 9: 1, 7. c. 15: 1.

Lupu-

I N D E X

Lupulus, hoppe.

Fol. c. 3:6. c. 5:5. c. 20:1.

Flor. c. 3. §. 6.

Lupinus, boe-boonen.

Sem. c. 3:5. c. 6:7. c. 15:1.

Far. c. 6. §. 10. c. 10: 8.

M.

**M** Alva, kaastens bladeren.

Rad. c. 3: 9, 13.

Fol. c. 3:9, 13. c. 4:7, 9, 19. c. 6:1.

c. 7:1. c. 9:1. c. 11:2.

Flor. c. 3: 9, 13.

Sem. c. 3:13. c. 6:1. c. 13:2.

Mandragora, mandragors.

Rad. c. 3. §. 11.

Fol. c. 3:11. c. 7:2.

Majorana, majoraen.

Fol. c. 3: 7, 17. c. 4: 2, 5, 20, 22.

c. 15:1. c. 16:1. c. 18:1, 3.

Macis, foelje.

Cort. c. 3: 7. c. 4: 2, 10, 12, 20.

c. 9: 4. c. 15: 2.

Marrubium seu prassium, walcouwa.

Fol. c. 3:6, 17. c. 6:7, 10. c. 18:1.

Matri-

*Medicam. Simplicium.*

Matricaria, moeder-kruyt.

Fol. c. 3:6. c. 4:20.

Malebatrum, Indiaans-blad.

Fol. c. 3:5. c. 5:5.

Mala vide poma.

Mechoacanna, witte purgeer-  
wortel. Rad. c. 11:20.

Melissa, confijhe de gzein / ci-  
troen-kruyt.

Fol. c. 3:6. c. 4:2, 10, 16, 20. c. 5:5.

Flor. cap. 3. §. 6.

Mentha, kruys-kruyt.

Fol. c. 3:7, 16. c. 4:12. c. 10:9. c. 20:1

Mezereum, mezcreeon.

Cort. c. 11:38.

Mercurialis, bingel-kruyt.

Fol. c. 6:1, 6. c. 11:2.

Melilotus, melote-blom.

Flor. c. 3:5. c. 4:2. c. 6:6. c. 7:1. c. 19:1

Melo, melaen.

Sem. c. 4:15. c. 13:2.

Succ. c. 4. §. 19.

Mespilus, mispel.

Fruet. c. 3. §. 16. c. 4:13. c. 6:5.

cap. 8. §. 2.

L

Mille-

I N D E X

Millefolium, duysent-blad.

*Fol.* c. 3. §. 17.

Milium, geers.

*Sem.* c. 3:9, 16, 17. c. 4:18. c. 17:2.

Moschata nux, noot-muschaat.

*Fruet.* c. 3:6, 16. c. 4:2, 10, 12, 20.

Mora, moerbessen.

*Matura*, c. 3:5. c. 4:13.

*Immatura*, c. 6:5.

*Succ.* c. 8:2.

Myrtus, mirten-bladen.

*Fol.* c. 3:9, 15. c. 8:2.

*Bacca*, c. 6:5. c. 8:2.

Myrobalani, roo-loop-nooten.

*Chebula*, c. 11. §. 18.

*Citrina*, c. 11. §. 11.

*Indica*, c. 11. §. 28.

*Omnes*, c. 6. §. 5.

N

**N**arcissus, tijdeloose.

*Rad.* c. 8. §. 1.

Nasturtium, hzers.

*Fol.* c. 3:8, 18. c. 4:16. c. 6:7. c. 20:1.

*Sem.* c. 3:8. c. 8:1. c. 9:1. c. 10:1, 2.

Napus

*Medicam. Simplicium.*

Napus, **stek-raap.**

*Sem.* c. 3: 6. c. 9: 7.

Nephriticum seu fantalum cæruleum

*Ligna*, c. 17. §. 2.

Nigella, **nardus.**

*Sem.* c. 3: 7, 17. c. 4: 6. c. 18: 1, 3.

Nymphæa, **plompen.**

*Flor.* c. 3: 10, 14, 17, 19. c. 4: 3, 7,

11, 15, 21. c. 5. §. 3. c. 7: 2.

c. 10: 8, 9.

O.

**O** Cymum *vide* basilicum.

Oliva, **olphen.**

*Fruet.* c. 4. §. 4.

*Ol.* c. 3: 4. c. 6: 1, 9. c. 7: 1. c. 9: 1.

Ononis seu resta bovis, **prang-woz-**

**tel.** *Rad.* c. 3: 7. c. 8: 1. c. 17: 2.

Origarum, **groobe mapelein.**

*Fol.* c. 3: 7. 17. c. 4: 2, 10. c. 16: 1.

Orobus, **erbe.** *Sem.* c. 3: 6, 16.

*Far.* c. 6: 10. c. 9: 2.

Oryza, **rijs.**

*Sem.* c. 3: 5, 16. c. 6: 7. c. 9: 7.

I N D E X

Oxalis, *vide* acetosa.  
Ostrutium *vide* imperatoria.

P.

**P** Astinaca, *vinzteznakel*.  
*Rad.* cap. 9. §. 7.

Papaver, *man-kop*.

*Fol.* cap. 3. §. 12.

*Sem.* c. 3. §. 11, 16. c. 4:3, 9, 19.  
c. 6:8. c. 7:2, c. 10:8.

*Capita* c. 4. §. 3.

Parietaria, *glas-kzupt*.

*Fol.* c. 3:9. c. 4:19. c. 17:2.

Passula major, *rospne*.

*Fruet.* cap. 3:4. c. 4:8, 14. c. 6:5.  
c. 18:3. c. 19:1.

Passula minor, *kzenten*.

*Fruet.* cap. 11. §. 2.

Pentaphylus, *vingez-kzupt*.

*Rad.* c. 3:17. c. 8:2. c. 9:3.

Petroselinum, *peterseli*.

*Rad.* cap. 3:7. c. 4:18, 20. c. 6:7.  
c. 13:1. c. 14:2. c. 16:1. c. 17:2

*Fol.* c. 3:7, 17. c. 4:14, 16.

*Sem.* cap. 3:7, 17. c. 4:20. c. 15:2.

Pen-



*Medicam. Simplicium.*

Peucedanum, berkens-benkel.

*Rad.* cap. 3: 6, 17.

Perficaria, persen-kruyt

*Fol.* cap. 20. §. 1.

Pæonia, peoni.

*Flor.* cap. 3: 16. c. 4: 2.

Perfica, perstijt.

*Frukt.* c. 3: 10, 14. c. 4: 13.

*Nuclei* c. 6: 7. c. 13: 1. c. 20: 1.

Perfoliata, duurwas.

*Fol.* cap. 9. §. 3.

Phu *sen* valeriana, speez-kruyt.

*Rad.* c. 4: 5, 20. c. 13: 1. c. 21: 1.

Pimpinella, pimpernet.

*Rad.* c. 3: 16. c. 4: 18, 20. c. 14: 2.

cap. 16. §. 1.

*Fol.* c. 3: 6, 16. c. 9: 4. c. 13: 1. c. 21: 2

Pilosella, nagel-kruyt.

*Fol.* cap. 9. §. 4.

Pinea, pingelen.

*Frukt.* c. 3: 4. c. 4: 8. c. 6: 9. c. 9: 7.

Piper, peper.

*Frukt.* alb. c. 18: 2, 3.

nig. cap. 3: 7, 8, 17. c. 4: 13.

cap. 18. §. 3.

L 3

Pista-

I N D E X

Pistachea, pistasjes.

*Fruct.* c. 3: 6, 16. c. 4: 14. c. 9: 7.  
c. 19: 1.

Plantago, weeg-bree.

*Fol.* c. 3: 10, 16. c. 4: 11, 13. c. 6: 5.  
c. 8: 2. c. 9: 3, 4. c. 21: 1.

Polydonium, eiken-baarn.

*Rad.* c. 3: 8. c. 4: 16. c. 11: 28.

Porrum capitatum, knop-look.

*Rad.* c. 3: 8. c. 4: 5.

Polium montanum, berg-polei.

*Fol.* c. 3: 6, 17. c. 9: 6.

Polygonum, duisent knoop / ver-  
kens-gras.

*Fol.* c. 3: 10. c. 8: 2.

Portulaca, porceleyn.

*Fol.* c. 3: 11, 14. c. 4: 13, 15, 17, 19, 21  
c. 6: 2, 4. c. 8: 2. c. 10: 8, 9. c. 20: 1

*Sem.* c. 4: 15, 19. c. 6: 5.

Poma aurea, guldelingen.

*Fruct.* c. 3. §. 11.

Poma dulcia, soete appelen.

*Fruct.* c. 3: 5. c. 11: 2.

Poma odorata, welriekende appelen.

*Fruct.* c. 4: 3, 11.

Pru-

*Medicam. Simplicium.*

Pruna, prupmen.

*Dulcia*, soete c. 11. §. 2.

*Damascena*, van damast c. 3:

10, 14.

*Sylvestria*, see-prupmen c. 8: 2.

Pulegium, polei.

*Fol.* c. 3: 7. c. 4: 20. c. 6: 7. c. 15: 2.

c. 16: 1. c. 18: 1.

Psyllium, vlop-saad.

*Sem.* c. 3: 10. c. 4: 5, 9, 19. c. 6: 2, 4.

c. 8: 2. c. 11: 15.

Pyrethrum, bertram.

*Rad.* c. 3: 8. c. 8: 1. c. 10: 2. c. 18: 2, 3.

Ptarmica,

*Fol.* c. 3: 7, 17.

Pyrola, winter-groen.

*Fol.* c. 9. §. 4.

Pyra, peeren.

*Fruet.* c. 3: 9, 16. c. 4: 13. c. 6: 5, 8.

Q.

**Q**Uinque folium, vijfvinger-  
krupt. *Fol.* c. 3. §. 17.

Quereus, eiken-bladen.

*Fol.* c. 8. §. 2.

L 4

Rapæ,

I N D E X

R.

- R** Apa , knol.  
*Rad.* cap. 3. §. 13. cap. 9. §. 7.  
 Raphanus hispanicus , ramelassen.  
 Rusticanus , peper-wortel.  
 Hortensis , radijs.  
*Rad.* cap. 3. §. 7, 16. cap. 4. §. 5.  
 cap. 17. §. 2.  
*Sem.* cap. 12. §. 3.  
*Succ.* cap. 12. §. 3.  
 Resta bovis , vide Ononis.  
 Rhodis , roosen-wortel.  
*Rad.* cap. 3. §. 6.  
 Rhabarberum seu rheum , meles-  
 soen-wortel.  
*Rad.* cap. 11. §. 12.  
*rost.* cap. 6. §. 5.  
 Ribes , aalbesen.  
*Fruet.* c. 4: 13, 15, 19.  
 Rosmarinus , rosemarijn.  
*Fol.* c. 3: 6, 16. c. 4: 10, 12, 20, 22.  
 cap. 5. §. 5.  
*Flor.* cap. 3. §. 6.  
 Rosa,

*Medicam. Simplicium.*

Rosa, roos.

*Flor.* c. 3: 9, 15, 16. c. 4: 3, 7, 11, 13,  
15, 21. c. 5: 3. c. 6: 5. c. 8: 2.  
cap. 9. § 4.

Rubia tinctorum, krappe / meede.

*Rad.* c. 3: 15. c. 4: 16, 18, 20. c. 6: 7.  
cap. 16. § 1.

Ruscus *vide* bruscus.

Ruta, wijn-rupte.

*Fol.* c. 3: 7, 17. c. 4: 2, 5, 6, 16, 18, 20.  
cap. 10: 8, 9. c. 13: 1. c. 15: 1.  
cap. 16: 1, 2. c. 18: 2. c. 20: 1.  
cap. 21. § 2.

Ruta sylvestris.

*Fol.* cap. 3. § 18.

Rubus, bzaam-besse.

*Fruct.* cap. 4. § 11.

S.

**S**Alfa-parilla, vzemde stekende  
winde.

*Rad.* cap. 14. § 2.

Satyrion, standel-krup / of hul-  
lekens krup.

*Rad.* c. 3: 5, 13.

L 5

Saxi-

I N D E X

Saxiphragia , steen-breeke.

*Rad.* c. 17: 2. *Fol.* c. 4: 18.

*Sem.* c. 13. §. 1.

Santalum , sandel-hout.

*Lign. alb. citrin. rubr.* c. 3: 10, 16.

c. 4: 11, 13, 15, 19.

Sassafras , sweet-hout.

*Lign.* c. 14. §. 2.

Sambucus , vlier.

*Cort. median.* c. 11. §. 39.

*Flor.* c. 4: 3, 16. c. 6: 6. c. 7: 1.

c. 12. §. 3.

Sabina , sabel-boom/ seiven-boom.

*Fol.* c. 3: 7, 17. c. 9: 4.

Salix , wilge.

*Fol.* c. 3: 7. c. 4: 3, 7, 17.

Salvia , sali.

*Fol.* c. 3: 6. c. 4: 2, 12, 14, 20, 22.

c. 10: 8. c. 16: 1.

Sanicula , wont-kruct / sanikel.

*Fol.* c. 9. §. 4.

Satureja , boon-kruct.

*Fol.* c. 3: 6. c. 4: 2, 20.

Santonicum seu zedoaria , seiver-  
saad / wozm-kruct.

*Sem.* c. 20. §. 1.

Scil-

*Medicam. Simplicium.*

Scilla, zee-ajupn.

Rad. c. 3:7, 17. c. 4:8, 16. c. 6:10.

c. 10:2. c. 19:1.

Schænanthum, kemels-hop.

Rad. c. 4. §. 6.

Flor. c. 3. §. 6.

Scabiosa, aposteem-krup.

Fol. c. 3:6. c. 4:8, 21. c. 19:1.

Scolopendrium, herts-tonge.

Fol. c. 3. §. 5. c. 4. §. 16. c. 5. §. 5.

c. 6. §. 10.

Schordium, water-look.

Fol. c. 3:6. c. 4:10. c. 9:4. c. 13:1.

c. 21. §. 2.

Scorzonera, adder-krup.

Fol. c. 21. §. 1.

Scariolæ, scherley.

Fol. c. 4:15, 21.

Sem. c. 4. §. 15.

Semper-vivum, hups-look.

Fol. c. 3:11. c. 16:2, 4. c. 8:2.

Senæ, sene-bladeren.

Fol. c. 11. §. 30.

Serpellum, quendel.

Fol. c. 3:7, 17. c. 4:2.

I N D E X

Sesamum , vlag-dotter.

*Sem.* c. 3: 5, 13. c. 6: 1.

Seseli creticum , gekronkelde  
venkel.

*Sem.* c. 3: 7, 13. c. 19: 1.

Sebesten , hoest-pypme.

*Fruet.* c. 3: 4. c. 4: 2, 9, 11. c. 19: 1.

Sigillum Salamonis , Salamon's  
segel.

*Rad.* cap. 6. §. 10.

Sinapi , mostert.

*Sem.* cap. 3: 8, 18. c. 4: 5. c. 8: 1.

c. 10: 1, 2. c. 18: 3.

Solanum , nagt-schade.

*Fol.* c. 3: 10, 16. c. 6: 2. c. 7: 2. c. 8: 2.

cap. 10. §. 8.

Soldonella , see-kool.

*Fol.* cap. 11. §. 40.

Sonchus lœvis , haasen-latuwe.

*Fol.* c. 4. §. 13.

Sorbæ , sorben.

*Fruet.* c. 6: 5. c. 8: 2.

Symphytum seu consolida , waal-  
wortel.

*Rad.* c. 3: 5, 16. c. 9: 2, 3, 4.

Stæ-



*Medicam. Simplicium.*

Stæchas, vzeinde labendel.

Flor. c. 3: 5, 6, 16. c. 4: 2, 22.

T.

**T**amariscus, tamarist.

Rad. c. 3: 15. c. 6: 7.

Cort. rad. c. 3: 5. c. 4: 16. c. 5: 5.

Tamarindum, tamarinde.

Fruet. cap. 11: 2, 7.

Thymus, thijn.

Fol. c. 3: 7, 17. c. 4: 20.

Tilia, linde.

Flor. c. 4. §. 2.

Tormentilla, seven-blads krupt.

Rad. c. 6: 5. c. 8: 2. c. 9: 3, 4. c. 14: 2.

cap. 21. §. 2.

Trifolium, drie-blad.

Fol. c. 3: 7, 13.

Turbith, vzeinde purgeez-heimst.

Rad. c. 11: 21. c. 18: 3.

Tussilago, hoefblad.

Fol. c. 6: 10. c. 9: 4.

Vale.

I N D E X

V.

**V**aleriana *vide* phu.  
Verbascum, wolle-kruyt.

Fol. c. 3. §. 15.

Veronica, cren-prijs.

Fol. c. 4:8, 10, c. 9:4. c. 21:1.

Verbena, pfer-kruyt.

Fol. c. 3:7, 16. c. 4:5. c. 9:4.

Vincetoxicum, swalube wortel.

Rad. c. 21. §. 2

Vincla *per* vinca, binkoozde.

Fol. c. 9. §. 4.

Violaria, violen. Fol. c. 3: 14.

Flor. c. 3:9, 14, 16. c. 4:3, 7, 9, 11,  
13, 15, 17, 19, 21. c. 5:3, 5.

Virga aurea, gulde roede.

Fol. c. 9. §. 4.

Viris, wijn-gaard.

Fol. c. 3:7, 17. c. 4:4.

Urtica, netel.

Fol. c. 3:7. c. 8:1. c. 13:1.

Sem. c. 3:6. c. 4:8. c. 6:10. c. 10:1.

c. 19. §. 1.

Uva,

*Medicam. Simplicium.*

Uvā, druypbe.

Fruct. c. 3: 5, 14.

Acetum, c. 3: 17. c. 4: 15, 19. c. 6: 7.

c. 8: 2. c. 10: 9.

Vinum rec. c. 3. §. 6.

vet. c. 3. §. 7.

Triticum, tarw. Sem. c. 7: 1. c. 9: 1.

Z.

**Z** Arsa parilla, vrende stekende  
winde. Rad. c. 14: 2.

Zeadoria, seber wortel.

Rad. c. 3: 6. c. 4: 10, 12, 20. c. 14: 2.

c. 21. §. 2.

Zingiber, gember.

Rad. c. 4: 12. c. 9: 7. c. 18, 2, 3.

*De Succis condensatis seu  
Gummi & Resinis.*

Acacia, sap van vliegen doorn.

Succ. cond. c. 3: 9, 17. c. 4: 13.

c. 6: 5. c. 8: 2. c. 9: 5.

Aloë hepatica, paarde aloë.

Gumm. c. 3: 6, 17. c. 8: 2. c. 9: 2, 3, 5.

c. 10: 5. c. 11: 14. c. 20: 1.

Ammo-

I N D E X

Ammoniacum,

*Gum.* cap. 3. §. 7. c. 4; 16. c. 6: 1, 7.  
c. 8: 1. c. 16: 1.

Assa foetida, dupbels-dzekt.

*Gum.* c. 3: 7. c. 16: 2.

Bdellium,

*Gum.* c. 3: 5. c. 4: 16.

Benzoinum, benzoin.

*Gum.* cap. 4. §. 2.

Caphora seu camphora, campher.

*Gum.* c. 3: 17. c. 4: 15, 19.

Colophonia, spiegel-hars.

*Res.* cap. 9. §. 2.

Elaterium, esels komkomers-  
sap.

*Succ. cond.* c. 11. §. 36.

Euphorbium, sap van toortse  
van Peru.

*Succ. cond.* cap. 3. §. 8. cap. 10. §. 2.  
cap. 18. §. 2.

Galbanum,

*Gum.* cap. 3. §. 6, 16. cap. 6. §. 1.  
cap. 8: 1. c. 15: 1. c. 16: 2.

Gutta gamba, ghitta semou.

*Gum.* cap. 11. §. 41.

Gum.

*Medicam. Simplicium.*

Gummi Arabicum, Arabise gom.

*Gum. c. 6. §. 9.*

Gummi elemni,

*Gum. c. 3. §. 4.*

Gummi hederæ, gom van klim.

*Gum. cap. 3. §. 5. cap. 4. §. 2.*

Gummi juniperi, *sen sandaracha,*  
sandzak.

*Gum. cap. 4. §. 2.*

Hypocistis,

*Succ. cond. cap. 3. §. 10. cap. 6:5.*  
*cap. 8. §. 2.*

Ladanum *sen* laudanum,

*Gum. cap. 3. §. 5. 6. c. 6. §. 1.*

Manna, man.

*Gum. cap. 11. §. 2. c. 4. §. 5.*

Mastiche, mastyk:

*Gum. cap. 3. §. 6, 16. c. 4. §. 2, 12.*  
*c. 6: 5. c. 9: 2. c. 18: 3.*

Olibanum *vide thus.*

Opium, turks-huul-sap.

*Suc. cond. cap. 3. §. 12. c. 7. §. 2.*

Opopanax,

*Gum. cap. 3:7, 16. c. 8:1. c. 11:26.*  
*cap. 16: 2.*

Pix,

# I N D E X

- Pix, *pijk.*  
*Succ. cond.* c. 3:6, 16. c. 8:1. c. 15:1.
- Pix liquida, *teer / tar.*  
*Succ. cond.* c. 3:7. c. 6:1. c. 9:1.
- Resina Citrina, *harst.*  
*Res.* c. 3:6. c. 6:1.
- Saccharum, *suiker.*  
*Succ. cond.* c. 3:5, 14. c. 6:10.
- Sagapenum,  
*Gumm.* c. 8:1. c. 15:1.
- Sanguis draconis, *draken-bloed.*  
*Succ. cond.* c. 3:9. c. 6:5.
- Sarcocolla, *vees-lijm.*  
*Succ. cond.* c. 6, 9. c. 9:3.
- Scammonium,  
*Gumm.* c. 11: §. 16.
- Styrax *sem* assa dulcis.  
*Gumm.* c. 3:6, 7, 16. c. 4:2. c. 6:1.  
 c. 9. §. 1.
- Succinum, *barn-steen.*  
*Gumm.* c. 4. §. 2.
- Tartarus, *wijn-steen.*  
*Succ. cond.* c. 13. §. 1.
- Terebinthina, *terpentijn.*  
*Res.* c. 4:18. c. 9:1. c. 13:2.

Thus,

*Medicam. Simplicium.*

Thus, seu olibanum, wierook.

*Gumm.* c. 3: 6, 15, 16. c. 4: 4. c. 6: 5.  
c. 8: 2. c. 9: 2, 3, 5.

Tragacanthum, gom dragant.

*Gumm.* c. 3. §. 4. c. 4. §. 9. c. 6: 9.  
c. 9: 2, 5.

Lachryma Abietis, harst van  
denneboom.

*Res.* c. 9. §. 2.

---

II De Animalibus : animalia quoque  
vel integra adhibentur, vel eorum par-  
tes, ut *Cornu*, *Ossa*, *Medulla*, *Caro* :  
vel quæ in iis generantur, ut *lac*, *ova*,  
vel eorum opera, ut *mel*, *cera*, : vel  
excrementa, ut *fel*, *urina*.

**A** Nimalia, Dieren.

*Adeps omnium anim. re-*  
*cens* c. 6. §. 9.

*Vetus* c. 6. §. 3.

*Fel omnium anim.* c. 6. §. 10.

*Medulla omn. anim.* c. 6. §. 8.

Anser, gans.

*Adeps*, c. 7. §. 1.

*Stercus*, c. 8. §. 1.

*Apes*,

# I N D E X

Apes , bye.

*Cera* , cap. 6. §. 1, 9.

*Mel* , c. 3: 16. c. 6: 10. c. 9: 2.

Bezoar , besez.

*Lapis* cap. 4: 11. c. 21: 1.

Castor , beber.

*Castorium* c. 4: 2, 6, 20, 22. c. 15: 2.

cap. 16. §. 3.

Cantharides , spaanse vliege.

*Canth.* c. 8: 1. c. 10: 2.

Cancer , kreeft.

*Oculi* cap. 9. §. 4.

*Lapis* cap. 17. §. 2.

Caper , bok.

*Lac* , cap. 11. §. 2.

*Sevum* c. 3: 4, 5.

Cervus , hart.

*Adeps* cap. 3. §. 5.

*Cornu* c. 4: 11. c. 14: 2. c. 20: 1.

cap. 21. §. 1.

*Os è corde* c. 4: 11.

Cetus , walvis. *Sperma* c. 19: 1.

Columba , Duif.

*Pes* , cap. 10. §. 2.

*Stercus* c. 8: 1. c. 10: 2, 4.

Da-



*Medicam. Simplicium.*

Dama, das.

*Adeps* cap. 3. §. 5.

Elepas, olyphant.

*Spodium ex ebore* cap. 6. §. 5.

Formica, mier. *Ova* c. 10: 7.

Gallina, hoen.

*Adeps* cap. 6. §. 1. cap. 7. §. 1.

*Fus* cap. 11. §. 2.

*Ovi albumen* cap. 6: 9. c. 8: 2.

*vitellus* cap. 7. §. 1.

*Stercus* cap. 8. §. 1.

Hædina, gepte.

*Adeps* cap. 6: 1.

Hircus, boekt.

*Sanguis* cap. 8: 2. c. 9: 3. c. 17: 2.

Leo, leeuw.

*Adeps* cap. 3: 6.

Lumbrici terræ, aard-wormen.

*Lumbrici* cap. 4. §. 22.

Mulier, vrouw.

*Lac* cap. 4: 3, 7.

Mofchus, musch gept.

*Mofch.* c. 3: 7, 17. c. 4: 2. c. 6: 10.

Ostrea, oester.

*Ostrea* cap. 9. §. 7.

Par-

I N D E X

Pardus , luipaert.

*Adeps* c. 3: 6.

Porcus , berken.

*Axungia* c. 7: 1.

Sus , soog.

*Adeps* c. 3: 4. c. 6: 1. c. 9: 1.

Vacca , koe.

*Butyrum vetus* c. 6: 6.

*Recens* c. 3: 5. c. 6: 1, 3, 9. c. 7: 1.

c. 9: 1. c. 11: 2.

*Casus recens* c. 6: 9.

*Fel.* c. 16. §. 2.

*Lac chalybeatum* c. 6: 8.

*Tepidum* c. 7: 1.

Vervex , hamel.

*Sevum* c. 6: 1.

Virula , beerse.

*Adeps* c. 3: 4. c. 6: 1. c. 9: 1.

Vulpes , vos.

*Adeps* c. 3: 6.

*Pulmo* c. 4: 8.

Uni Cornu , renhoozn.

*Cornu* c. 4: 11. c. 21: 1.

Ursus , beer. *Adeps* c. 3: 6. c. 4: 2.

*Ungula* c. 16: 2.

*Medicam. Simplicium.*

III. De mineralibus : sub mineralibus comprehenduntur non solum proprie dicta mineralia , verum etiam varia terrarum genera , ut terra , aqua , lapides , metalla , & metallis finitima , etiam salia & sulphura.

**A**qua , water.  
Frigida cap. 6. §. 4. c. 8:2.  
Tepida c. 2. §. 2.

Ærugo seu viride æris , spaans-  
groen.

Ærug. c. 3:7, 17. c. 6:10.

Æs ustum , gebzant cooper.

Æs ust. c. 3:7, 17.

Alumen , alun.

Alumen crud. c. 3:7, 17. c. 6:5.  
c. 8:2. c. 9:2. c. 10:5.

Antimonium , antimonie.

Antim. c. 9. §. 3.

Diaphor. c. 14:2.

Virum c. 12:4.

Arsenicum , rotte kuyt.

Arsen. c. 3:8, 18. c. 10:4, 6, 7.

Auripigmentum , pigment.

Aurip. c. 3:8, 18. c. 10:4, 6, 7.

Bezoar



*Medicam. Simplicium.*

Lapis hyacinthus, hiacint-steen.

c. 3. §. 9, 10. c. 4: 11.

Sappirus c. 3. §. 9. c. 4: 11.

Smaragdus c. 3. §. 9.

Calammaris c. 9. §. 3.

Armenus c. 11. §. 31.

Hamathites c. 6. §. 5.

Judaicus c. 17. §. 2.

Lazuli c. 4. §. 11. c. 11. §. 32.

Lithargirium, schuytm / of git.

c. 6: 9. c. 9: 2, 3.

Mercurius vivus, quik-silber.

Pracipit. c. 10. §. 5.

Sablim. c. 10. §. 4, 5.

Vita c. 12. §. 4.

Misy c. 3: 8, 18. c. 10: 5.

Nitrum, salpeter.

c. 3. §. 7, 17. c. 6: 10.

Osteacolla, been-lym.

c. 9. §. 4.

Plumbum, loot.

Plumb. c. 9: 3.

Ustum c. 6: 9. c. 10: 5.

Pompholix, niet-wit.

c. 6: 9. c. 9: 2.

M

Sal.

I N D E X

Sal commune, c. 3. §. 7, 17. c. 4.  
10.

Saccharum Saturni, c. 10: 9.

Sory, c. 3: 8, 18. c. 10: 5.

Spiritus salis, c. 13: 4.

Squamma æris. c. 3. 7, 17.

Sulphur, swavel.

c. 3, 7: 17. c. 10: 5. c. 14. 2. c. 15. 1.  
c. 16: 2.

Terra lemnia, aard van lemnos.

c. 20. §. 1.

Terra sigillata, gesegeelde aarde.

c. 4. §. 11. c. 6: 5, 9. c. 8: 2. c. 14: 2.  
c. 21: 1.

Tutia, oogtwit.

c. 8. §. 2. c. 9: 2.

Vitriolum, kopez-root.

Vitr. c. 3. §. 8. c. 10: 4. c. 12: 4.

Oleum c. 10: 5.

Sal c. 12: 4.

Marina.

Ambra grysea, amber-grijs.

c. 4. §. 2. c. 10: 12.

Co-

*Medicam. Simplicium.*

Corallia, coraalen.

c.4. §. II. c.6:5. c.9:3.

Margaritæ, peerlen.

c.4. §. II. c.6:5.

Spongia, spons.

c.17. §. 2.

*Finis secundæ INDICIS.*

M 2 IN-

# I N D E X

Medicamentorum annotato-  
rum, de Mineralibus.

I. De MINERALIBUS, & sunt

1. *Terra.*

Bolus Armenus, c. 8. §. 2. c. 9: 3, 4.  
c. 21: 2.

Terra sigillata, c. 8: 2. c. 21: 2.

2. *Aqua.*

Aqua frigida, c. 6: 4. c. 8: 2.  
tepidā, c. 12: 2.

3. *Lapides.*

Calx, c. 6: 9.

Cryſtallus, c. 9: 6.

Corallia, c. 20: 1.

Lapis armenus, c. 11: 31.

calaminaris, c. 9: 3.

lazuli, c. 11: 32.

4. *Metallica.*

Ferrum, c. 6: 5.

Plumbum, c. 9: 5.

5. *Me-*



*5. Metallis finitima.*

Antimonium crudum, c.9:3:10:4.  
crocus metallorum, c.12:4.  
vitrum, c.12:4.

*6. Recrementa metallica.*

Cadmia, c.9:2,3.  
Cerussa, c.9:2.  
Lapis Bezoar min. c.21:2.  
Lithargirium, c.9:2.  
Pompholix, c.9:2.  
Tutia, c.9:2.

*7. Salina.*

Sal commune, c.3:17.  
Spiritus falis, c.13:1.  
Nitrum, c.3:17.

*8. Sulphurea.*

Arsenicum, c.10:7.  
Auripigmentum, c.10:7.  
Sulphuris flores, c.4:8.

I N D E X

II. De VEGETABILIBUS,

& sunt

I. *Alterantia primaria.*

Abietis lachryma, c. 9: 2.

Acetosa, c. 4: 3, 13. c. 6: 8. c. 20: 2.

Acetofella, c. 4: 13.

Acacia, c. 6: 15. c. 9: 5.

Althææ radix, c. 13: 2.

Amygdalæ amaræ. c. 4: 6. c. 19: 2.

dulces, c. 3: 15. c. 9: 7.

oleum, c. 11: 2.

Amylum, c. 6: 9.

Angelica, c. 21: 2.

Anæthum, c. 7: 1.

Aristolochia, c. 9: 2.

Asparagus, c. 9: 7. c. 11: 2.

Apii radix, c. 13: 2.

Atriplex, c. 11: 2.

Buglossæ rad. c. 3: 15.

folia, c. 13: 2.

Borago, c. 4: 11. c. 5: 5.

Beta, c. 11: 2.

Brassica rubra, c. 11: 2.

Bli-

*Medicam. Annotat.*

- Blitum, c. 11: 2.  
Coriandri semen, c. 3: 5.  
Cucurbitæ semen, c. 4: 3, 13. c. 13: 2.  
Cepæ, c. 4: 5.  
    spiritus, c. 4: 5.  
Cerasa, c. 4: 11.  
Cichoreum, c. 4: 13, 17. c. 6: 7.  
Cucumeris semen, c. 4: 13. c. 13: 2.  
Citrulli, c. 4: 13.  
Ceterach, c. 5: 5.  
Chamæmelini oleum, c. 6: 3. c. 7: 1.  
Citri succus, c. 13: 2.  
    syrupus, c. 20: 2.  
Cidonia mala, c. 6: 8.  
Carduus benedictus, c. 21: 2.  
Consolida major, c. 4: 4.  
    minor, c. 9: 4.  
Castanea, c. 9: 7.  
Cataputiæ radix, c. 12: 3.  
Cyclaminis radix, c. 12: 3.  
Ciceres, c. 13: 2.  
Centarium minus, c. 15: 2.  
Dens leonis, c. 20: 2.  
Dictamnus, c. 21: 2.  
Endivia, c. 4: 13.

# I N D E X

- Equistum , c. 6: 5.  
 Eryngium , c. 6: 7.  
 Ficus , c. 13: 2. c. 19: 2.  
 Fraga , c. 4: 13.  
 Fœnugræci farina , c. 9: 2.  
     femen , c. 6: 3, 9.  
 Fœniculi radix , c. 6: 7.  
 Farina volatilis , c. 9: 5.  
 Glycyrrizæ radix , c. 3: 4, 15. c. 13: 2.  
     c. 19: 2.  
 Granatorum balauſtia , c. 6: 5.  
     cort. c. 6: 5.  
     succus , c. 6: 8.  
     ſyrupus , c. 20: 2.  
 Gallæ , c. 6: 5.  
 Graminis radix , c. 6: 7.  
 Gentianæ radix , c. 21: 2.  
 Hordeum , c. 4: 15. c. 6: 10. c. 13: 2.  
 Hyoſcyamus , c. 7: 2.  
 Hypericum , c. 9: 2.  
 Hydræleum , c. 11: 2.  
 Lactuæ , c. 4: 5, 15, 19. c. 7: 2.  
     Sem. c. 4: 15.  
 Lini ſemen , c. 6: 3.  
 Limonum ſuccus , c. 13: 2.

Malvæ

*Medicam. Annotat.*

- Malvæ radix, c. 3: 15.  
fiores. c. 3: 15.  
fem. c. 13: 2.  
Melones, c. 4: 13. c. 23: 2.  
femen, c. 13: 2.  
Melelotus, c. 7: 1.  
Mandragora, c. 7: 2.  
Mala dulcia, c. 11: 2.  
Nardi spica, c. 3: 5.  
Nymphæ flores, c. 4: 3. c. 7: 1.  
Nasturtium, c. 4: 16. c. 19: 2.  
Nuces cupressæ, c. 9: 5.  
Portulaca, c. 4: 3, 13, 19. c. 20: 1.  
Papaveris semen, c. 4: 3, 19. c. 6: 8.  
c. 7: 2.  
Peponis caro, c. 13: 2.  
femen, c. 13: 2.  
Persicæ flores, c. 4: 13. c. 11: 10.  
Plantago, c. 4: 13. c. 6: 5. c. 9: 3, 4.  
Pentaphyllum, c. 9: 3.  
Perforata, c. 9: 3.  
Primulæ veris, c. 9: 5.  
Pruna dulcia, c. 11: 2.  
Rapæ c. 3: 15.  
Ruta, c. 3: 18.

I N D E X

- Rosæ, c. 4: 3, 11. 13.  
 Succus, c. 11: 8.  
 Raphanus, c. 3: 5.  
 Rad. quinque aperientes, c. 6: 7.  
 Satyri radix, c. 3: 15.  
 Sinapi, c. 3: 18. c. 4: 5.  
 Silicis folia, c. 4: 3.  
 Santalinum citrinum, c. 4: 13.  
 Semina quatuor frig. maj. c. 4: 15, 19.  
 Sambucus, c. 7: 1.  
 Solanum, c. 7: 2.  
 Symphytum, c. 9: 3.  
 Santonici semen, c. 20: 2.  
 Tormentilla, c. 9: 3. c. 21: 2.  
 Violæ, c. 4: 3, 11. 13.  
 Succus, c. 11: 9.  
 Vitis folia, c. 4: 3.  
 Valeriana, c. 21: 2.  
 Veronica, c. 21: 2.  
 Urtica, c. 8: 1.  
 Zedoaria, c. 21: 2.

2. De Alterantibus Secun-  
 dariis.

- Camphora, c. 4: 14. c. 7: 2.  
 Gum-

*Medicam. Annotata.*

- Gummi, c. 8: 1.  
Arabicum, c. 8: 2.  
Tragacant. c. 8: 2. c. 9: 2. 5.  
Mastich, c. 6: 5.  
Mirrha, c. 8: 2. c. 9: 2.  
Oleum dulce, c. 6: 9.  
Vetustius, c. 6: 6.  
Panis medulla, c. 7: 1.  
Saccharum, c. 3: 15. c. 10: 9.  
Pix liquida, c. 9: 1.  
Thus, c. 6: 5. c. 8: 2. c. 9: 3, 4.  
Therebinthina, c. 11: 13. c. 13: 2.  
Tartari medicamenta, c. 13: 1.  
Vinum album, c. 13: 2.  
acetum, c. 4: 19.  
Spiritus, c. 2.

3. *De Purgantibus primariis.*

- Agaricum, c. 11: 19.  
Asarus, c. 6: 7. c. 11: 17.  
Carthami semen, c. 11: 22.  
Cassia fistula, c. 11: 2, 6.  
Colocynthis poma, c. 11: 23. c. 16: 2.  
Ebulus & sambucus, c. 11: 39.

Epi-

I N D E X

- Epithymum, c. II: 29.
- Efula, c. II: 37.
- Elaterium, c. II: 36.
- Gratiola, c. II: 35.
- Hermodactylus, c. II: 24.
- Jalappa, c. II: 42.
- Mechoacanna, c. II: 20.
- Mezereum, c. II: 38.
- Myrobolani citrinæ, c. II: II.
- chebuliæ, c. II: 18.
- indæ, c. II: 28.
- Polypodium, c. II: 28.
- Psylli semen, c. 4: 9. c. II: 15.
- Rhabarberum, c. II: 12.
- Tostum, c. 6: 5.
- Sennæ folia, c. II: 30.
- Soldanella, c. II: 40.
- Sagapinum, c. II: 27.
- Turbith, c. II: 21.
- Tamarindi, c. II: 2, 7.
- Ireos radix, c. II: 34.

4. De Purgantibus secundariis.

Aloë, c. 9: 2, 5. c. II. 14.

Elate-



*Medicam. Annotat.*

- Elaterium, c. 11: 36.  
Euphorbium, c. 11: 25. c. 18: 2.  
Gummi gutta, c. 11: 41.  
Manna, c. 2: 4. c. 11: 25.  
Opopanax, c. 11: 26.  
Scammonium, c. 11: 16.  
Lapis armenus, c. 11: 31.  
    lazuli, c. 11: 32.

3. *De Animalibus, & sunt*

- Adeps, c. 6: 3.  
Butyrum recens, c. 6: 3. c. 7: 1.  
    vetus, cap. 6: 6.  
Caseus recens, c. 6: 9.  
Cantharides, c. 8: 1. c. 10: 2.  
Pelliculæ gallinæ ventriculi, c. 4: 8.  
Pulmo vulpis, c. 4: 8.  
Ostrea, c. 9: 7.  
Serum lactis, c. 11: 2.  
Stercora, c. 8: 1.  
Vitelli ovi, c. 8: 2.

4. *De*

INDEX Medicam. Annotat.

4. De Compositis, & sunt

Diafscordium, c. 4: 10.

Hydromel, c. 12: 2.

Mel, c. 9: 2.

Orviotanum, c. 4: 10.

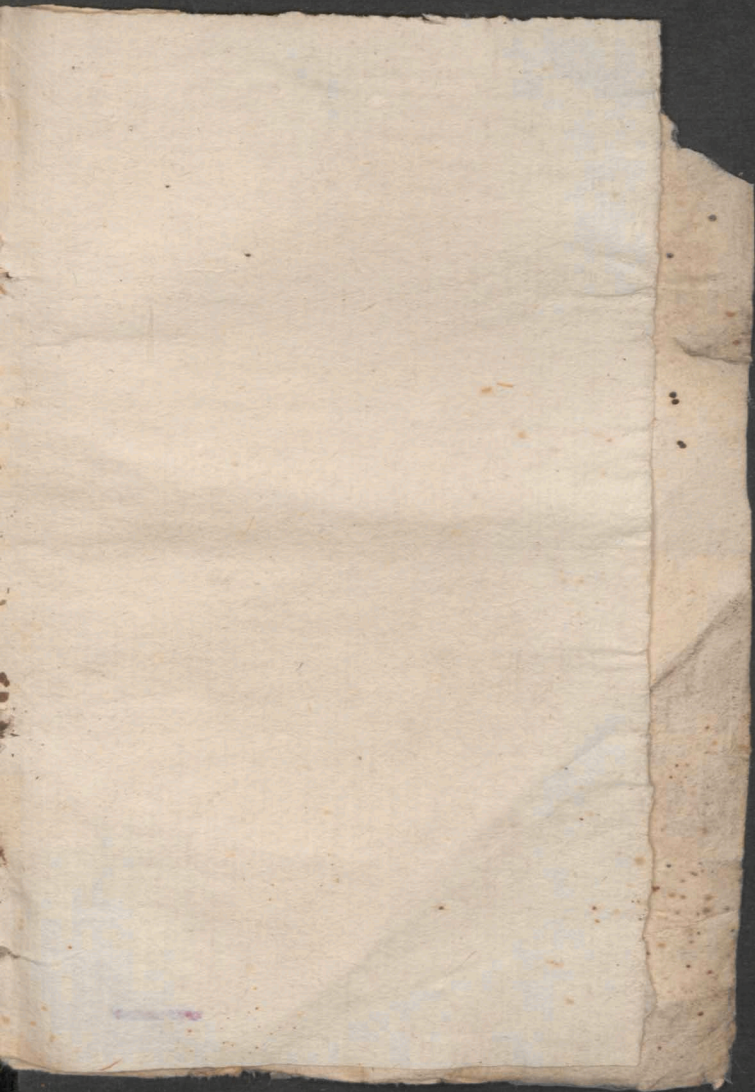
Sanguis draconis, c. 6: 5.

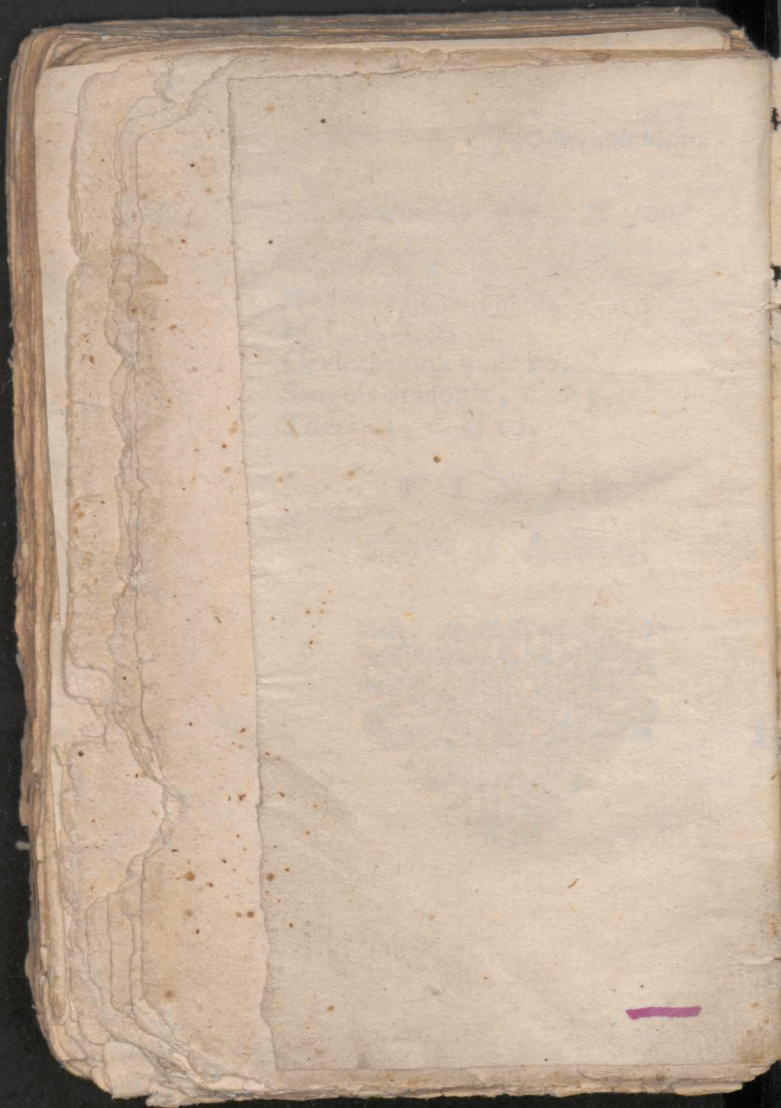
Theriaca, c. 4: 10.

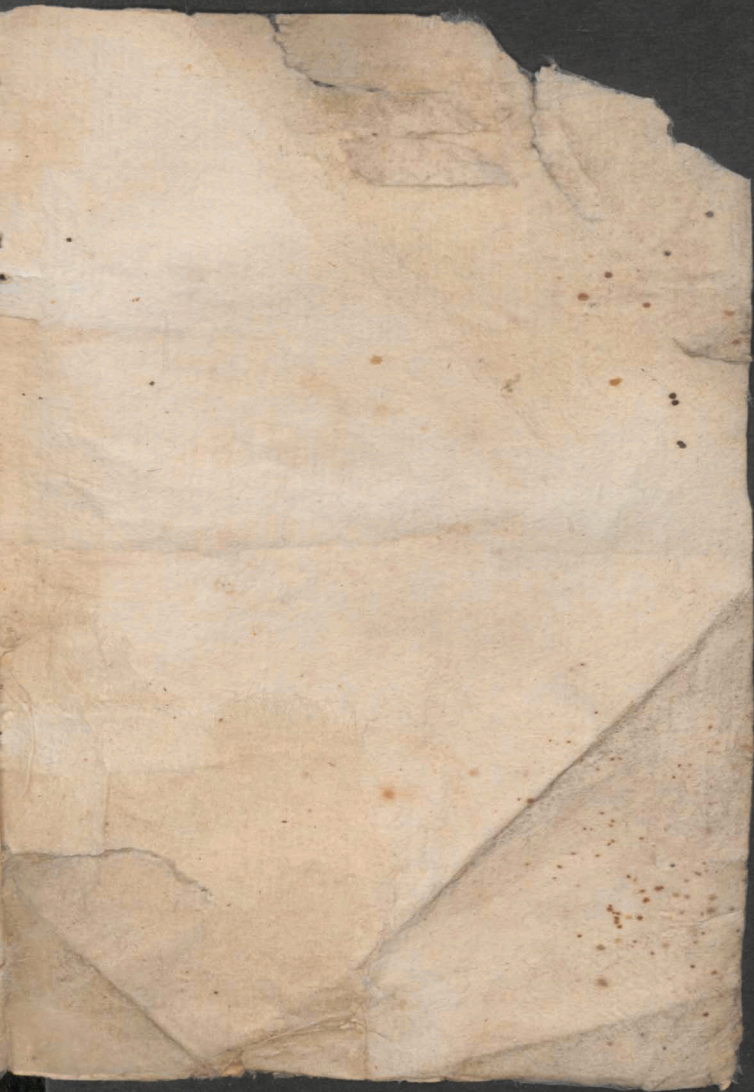
FINIS

Operis & Indicium.











1771.  
L. di: La  
1771. 11